

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Sectio XI. De Impedimento disparis cultûs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

Illatio An-
foris.

Matrimonium, ininitum juxta sexum minus valentem, dommodo revera potens sit ad perfectam copulam; imò licet jure naturæ. Probatum Consequentia: quia Matrimonij natura & decencia, contenta sunt solâ vacandi copulæ conjugalis potestate, quæ hic reperitur, ut supponitur. Et tamen communiter citatur Sanchez, & nos sup. eum citavimus pro sententia, quæ docet tale Matrimonium esse irritum. Igitur Sanchez vel inconsequenter loquitur, vel per sexum prævalentem, intelligit eum, quo solo Hermaphroditus uti potest ad generationem; per sexum autem æqualem, dum utroque uti potest.

§ 52.
Quomodo
intelligat
hanc præva-
lentiam &
æqualita-
tem sexus
Aversa.

Ita intelligit hanc prævalentiam, & æqualitatem sexus Aversa q. 13. sect. 2. §. Quinto. ubi loquens de Hermaphrodito, inquit: Communis regula est, posse conjugari juxta eum sexum, in quo prævalet, non juxta alterum imbecilliorum, ex l. *Queritur*, ff. de Stat. homin. Si verò in utroque sexu est æqualis, posse eligere, quem voluerit, & juxta eum conjugari; præfrito tamen antea juramento coram judice Ecclesiastico, quòd si viduus postea remanebit, non conjugabitur juxta alterum sexum. Sed tamen si contraveniat, valeat quòque alterum Matrimonium, quàmvis cum reatu perjurij.

Hoc autem ita intelligendum videtur, ut si uno tantum sexu uti valeat, & copulam habere, juxta eum tantum conjugari possit, & non juxta alterum, in quo est impotens. Si verò utroque uti & copulam habere queat, possit ad libitum juxta unum vel alterum conjugari. Ex jure autem naturæ non possit validè simul juxta utrumque. Et ex jure positivo nec etiam successivè licitè, quàmvis possit validè. Nec tamen is, qui in utroque esset æqualis, id est, potens utroque uti, possit validè Ordines clericales suscipere, aut in Ordine regulari nec virorum, nec mulierum profiteri. Hæc ille.

In utroque
est æqualis,
qui potest
utroque uti.

Si is in utroque est æqualis, qui potens est utroque uti; ergò is in utroque non est æqualis, qui uno solo potest uti, sed in eo prævalet ille sexus, quo potest uti.

§ 53.
In quo præ-

valentiam explicat idem Auctor tract. de Ordine q.

3, sect. 4. ibi: De Hermaphroditis etiam, habentibus scilicet utrumque sexum, notant DD. si in ijs prævaleat sexus masculinus, haberi sicut viros, esseque capaces Ordinum: quàmvis sint irregulares, atque adeò dispensatione indigeant, nec licitè ordinentur; si autem prævaleat sexus fœmineus, haberi sicut alias fœminas, & esse incapaces. Ut enim docuit Aristoteles lib. 4. de Gener. animalium. c. 4. Unus sexus in ijs prævalet, & alter est inutilis: & ita ad unum vel alterum reducuntur.

valeat sexus
masculinus.
potest validè
ordinari, sed
non licitè.

Aristote-
les.

Quòd si contingat, quempiam esse in utroque æqualem, censetur etiam incapax Ordinum; quia non magis est vir, quàm fœmina, cum oporteat esse simpliciter virum. Videtur autem in utroque esse æqualis, si possit quidem utroque uti, quàmvis alioqui magis in unum vel alterum pendeat. Hæc tamen Aversa.

§ 54.
Eiam in-
validè, qui
in utroque
est æqualis.

Et sanè juxta hanc explicationem, verissimè docuit Sanchez, Matrimonium esse irritum jure naturæ, quòd contrahitur in sexu minus valenti, ut pater ex dictis. An autem ipse sic intellexerit, relinquo judicio aliorum. Dicastillo & Perez existimant, etiam inter utrumque sexum utilem seu potentem, unum alteri prævalere posse, & nihilominus Matrimonium in sexu minus valenti esse validum.

Sed cur etiam similiter Ordinatio aut Professio non valeat? Respondetur: quia illam Christus noluit valere; hanc autem irritavit Ecclesia, propter rationes sup. ex Sanchio allegatas. Constat autem Ecclesiam admittere Matrimonium tamquam validum, quòd contrahitur in sexu æquali.

§ 55.
Cur minus
Ordinatio
valeat,
quàm Matr.

Atque ex his sit impositus finis huic Conclusioni & Sectioni, in qua plura occurrissent dicenda & dixissem, nisi timuissem offendere castas aures. Commune quidem dictum est: *Omnia munda mundis*; attamen qui mundi sunt, sæpè renuunt audire immunda, ne fortè & ipsi fiant immundi. Qui plura de hoc impedimento desiderat, adeat Sanchium & inveniet. Ego progrediar ad impedimentum disparis cultus, pro quo instituitur.

SECTIO XI.

D E

IMPEDIMENTO DISPARIS CULTUS.

§ 1.
An sit sen-
tentia Ri-
chardi, infi-
deles non
posse contra-
here Matr.
Scotus.

Doctor Subtilis 4. dist. 39. q. unicâ: *Virum disparitas cultus impediât Matrimonium?* postquam n. 1. pro & contra disputavit, n. 2. sic ait: *Hic sunt duo videnda. Primum, quomodo infideles possunt contrahere, vel habere conjugium, & quomodo fidelis cum infideli. De primo dicitur, quòd non*

Rogas: quis hoc dicat? Sententiam Richardi, dicentis, inter infideles non posse esse Matrimonium &c. rejicit Doctor, inquit Scholasticus ibi.

Sed revera id non dicit Richardus, ut poteris colligere ex ejus verbis, quæ subjicio. Dico quòd non (inquit ille 4. dist. 39. a. 1. q. 2.) quòd inter infideles non potest esse Matrimonium ratum: quia, ut ostensum est in arguendo, tale Matrimonium

videtur
quòd non

monium separabile est per alterius conversionem ad fidem, altero in infidelitate remanente: sed inter eos potest esse Matrimonium legitimum; quia nec lege naturæ, nec lege divinâ prohibentur matrimonialiter copulari, nec per aliquam constitutionem Ecclesiæ: quia secundum Apostolum 1. Cor. 5. Ecclesia non iudicat de his, qui foris sunt.

2. Et ad q. 3. Utrum Matrimonium, contractum inter infideles, excuset eorum carnalem concubitus? Respondet: Quod bona Matrimonij, secundum quod sunt in Matrimonio, excusant conjugum carnalem concubitus, & quia in Matrimonio fidelium sunt completè: idè secundum quod sunt in intentione conjugum, carnaliter concubentium, ita completè excusant illum actum, quod etiam ipsum reddant meritorium: in Matrimonio infidelium sunt incompletè; quia ibi non est bonum Sacramenti, nisi secundum quid; etsi sit ibi fides ad hominem, non refertur ordinatè in Deum: quâvis etiam sit ibi prolis susceptio; non tamen est ejus educatio ad cultum divinum: & idè prædicta bona secundum quod sunt in Matrimonio infidelium, ipsorum carnalem concubitus non possunt reddere meritorium, ipsum tamen excusant à peccato. Ita Richardus.

Bona Matr. sunt completè in Matr. fidelium, incompletè in Matr. infidelium.

Quid docet Richardus.

Et quomodo possent excusare, si inter infideles non foret Matrimonium? Igitur Richardus non dixit, inter infideles non posse esse Matrimonium; sed cum sententia verè Catholica docuit, Matrimonium infidelium non esse omninò indissolubile; sed separabile per alterius conversionem ad fidem. Quod qualiter intelligendum sit, alibi latius diximus. Secundò, copulam carnalem inter eos non esse meritoriam vitæ æternæ, defectu ordinatæ relationis in Deum, in quo nihil reprehensibile est.

Immeritò citatur Richardus, quasi docuisset, inter infideles non posse esse Matrimonium, scilicet in ratione contractus naturalis, & Sacramenti latè dicti. Enimverò scriptum est cap. Quanto, 7. de Divort. Nam est Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum. Et cap. 8. eod. super quo taliter respondemus: quod cum Sacramentum conjugij apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus, dicens: Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat. Sit igitur.

CONCLUSIO I.

Infideles possunt contrahere & habere verum conjugium.

Patet sufficienter ex Textibus jamjam allegatis, qui sunt Innoc. III. Pontificis: ut proinde de hac veritate non sit relictus ambigendi locus; nec scio quempiam Catholicum ambigere. Interim placet audire rationes, propter quas, apud Scotum sup. dicitur, quod infideles non possunt contrahere, vel habere conjugium.

Bosco de Matr. Pars II.

deles non possunt contrahere, vel habere conjugium.

Prima est: quia ibi non potest esse bonum fidei ex parte infidelis: quia non est fidelis Deo, igitur nec proximo.

Respondet Scotus sup. Fides, id est, fidelitas, servari potest sine fide, quâ creditur in Deum: & hæc servant infideles fidelibus in contractibus, & è converso: & habetur per August. in Epist. ad Publicolam: non enim sequitur, non vult servare fidem istam ad Deum, à qua dicuntur Christiani fideles: ergo non vult servare fidem, id est, fidelitatem proximo: tum; quia non sequitur, non vult servare perfectius: igitur nec minùs perfectum: tum etiam; quia non potest attingere per rationem naturalem ad observantiam hujus fidei, sicut illius.

Jam autem fides, seu bonum fidei, quod requiritur ex natura contractus Matrimonij, non est fides ad Deum, sed fidelitas ad proximum; scilicet in reddendo debitum conjugij, & non cognoscendo alterum, quæ potest reperiri inter infideles, ut clarum est; neque id negat Richardus; sed solum vult, hæc fidem non esse meritoriam vitæ æternæ, sinè vera fide in Deum: Quia juxta Apostolum, sinè fide impossibile est placere Deo. Atque hæc de prima ratione.

Secunda exprimitur apud Scotum hæc verbis: Quia ex parte ejus non est bonum prolis, quia, quantum in ipso est, educaret prolem in ritu suo, & ita non religiosè.

Respondet ipse sup. n. 3. Vult educare prolem, quantum potest per rationem naturalem noscere, ipsam esse educandam: igitur non potest plus habere, nisi quod non est ibi perfectum bonum prolis, scilicet ut educetur ad cultum Dei: nec mirum, quia educator non novit, ipsam sic esse educandam.

Sed nunquid Richardus sup. plus vult habere? Nequaquam, ut patet ex ejus verbis; solum enim negat in tali Matrimonio bonum perfectum seu completum prolis, quod quidem requiritur ad benè esse Matrimonij, & ad actum conjugalem meritorium; non tamen ad esse simpliciter: nam (ut notat Hiquæus in suo Comment. ad d. locum Scoti n. 5.) bonum prolis secundum naturam est illud, quod intrinsicè est contractui: unde conditio huic repugnans, nempe propagationi, repugnat etiam contractui: bonum autem educationis, est finis extrinsecus contractus, & obligat in debito tantum: siye enim in eventu sequatur bona vel mala educatio, aut contemptus ejus, ut si proles exponatur, non tollit vinculum Matrimonij, licet sit peccatum; debitum enim præcepti transgressum non annullat contractum, quia non est contra substantiam ejus illa transgressio: neque ipsum præceptum obligat ignorantem simpliciter & invincibiliter; obligat enim secundum naturam & modum cognitionis seu regulæ. Hæc ille.

Quare cap. fin. De Condit. appositè inter conditiones contra substantiam Matrimonij non numeratur: si malè educaverit prolem.

G g g

sed:

Fides in Matr. non est fides ad Deum, sed fidelitas ad proximum, sed scilicet in reddendo debitum conjugij, & non cognoscendo alterum.

Secunda ratio.

Resp. Scoti.

Quod sit bonum prolis intrinsicè cum Matr. ex Hiquæo.

6.

Mala educatio non

4. Probatur Conclus. ex 6. 7. & 8. de Divort.

est conditio
contra sub-
stantiam
Matr.

sed: Si generationem prolis evites. Alioquin nec inter hæreticos posset esse Matrimonium, qui etsi sciunt prolem educandam esse ad verum cultum Dei, tamen moraliter certo non educabunt. Igitur nec secunda ratio quempiam movere debet.

Tertia ratio.

Sed neque tertia, quæ talis est: Quia ibi non est bonum Sacramenti; quia infidelis, ex quo non habet primum Sacramentum, non est capax aliorum; ut probatur extra de Presbyt. non baptiz. cap. 1.

8. Non conclu-
dit, ex Sco-
to.

Respondet Scotus sup. Omnibus contractibus Matrimonij, præcedentibus legem Evangelicam, non fuit annexum Sacramentum proprie dictum; nec fuit annexum contractui in statu innocentia, si semper in illo mansisset, sicut dictum est sup. dist. 26. nec tamen tunc defecisset aliquid de perfectione, pertinet ad contractum Matrimonij.

9. Antè legem
Evangelicam
defecit
aliqua per-
fectio ex-
trinseca.
Matr.

Intelligitur de perfectione intrinseca, sive intrinsece & essentialiter pertinente ad contractum Matrimonij, ut est in officium naturæ & remedium concupiscentiæ. Alioquin certum est, quod defecisset aliqua perfectio extrinseca, seu pertinens ad contractum Matrimonij, ut est causa efficax gratiæ ex opere operato.

10. Hic enim sup. duo alia subtiliter ex cogitavit dubia, quæ, ut dicit, faciunt difficultatem. Vnum (inquit) quomodo infidelis potest dare corpus suum alteri, cum non faciat hoc innitens approbationi legis divinæ, quia illam ignorat, & sine illa non potest simpliciter dare, vel saltem non potest licite dare, nisi in virtute approbationis Domini superioris. Ecce prima difficultas.

11. Hæc littera (inquit Hiquæus sup. n. 8.) est aliquantulum obscura: nam si nullo modo licita, quomodo potest esse licita ex parte Domini superioris ipsa translatio, aut iusta & firma ex parte contrahentium?

12. Sed facilis est ejus sensus: nam superioris dixit, infideles habuisse notitiam contractus veri & legitimi per traditionem, & licet non sciebant legem Dei, ex qua contractus ille firmabatur, & institutus fuit; tamen sciebant contractum valere ex usu & traditione, quod sufficiebat, quando reliqua servabantur ad valorem necessaria; ac proinde habuerunt regulam, ex qua judicarent positive, contractum fuisse licitum.

13. Hic autem quando dicit, etiam si nescirent contractum esse ullo modo licitum, intelligit; etiam si non haberent regulam extrinsecam cognitam, per quam scirent approbari contractum, eo tamen ipso, quo judicabant non esse illicitum, licet non scirent ullo modo esse licitum, id est, lege aliqua superiori approbatum, licite contrahebant, supposita potestate facta à Deo contrahendi, quam ipsi non cognoscant ex hypothesi ignorantia (quam tamen non admittit Doctor, sed hæc dicit ad confirmationem superioris responsionis à loco à majori ad minus) licet etiam non cognoscerent esse

14. Quamvis autem illud Matrimonium non sit Sacramentum, cum sit separabile: quia nullum Sacramentum antè Baptismum suscipi potest; tamen est in officium naturæ, & quoddam fœdus societatis humanæ. Sic ille. Quare existimo Richardum & Scotum optime in hæc re consentire, ut plenius ostendam ex ipso Scoto.

15. Atque has perfectiones extrinsecas, & non aliam intrinsecam Richardus sup. voluit negare Matrimonio infidelium, ut patet ex verbis ejus sup. relatis ex q. 2. & ijs, quæ immediate subdit, putà: Quamvis autem illud Matrimonium non sit Sacramentum, cum sit separabile: quia nullum Sacramentum antè Baptismum suscipi potest; tamen est in officium naturæ, & quoddam fœdus societatis humanæ. Sic ille. Quare existimo Richardum & Scotum optime in hæc re consentire, ut plenius ostendam ex ipso Scoto.

16. Ad quam potest dici (inquit Scotus sup. n. 4.) quod Deus post lapsum generaliter licentiauit omnes ad talem commutationem, non tantum propter primum finem, scilicet propter officium; sed etiam propter secundum, scilicet in remedium; & tunc utentes commutatione istâ, licet nesciant se licentiautos, quia ignorant legem Dei, non tamen peccant. Sicut in alijs licentijs, licet quis nesciat se licentiatum, dum tamen non sciat illud, quod agit, esse illicitum, non peccat. Probabile enim est, quod à principio, ex virtute illius licentiæ divinæ, vel

precepti, inolevit usus contrahendi Matrimonium etiam apud infideles: quia à Patribus suis secundum quamdam consuetudinem derivatam hoc acceperunt.

Et licet primi infideles nolent sequi Patres in fide, quæ est ad Deum; tamen in isto imitari sunt eos: nec mirum; quia hoc est de lege naturæ secundario, ut dictum est sup. & idè valde confirmantur mentibus singularum.

Unde Philosophi Gentiles Matrimonium referebant in leges societatis humanæ ac propagationis, inclinationemque naturæ.

Utentes ergo hoc contractu (inquit Hiquæus sup. n. 7.) licet nescirent legem Dei in particulari, non peccabant; sicut in alijs contractibus, qui lege firmantur Superioris, modo contrahentes sint habiles, & servant in re ipsa ea, quæ spectant ad substantiam contractus, à lege firmati, licet ipsam legem nesciant, contractus erit validus; quia lex intendit servari solemnitates, & formam præscriptam, non verò scientiam sui, quæ præsumitur in singulari, supposita promulgatione sufficienti; non peccant, inquam, contrahentes observatis requisitis, modo existimant licitum esse contractum. Sic ille.

Estò etiam (prosequitur Scotus sup.) quod nullo modo licite transulissent (dominium corporum suorum) transfulerunt tamen, ex quo Dominus superior omnibus concessit transferre, non tantum fidelibus, sed etiam infidelibus. Igitur ex parte Domini superioris erat fortè translatio illa licita: & ad minus aliqua, & ex parte contrahentium, firma & iusta, licet non completa: tamen non injusta, si servabant conditiones, quas servandas indicabat ratio naturalis.

Hæc littera (inquit Hiquæus sup. n. 8.) est aliquantulum obscura: nam si nullo modo licita, quomodo potest esse licita ex parte Domini superioris ipsa translatio, aut iusta & firma ex parte contrahentium?

Sed facilis est ejus sensus: nam superioris dixit, infideles habuisse notitiam contractus veri & legitimi per traditionem, & licet non sciebant legem Dei, ex qua contractus ille firmabatur, & institutus fuit; tamen sciebant contractum valere ex usu & traditione, quod sufficiebat, quando reliqua servabantur ad valorem necessaria; ac proinde habuerunt regulam, ex qua judicarent positive, contractum fuisse licitum.

Hic autem quando dicit, etiam si nescirent contractum esse ullo modo licitum, intelligit; etiam si non haberent regulam extrinsecam cognitam, per quam scirent approbari contractum, eo tamen ipso, quo judicabant non esse illicitum, licet non scirent ullo modo esse licitum, id est, lege aliqua superiori approbatum, licite contrahebant, supposita potestate facta à Deo contrahendi, quam ipsi non cognoscant ex hypothesi ignorantia (quam tamen non admittit Doctor, sed hæc dicit ad confirmationem superioris responsionis à loco à majori ad minus) licet etiam non cognoscerent esse

Solutio Scoti.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

11. Infideles contrahendo Matr. non peccabant, ex Hiquæo.

12. Estò peccassent, tamen valide contraxissent, ex Scoto.

Explicit mens Scoti.

13. Quomodo licite contrahebant, ex Hiquæo.

estè

esse illicitum aut prohibitum, tenebat translatio in virtute legis superioris, & sic fuit rata, & subiecta legi Dei. Hucusque Hiquæus.

14. *Quare dicat Scotus: Et ad minus aliqua, & ex parte contrahentium firma & iusta, licet non completa; tamen non iniusta &c.* Quia sup. dist. 33. q. 3. n. 5. dixerat: *Completa iustitia non est in ista commutatione, vel contractu matrimoniali, nisi ex ratificatione divina, licet ante in ea inveniatur illud, quod sufficit ad iustitiam ex parte commutationis & commutantium.*

Alioquin, sicut cæteri contractus ex consensu partium dissolvuntur, tamen aliàs ex forma sua & voluntate contrahentium sint perpetui, nisi lex superior aliud disposuerit; ita & contractus Matrimonij, dissolvi posset, nisi lex Dei aliud disposuisset. Hæc autem lex, ut afficit contractum, supplet ignorantiam contrahentium, & valet contractus etiam ex vi ejus, dummodò reverà ferventur omnia, quæ præscripserit.

15. *Inter Gentiles plurima Matrimonia sunt irrita, ex Hiquæo.* Unde (inquit Hiquæus sup. n. 9.) si contraherent ad tempus tantum Matrimonium, aut si mulier contraheret cum pluribus simul ex ignorantia legis, non validat contractum, licet contrahentes in tali ignorantia, si dari posset, invincibili non peccarent. Hinc adducit Doct. illam exceptionem, quæ dicit aliqua fuisse valida, nempe illa Matrimonia, quæ servabant in re ipsâ omnia præscripta à lege divina: dubium enim non est, inter Gentiles plurima Matrimonia fieri irrita, quia fiunt contra illam legem. Hæc ille.

16. *Quare Scotus dicat, forte aliqua Matr. esse valida, ex eod.* Et n. 10. quærit: cur non dicat Doctor hæc Matrimonia, servatis reliquis, esse absolute valida, sed forte esse valida?

Respondet autem: rectè eum dubitare, non quòd Matrimonia, servatis omnibus requisitis, non sint valida: sed dubitat, an Matrimonia talia, cum omni ignorantia legis divinæ in seipsa, aut per traditionem aliquam, facta, possint servare omnia requisita ad substantiam contractus, & debitum consensum, cum omni ignorantia regulæ, per quam ille consensus debet regulari, & ex qua deberet concipi in specie. Hinc dicit; forte aliqua fore valida; consensus enim ut teneat, debet esse liber, & secundum aliquam regulam, quæ dicat omnia per se requisita ad ipsum contractum; aliàs non erit consensus idoneus, inducens obligationem in specie.

17. *An supposita ignorantia legis divinæ, contractus Matr. infidelium esset solubilis? Opinio Hiquæi.* Unde supposita ignorantia legis divinæ, quæ dat formam & stabilitatem contractui, regulatur tantum contractus per lumen naturale, & regulas communes iustitiæ commutativæ, & tenebit tantum juxta naturam præsentis consensus, cui si subit dolus aut deceptio notabilis, etiam in qualitate, aut si retractetur ex communi partium consensu, erit nullus ex communibus regulis iustitiæ: quia sortitur legem & insolubilitatem ex natura consensus, ut regulati per tales regulas, suspensio consensu ex intentione contrahentis ad eas condiciones, quæ etsi jure divino non vitient contractum; tamen ut refertur ad intentionem contrahentis, non consentientis aliter, quam servatâ illâ conditio-

Bosco de Matrim. Pars II.

ne, non tenebit. Sic ille.

Si objicias: legem divinam excludere ejusmodi condiciones: & ideò iis oppositis non vitari contractum.

Respondet n. 11. legem divinam excludere ejusmodi condiciones aliquas: exigere tamen consensum absolutum in ipsum contractum: unde dum consensus inhæret conditioni, nequit dici absolutus, sed conditionatus, & suspenditur, donec conditio purificetur, quæ subtracta, ex natura consensus fit nullus. Possunt etiam Matrimonia iniri ex tali ignorantia cum conditionibus, irritantibus jure ipso divino contractum, ut si sint contra substantiam, aut finem ejus, vel inter personas jure divino inhabiles ad contractum, ut inter impotentes & ejusmodi. Illa ergò exceptio Doctoris excludit ejusmodi contractus, qui ex defectu consensus necessarij inter infideles esse possunt ob ignorantiam, vel quia apponere possunt condiciones contra substantiam contractus, vel quia ipsi sunt inhabiles ad contractum jure divino. Hucusque Hiquæus.

Ego non dubito, quin infideles possint invalide contrahere, ut & fideles; sed puto, valere contractum cum ignorantia indissolubilitatis, aut deceptione notabili in sola qualitate, v. g. in pulchritudine, nisi ad hanc, aut ad dissolubilitatem contrahens expressè limitasset suam intentionem, ad eò, ut nollet aliter contrahere, prout patet ex alibi à me dictis. Et hæc satis de prima difficultate Scoti.

Venit ad secundam, quam hisce verbis sup. n. 3. proponit: *Secundum est; quia cum Matrimonium essentialiter includat indissolubilitatem, quomodo infidelis contrahit Matrimonium, cum illud sit dissolubile, si postea alter conjugum convertatur ad fidem, sine altero: potest enim tunc discedere: & istam rationem ponit Magister in litera, dicens: Matrimonium illud non esse ratum, licet legitimum.*

Respondet Doct. sup. n. 4. *Rata erant, nisi superveniret aliquod fortius vinculum, cum quo non posset stare istud: cujusmodi est obligatio nova ad Deum per fidei susceptionem, quando alter conjux nollet commorari absque impedimento illius fidei, quam magis tenetur, quam ad vinculum conjugale. Est igitur ratum stantibus eisdem conditionibus extremorum; sed non est ratum pro tunc, pro quanto fortius vinculum superveniret, cui observantia illius vinculi repugnaret.*

Sed de hac difficultate, seu dissolubilitate Matrimonij infidelium, quando unus convertitur ad fidem, altero nolente cohabitare, diffusè tractavimus præced. Parte hujus Operis Sect. 12. Conclus. 4. Videantur ibi dicta.

Solum hic noto; Richardum sup. non dissentire à Scoto, tamen neget, Matrimonia infidelium fuisse rata, quod Scotus affirmat, ut audivimus. Etenim ly *Rata*, diversimodè ab eis intelligitur; à Richardo quidem eo modo, quo cap. *Quanto*, de Divort. dicuntur Matrimonia fidelium esse rata, id est, indissolubilia, durante vita conjugum: *Quia* (inquit Textus) *sacramentum fidei* (id est, Baptismus) *quod semel est admis-*

18. *Impugnatur.*

Defenditur.

19. *Judicium Auctoris.*

Ultima difficultas ex Scoto.

20. *Solutio ex eod. qualiter Matrimonia infidelium sint rata.*

21. *Richardus non dissentit à Scoto hæc.*

admissum, nunquam amittitur; sed ratum efficit conjugij Sacramentum, ut ipsum in conjugibus eo durante perduret.

Atque hoc modo fuisse, aut esse rata Matrimonia infidelium, negat Richardus, & merito. At verò Scotus affirmat fuisse rata, id est, infidelibus, servatis servandis, & perseverando in illo statu, id est, ut loquitur, nisi superveniret fortius vinculum ad Deum per susceptionem fidei. Et sic patet, quomodo illi Doctores optime, ut sup. dixi, inter se conveniant in hoc puncto, puta: Infideles possunt contrahere, & habere verum conjugium.

Nunquid etiam infidelis & fidelis? Resolutio erit.

CONCLUSIO II.

Matrimonium baptizati cum non baptizato irritum est solo jure Ecclesiastico.

DE secundo articulo (inquit Scotus sup. n. 5.) aliud est, esse inter aliquos Matrimonium, vel contrahi simpliciter & absolute: & aliud, licite & honeste. Possit autem esse Matrimonium inter fidelem & infidelem primo modo, necesse est dicere, & etiam secundo. Probatur utrumque per illud Apostoli: Vir fidelis non dimittat uxorem infidelem, quæ consentit habitare cum eo. Si enim non esset Matrimonium, suaderet fornicationem; si autem non esset hoc licitum & honestum, Apostolus non consuleret. Sic igitur patet, qualiter potest esse Matrimonium inter fidelem, & infidelem; & rationes adductæ ad primum articulum possent adduci contra istud: sed patet prius earum solutio. Hoc supposito tamquam indubitato,

An possit
etiam con-
trahi.

22.

Potest esse
Matr. inter
fidelem, &
infidelp.
Probat Scotus
ex Apost.
1. Cor. 7.

Quærit Scotus supra: Nunquid igitur potest contrahi? Hæc est præsens controversia, & quamvis Omnes supponant, non posse; equidem disputant, quo jure tale Matrimonium sit invalidum, puta, Matrimonium fidelis cum infideli, id est, baptizati cum non baptizato.

Doct. Subtilis ad propositam à se quaestionem, Respondet; Quod sic, quantum est ex jure divino: quia ex illo non magis habetur, quod contractus sit nullus, quam quod obligatio ex contractu priori sit nulla: quia non posito novo impedimento, qui potest esse alterius, potest se dare alteri. Sed de jure positivo Ecclesie simpliciter non potest: quia Ecclesia illegitimavit fidelem non simpliciter, sed respectu infidelis, sicut patet in auctoritate adducta ad oppositum, 28. q. 1.

Auctoritas ibi adducta, est sequentis tenoris: *Ut non nisi ejusdem religionis & fidei maneat copulata conjugia.* Item: *Cave, non nisi baptizata sumatur in conjugium; quia Baptismus est primum Sacramentum.* Priora verba habentur cap. 9. quod desumptum est ex D. Aug. lib. 1. de Adulter. conjugijs c. 18. & sequentibus. Ast non sunt verba D. Aug. sed Pollentij, cum quo ibi disputat Aug. de illis verbis Apostoli 1. Cor. 7. *Cæteris*

23.

Affirmat
Scotus.
quantum est
ex jure di-
vino; secus
de jure Ec-
clesia.

24.

Referitur
duplex jns
Ecclesia, ex
28. q. 1.

Primum
expeditur.

autem ego dico, non Dominus &c. disputat, inquam, an fidelis conversus debeat recedere ab infideli, & resolvit; quod licet possit, equidem non expedit, quando pacifice vult cohabitare.

Audi Glossam ibi verb. *Tu verò: Hic incipit tertia pars, in qua ponitur expositio Pollentij, & ratio sua expositionis.* Dicebat enim: *Dico, id est, precipio, & Non Dominus dicit, id est, precipit.* Nam si Dominus preciperet, ut fidelis non dimitteret infidelem, esset sibi contrarius: quia in veteri Testamento conjugia fidelium & infidelium prohibuit, dicens: *Non accipies &c.*

Sed opponit Aug. Ergo secundum hoc Apostolus est contrarius veteri Testamento, & Domino magistro suo. Sed huic oppositioni respondit Pollentius, dicens; quod in alio casu loquitur prohibitio Domini in veteri Testamento, & in alio Apostoli præceptum. Illa enim loquitur in Matrimonijs contrahendis: istud autem de jam contractis. Prohibet etiam Dominus, ne diversa Religionis conjugia jam contracta dissolvantur, & sic Apostolus non est contrarius Domino.

Sed replicat Aug. dicens, sibi placere, quod dicit, Apostolum non esse contrarium Domino, nec veteri Testamento: & ita concludit, quod illa non est bona ratio, quare Dominus non precipit: quia esset contrarius ei, quod dixerat in veteri Testamento: quod falsum est, cum ibi intelligatur de jungendis, hic verò de jam conjunctis. Et ita si aliud præcepisset ibi, & aliud hic, non esset sibi contrarius: & quia non est bona ratio, nec aliam vales invenire, patet, quod tua expositio nullius est momenti, & sic in Pollentium victoriosè concludit. Hactenus Glossa.

Ex qua liquido constat, verba præallegata Pollentij: *Ut non nisi &c.* nullatenus concludere intentum Scoti. Sed si aliquid probarent, esset irritatio, vel prohibitio juris divini; sic enim ait Pollentius: *Hoc est ergo Domini præceptum, tam in veteri, quam in novo Testamento, ut non nisi unius religionis &c.*

Quod attinet ad alium textum: *Cave &c.* hæc sunt verba propria: *Cave Christiane, Gentili aut Iudeo filiam tuam tradere. Cave, inquam, Gentilem aut Iudeam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, uxorem accersas tibi. Prima conjugij fides, castitatis gratia est.* Et infra: *Si Christiana sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis Sacramento Baptismatis.* Ita Ambrosius in lib. de Patriarchis lib. 1. de Abraham c. 9.

Quæ verba, solitariè spectata, de sola prohibitione commode possunt intelligi. Et quid ni debeant, cum meminerint hæreticorum, inter quos tamen & Christianos valet Matrimonium, ut infra videbimus?

Nisi aliquis dixerit, per hæreticos intellexisse Ambr. non baptizatos, qui profitentur Religionem Catholicam, & adhuc non totam ejus fidem tenent. Pone (inquit Gloss. ibi verb. *Alienam*) quod aliquis hæreticus nunquam fuit baptizatus, voluit baptizari, sed non habuit aquam; constat ei omnia peccata dimissa esse, etiam originale, nunquid potest contrahere Matrimonium cum Christiana? Dicit Hugo, quod non; quia janua omnium Sa-

cramen-

cramentorum est Baptismus. Ubi vocat hæreticam; qui nunquam fuit baptizatus.

28. Ut ut sit de hoc (quod infra latius examinabimus) non est verisimile, Amb. ibi voluisse statuere novum aliquod & universale præceptum, cum non foret Episcopus universalis, sed particularis Ecclesiæ Mediolanensis. Et nullum est verbum, quod significat irrationem, & non possit explicari de nuda prohibitione, sive divina, sive humana.

Eodem modo possunt exponi cap. 16. ead. Ut etiam verba cap. 16. ead. desumpta ex Concil. Agathensi c. 67. & Laodic. c. 31. Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, & vel filios vel filias dare, sed potius accipere, si tamen se profiteantur Christianos esse futuros & Catholicos. Ut omittam Concilium hoc non fuisse Generale.

Item cap. 17. Sicut nec Concilium Urbanense, ex quo ead. cap. 17. refertur: Si quis judaica pravitate conjugali societate jungitur, sive Christiana Iudæo, sive Iudæa Christiano mulier carnali consortio miscetur, quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cætu atque convivio, & à communione Ecclesiæ penitus segregetur. Ubi in speciali prohibetur conjugium inter Iudæum & Christianam, aut saltem ostenditur prohibitum.

29. Alij plures extant Canonès, in quibus similiter significatur, vel generaliter cum omni infideli illicitum esse contrahere, aut certe specialiter cum Iudæis, & insuper conjuncti separari jubentur. Tantum subscribam Canones Generalis Concil. Nicæni.

Can. 53. Ecce Can. 53. Ut Christiani uxorem ducant ex quacumque generatione, modo ad fidem veniant; sed non debent Christiani dare filias suas nuptiis infidelibus, ne ad errorem maritorum pervertantur, & fiant vel Iudæa vel Gentiles propter infirmitatem, & qui non paruerit, à Synodo excommunicatur.

30. Can. 67. sic sonat: Quicumque duas mulieres in Matrimonio acceperit, ipse cum secunda excommunicetur; & quicumque mulier fidelis viro infideli nupserit, ipsa quoque à communione fidelium separetur, quæ si penitentiam maleficio egerit, & eum virum, quem habere non poterat, id est, infidelem dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo, quo recipitur is, qui postquam fidem negavit, ad fidem revertitur, debet, ipsa infidelem relinqueret. Erit autem penitentia ejus, qui ad fidem revertitur, & ejus, qui virum infidelem reliquit, ferre cilicium, dormire super cinerem, constituendumque est eisidem de jejuniis, & de bonis operibus, prout conveniat, & postea licebit cum fidelibus conversari, & communionem sacram accipere, & qui contradixerit, à Synodo excommunicatur.

Ubi notandum in primis; aggravare pœnam contra eos, qui contrahunt cum infidelibus, supra pœnam, quam præscribit ducenti secundam uxorem, vivente priore, in quo casu Matrimonium communi sententiâ est nullum.

Præterea; notanda illa verba: Et cum virum, quem habere non poterat, dimiserit: quæ videntur sonare Matrimonij nullitatem.

31. Nec verò quis dicat; posse intelligi de sepa-

ratione tori, ut de Matrimonij, per Religiosos contractis, dicit Pontius lib. 7. cap. 19. n. 2. Hoc, inquam, in præsentem (scribit idem Auctor eod. lib. cap. 47. n. 6.) nullius momenti est: tum; quia idè eo loco Canonès aliquos sic interpretatur; quia ex multis alijs Canonibus, testimoniisque Patrum, valere Matrimonium Religiosorum demonstravimus. At in præsentem nullus est Canon, quo id vincatur. Tum etiam; quia; ut ex se constat, in eo casu erat strictum vinculum religionis, quo Deo & Prælati tenebantur adstricti: & idè non mirum, si in pœnam delicti separari juberentur, non diluto vinculo, quod in præsentem casu minimè reperitur. Non ergò est, cur tantum de separatione quoad torum interpretemur.

Et quidem ita intellectam esse hanc legem Ecclesiasticam, indicant duo vel tria. Primum est lex illa civilis Imperatorum, quæ connubium cum Iudæo ut adulterium puniri jubet, haud dubiè non eâ ratione punitura, si validum esset: Neque Christianam mulierem in Matrimonium Iudæus accipiat, neque Iudæa Christianus in conjugium societur. Nam si quis aliquid hujusmodi admisit, adulterij vicem commissi hujus crimen obtinebit, libertate in accusando publicis quodque vocibus relaxatâ. lib. 5. C. Theodosiano ad l. Juliam de Adulterijs.

Alterum est; Canon Trullanus, qui planè docet, irrita hæreticorum conjugia, idque tantum sæculo suo receptum, non noviter statutum: Non licere virum orthodoxum cum muliere hæreticâ, nec orthodoxam cum viro hæretico copulari; quod si quid ejusmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi. can. 72. Quod à fortiori, de Matrimonio cum infideli, videtur esse receptum eo tempore, non ex alia lege superioris sæculi, quam Nicæni Canonibus.

Tertium est; Concil. Tolet. 4. cap. 62. quod jubet, ut Iudæi, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Episcopo civitatis illius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christianæ efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur. Refertur 28. q. 1. cap. 10. Hucusque Pontius.

Et statim occurrit objectioni cuidam, dicens: Neque obstat: sanctissimam Monicam Matrimonio junctam homini infideli: tum; quia sicut aliquorum fidelium cum infidelibus conjugia excusat inspiratio divina; ita etiam alia excusat juris naturalis probabilis ignorantia, ut licite fiant, & juris positivi, ut fiant valide. At Nicænos Canonès ignotos fuisse Africanis, constat ex Concil. Carthag. 6. expressissimè, ubi à Cælestino petuntur sinceri Nicæni Canonès; tantum enim unus supra viginti illis noti fuerant. Interfuit autem illi Concilio Augustinus jam Episcopus, ut constat ex eod. n. 8.

Tum etiam; quia cum eo tempore, in omnibus ferè, in quibus nunc dispensat Sedes Apostolica, dispensarent Episcopi, facile ab illis dispensatum fuit, ut nubrent. Nam Hiero. lib. 1. contra Jovinianum & Aug. lib. de Fide & operibus c. 19. suo tempore dicunt, fuisse frequen-

Occurrit objectioni ex Pontio.

32. Ostenditur hanc legem sic fuisse intellectam. Pri- mo.

33. Secundo.

Tertio.

34. Occurrit Pontius eadem objectioni.

tissima ejusmodi connubia, & quamvis læpè reprehenderentur, tolerata tamen. Ita præfatus Auctor.

35. *Verius putat à multis sæculis irrita fuisse dicta Matr. lege Ecclesia re- fectè intelle- ctâ.*

Quare n. 5. verius existimat, Ecclesiasticâ lege, ejusque rectâ intelligentiâ, per manus derivatâ, esse à multis sæculis irrita conjugia fidelis cum infideli. At verò Sanchez sup. n. 8. sic loquitur: Fatendum quidem est, nullum esse textum, quo hæc irritatio inducatur, & ita eam non haberi ex lege aliqua Ecclesiastica scripta; sed ex receptissimo Ecclesiæ usu, vim legis obtinente, & ex Apostolorum traditione.

An Sanchez ab eo discre- pet.

Ego puto, dictos Auctores non discrepare, sed optimè convenire: nam Pontius præter legem scriptam postulat rectam ejus intelligentiam, per manus derivatam: hæc autem intelligentia, quid aliud est, quam receptissimus usus Ecclesiæ & Apostolorum traditio? Certum est, quòd multis legibus scriptis tale Matrimonium prohibeatur, & quòd nullâ legescriptâ in terminis irritetur; adde: quòd multa prohibeantur, quæ non irritantur, juxta illud cap. 16. de Regular. Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.

36. *Quid requiratur, ut lex prohibentiam irritet.*

Ut autem lex actum, quem prohibet, etiam irritare censeatur, necesse est, ut contineat clausulas expressè irritantes; vel eo sensu sit usu recepta; vel concedat potestatem actûs conditionatè; vel denique prohibeat actum ratione effectûs permanentis. Igitur lex Ecclesiæ, quæ prohibet Matrimonium fidelis cum infideli, censetur istud etiam irritare, non quòd contineat clausulas expressè irritantes; sed quoniam eo sensu usu recepta sit.

37. *Qua sit ratio hujus constitutionis, ex Scoto.*

Rogas: quæ ratio hujus constitutionis? Hoc autem, (inquit Scotus sup.) Ecclesia rationabiliter ordinavit; quia hoc non potest congruè & honestè fieri: & ad hoc valent aliquæ rationes adductæ ad primum articulum: non enim est honestum, fidelem contrahere cum aliquo, ubi deficiat bonum prolis completum, quod est educatio ad cultum veri Dei; nec honestum est, fidelem contrahere, cui contractui non sit annexum Sacramentum fidei Christianæ, & etiam ubi non sit bonum Sacramenti, id est, indissolubilitas: quia conjugium Christianorum natum est habere hæc bona. Scilicet perfectæ & completæ. Quæ tamen perfectio seu completio non requiritur ad essentiam rei; sed tantum ad bonè esse, ut superius notavi. Et hinc Matrimonium infidelium non est jure naturæ irritum, ut ostendi Conclus. præced. neque Matrimonium fidelis cum infideli; quia bona illa, saltem imperfectè, in eo reperiuntur.

38. *Consonat doct. Seraph.*

Appositè Doct. Seraphicus 4. dist. 39. a. 1. q. 2. in corp. Dicendum, quòd Matrimonium est institutum in officium, & in remedium, & in Sacramentum, & ista tria completè habet, secundum quod est apud fideles. Apud infideles verò habet ista secundum rationem semiplenam. Nam est in officium; quia est procreatio prolis legitima, sed non ad cultum Dei; apud fideles autem ad cultum Dei. Est in remedium; quia excusat coitum à culpa mortali: Et rursus datur ibi gratia, remissionis concupiscentiam ratione benedictionis adjunctæ. Apud infideles, ma-

ritali affectu uxores cognoscentes, est excusatio à culpa, sed non datur gratia, apud fideles utrumq; est. Item est etiam in Sacramentum apud fideles, quia signat unionem Dei & anime, sive unionem divinæ naturæ & humanæ, non tantum aptitudine, sed actu. Apud infideles verò aptitudine tantum; & propterea ratio Sacramenti maxime consistit in ratificatione vinculi; apud infideles autem vinculum non habet ratificationem perfectam. Ita D. Bonaventura

Postquam q. 1. docuisset sententiam Scoti, ut patet ex his, quæ subjicio: Dicendum, quòd in veteri lege distinguendum erat inter infideles, quia quadam mulieres erant infideles, & erant de terra Chanaan, quam Dominus promiserat filiis Israël, propter illius gentis obstinationem in infidelitate, mandaveratq; eas occidendas: & de talibus prohibitum erat. Vnde si quis de populo Israël cum talibus contraheret, cum esset contra Domini præceptum (irritans) non erat Matrimonium. Quadam erant infideles de alijs nationibus, & de talibus non erat prohibitum, sed permissum & concessum, ubi non timebatur lapsus in idololatriam; sicut in Ioseph & Moysè, quorum primus contraxit cum muliere Ægyptiaca, secundus cum Æthiopiissa, nec reprehenduntur.

Ratio autem, quare prohibuit gentes illas, & non alius, fuit duplex: Vna; quia judicaverat omnes reos mortis. Alia; quia obstinatae erant in malo. In novo Testamento alio modo est; quia infidelis est dupliciter. Aut; quia caret fide, aut; quia fidei Sacramento. Si quia fide tantum, sic talis disparitas, ubi nota est, impedit Matrimonium; sed non dirimit jam contractum: ut si Catholicus contrahat cum heretica baptizata. Si autem sit infidelis, quia caret fidei Sacramento, utputâ Baptismo: quia Sacramentorum Ecclesiasticorum & fidelium janna & fundamentum est Baptismus, fidelis, qui contrahere habet secundum Sacramenta Ecclesiæ, si cum tali contrahat, nihil facit, etiamsi sit fidelis, dum tamen non habet Baptismum. Vnde dirimit jam contractum.

Cultûs verò disparitas præstabat impedimentum in lege veteri, non simpliciter, sed ubi metuebatur periculum, & divinum aderat iudicium, & super hoc additum erat mandatum: sic & in nova impedit non simpliciter, sive de se, sed ob vitiationem periculi, & præcepto Ecclesiæ. Ecclesiastici statuti. Igitur sine hac inhibitione non foret impedimentum dirimens juxta D. Bonavent.

Estque communior sententia, quæ optimè probatur à sufficienti enumeratione: utputâ; disparitas cultûs non dirimit jure naturali divino, neque divino positivo; ergò solo jure Ecclesiastico. Prima pars antecedentis patet ex jam dictis: quia conjunctio fidelis cum infideli non adversatur omninò fini Matrimonij, sive primario, sive secundario, adeò ut etiam proles possit educari in cultu Christiano, & ex parte fidelis copula Matrimonialis possit esse meritoria, imò etiam ex parte infidelis, si habeat veram fidem sine Baptismo.

Enimverò in lege naturæ, Iacob contraxit Matrimonium cum filiabus Laban Ethnicis, Gen.

29. Ioseph cum filia Putipharis, Gen. 41. Moy-
ses cum filia Iethro, Exod. 2. Item tale fuit
Matrimonium Esther cum Assuero, Esther 2.
Salomonis cum filia Pharaonis, Reg. 3. cap. 3.
Et in lege gratia ea Matrimonia frequentissima
fuisse, supra diximus. Signum profecto, non
fuisse irrita iure divino naturali,

42. Sed neque Divinum positivum uspiam in
Scriptura reperitur, quod generaliter irriter hu-
jusmodi Matrimonia. Tamen verissimum sit,
ea, per se loquendo, seu ut plurimum, iure divi-
no naturali esse vetita; tum propter periculum
perversiois conjugis fidelis, & mala educa-
tionis prolis; tum propter discordiam, natam oriri
inter religione dispares, si mutuo cohabitent.

In veteri
lege Deus
prohibuit
Matr. cum
gentibus
Gentibus.
Hinc Deut. 7. in principio Deus interdixit
Matrimonium Hebraeorum cum Gentilibus He-
theis, Gergezais, Amorrhais, Chanaanais, Phe-
rezais, Hevæis & Iebuzais, dicens: Non inibis
cum eis sedus, nec misereberis earum, neque sociabis
cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus,
nec filiam illius accipies filio tuo. Et ut scires, non
fuisse præceptum judiciale tantum, sed partim
morale, rationem subjungit: Quia seauet filium
tuum, ne sequatur me, & ut magis seruiat dñs alieni.

Quæ eadem ratio ejusdem præcepti redditur
3. Regum. c. 11. Rex autem Salomon adgnauit
mulieres alienigenas multas &c. De gentibus super
quibus dixit Dominus filiis Israel: Non ingredie-
mini ad eas, neque de illis ingredientur ad ve-
stras: certissime enim auertent corda vestra, ut se-
quimini Deos earum.

43. Quod forte æterno suo malo expertus est Sa-
lomon, de quo Scotus sup. n. 8. Ad illud (in-
quit) de Salomone, concedo, quod ipse, sicut pessimus,
& ingratus homo Deo suo, non solum in hoc
peccauit, quia alienigenas duxit contra legem, etiam
de gentibus specialiter prohibitis; sed etiam in mul-
titudine mulierum: siquidem habuit secundum u-
nam litteram (aliàs, translationem) 700. uxores
quasi reginas, & 300. concubinas, cum tamen dice-
ret lex specialiter de Rege, Deuter. 17. Non habe-
bit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus.

Quod forte specialiter dixit Moyses, propter mali-
tiam istius prævisam, ut si non compeferetur, salu-
tem confunderetur, ne alij etiam eum imitarentur.
Et quod pejus est, copulatus est eis amore ardentissi-
mo intantum, ut faceret eis idola & templa ad co-
lendum Deos suos. Vnde non sine causa subjunxit
Moyses sup. Quæ alliciant animum ejus. Et hæc
omnia aggravat singularis ingratitude sapientia
eminentis, sibi subito à Deo concessa, ita ut ista au-
toritas (inquantum videtur probare, disparita-
tem cultus non impedire) non requirat responsio-
nem, sed solam detestationem. Ita Doc. Subt.

44. Appositè dixit Ecclesiasticus, 3. v. 27. Qui
amat periculum, in illo peribit. Si Salomon vir tan-
tâ sanctitate & sapientiâ præditus periit in illo
periculo, quis aliorum hominum tutus erit à
lapsu? Quis est hic, & laudabimus eum? Et ideo
benè Apostolus 2. Cor. 6. v. 14. monet fideles,
dicens: Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ
enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut qua

societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chri-
sti ad Belial? Aut quæ pars fidei cum infidei?

Quem utique locum D. Hier. lib. 1. ad Jo-
vinianum, & alibi, intelligit de conjugio fidelis
cum infidei. Quod si de omni commercio cum
infidelibus vitando, cum Theophylacto & com-
muniter expositoribus eum locum interprete-
mur, à fortiori contractus Matrimonij interdi-
ctus censetur, in quo est summa conjunctio &
familiaritas.

Sed contra, inquis: hoc videtur repugnare ei-
dem Apostolo 1. Cor. 7. v. 12. & sequenti. Si
quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit
habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mu-
lier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit
habitare cum illa, non dimittat virum.

Quem locum expendens Scotus sup. n. 6. Si
queris, inquit, quare Apostolus suadet, Matrimo-
nium inter infideles contractum, esse servandum post
conversionem alterius: si enim propter aliquem bo-
num finem honeste servatur: igitur propter eundem
posset honeste contrahi.

Respondeo: causa Apostoli patet tibi: Salvabitur,
inquit, vir infidelis per mulierem fidelem. Igi-
tur servare Matrimonium prius contractum, est occa-
sio convertendi conjugem infidelem; cessante autem
evidenter causâ illâ, non debent in simul comma-
nere: ut puta si non consentit habitare cum converso;
vel non sine injuria Creatoris, blasphemando scilicet
vel sollicitando conversum ad infidelitatem: vitanda
est enim tam singularis familiaritas cum quocumque
contraria sectæ, nisi propter majus bonum.

Ad propositum autem, contrahere de novo cum in-
fidei, non est occasio probabilis ad expectandum tan-
tum bonum, scilicet conversionem ejus: quia multum
amans conjugium, multa & magna faceret, ut illud
attingeret, quæ non esset facturus ipso adepto: &
ideo, si iste non vult converti in primo, ut possit ha-
bere conjugium cum Christiana, non est probabile,
quod ista postea lucretur eum; sed magis è converso,
quia ille videtur abducere istam: & ideo cessat ratio
tantæ familiaritatis ad infidelem, & manet ratio su-
gendi illam familiaritatem: & ideo idem Apostolus,
qui consuluit manere conversum cum non conversa,
dissuasit contrahere fidelem cum infidei.

Propter scilicet multa inconvenientia, quæ
ex tali Matrimonio nata sunt sequi, ut mala edu-
catio prolis, cohabitatio non pacifica, periculum
perversiois, impedimentum exercitij veræ re-
ligionis, & similia. Quæ omnia solum probant,
tale matrimonium esse illicitum. Nam absolute,
ut sup. diximus, & finis primarius, scilicet ge-
neratio prolis, & finis secundarius, nempe reme-
dium concupiscentiæ, haberi possunt.

Nequaquam, reponit quispiam; quippe fide-
lis non tenetur reddere debitum.

47. Respondeo: proximè non tenetur, si alter
nolit converti, aut pacificè cohabitare; alioqui
remotè semper obligatur, quamdiu non contra-
hit aliud Matrimonium, spectando solum jus di-
vinum.

Contra; Eldræ 1. cap. 10. Esdras, convocatis
universis filiis transmigrationis, præcepit repu-
diari uxores alienigenas, quod & factum est,
verf. 10.

D. Hier.

45. Objectio ex
Apost. 1.
Cor. 7.

Solvitur ex
Scoto.

46. Contrahere
cum infidei,
non est pro-
babilis occa-
sio conver-
sionis ejus,
ex eod.

47. An pæcis
teneatur
reddere de-
bitum infi-
deli.

48. Objectio ex
1. Esdræ 10.
verf. 10.

verf. 10. Et surrexit Esdras sacerdos & dixit ad eos: vos transgressi estis, & duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel. Et nunc date confessionem Domino Deo Patrum vestrorum, & facite placitum ejus & separamini a populis terra & ab uxoribus alienigenis. Et respondit universa multitudo, dixitq; voce magna: iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat. Ergo in lege veteri hujusmodi Matrimonia erant invalida, si non ex natura rei, saltem ex præcepto divino supertaddito. Ergo & nunc irrita sunt.

Solvitur ex Sanchez.

Respondet Sanchez lib. 7. disp. 71. n. 7. Id præceptum, quatenus irritans prædicta Matrimonia, judiciale fuisse; ac proinde morte Christi exspirasse, vel ex eo manifestum est, quod cum solis infidelibus, incolis terræ Chanaan, conjugia interdicta sint. Quare cum 1. Esdræ cap. 9. numerantur Aegyptij inter eos infideles, sermo est de Aegyptijs, ejusdem terræ Chanaan incolis, ut notavit Cajetanus. Hæc ille. Rationes autem, quare potius Matrimonia cum eis infidelibus, quam alijs, Deus irritaverit, habes sup. apud D. Bonav.

49. Aliqua Matr. in veteri lege cum infidelibus fuerunt licita.

Certum est, Esther nupsisse Assuero post d. legem, cujus tamen Matrimonium à nullo reprehenditur, multò minus irritum fuisse judicatur. Salomon quodque, cum adhuc placeret Domino, nupsit filiæ Pharaonis, quæ non erat incola terræ Chanaan; & proinde licitum fuerat juxta ac validum tale Matrimonium. Ergo tunc non erat lex aliqua divina, generaliter illegitimans fidelem respectu infidelis. Uti nec, in lege naturæ, ut sup. ostendimus exemplo Ioseph & Moysis.

Occurritur objectioni Scoto.

Si arguas (inquit Scotus sup. n. 7.) saltem illa ratio naturalis tunc fuit, quæ nunc est ratio illegitimandi. Respondet: in illis casibus, de quibus nunc arguitur (intelligit Matrimonium Ioseph & Moysis) forte erat probabile, quod fidelis lucraretur infidelem, vel erat necessitas fugiendi majus inconveniens, cum certa confidentia de adjutorio divino, quod fidelis non subverteretur per infidelem, & ita liceret hodie, nisi esset illegitimitas Ecclesiæ superradita. Unde non oportet ordinationem Ecclesiæ fundari super naturalem rationem necessariam, sed sufficit, quod super probabilem. Id est, super periculum perversionis ut plurimum concomitans, quamvis hic & nunc in raro casu possit abesse.

50. Resp. Scoto ad exemplum Esther.

Ad exemplum Esther respondet Scotus sup. Non fuit prohibitum tempore legis Mosaicæ conjugium cum alienigenis, nisi cum illis Chananæis: illos enim voluit Dominus ex toto extirpari, ideò Esther non illicite nupsit Assuero.

Interim negare non possumus, quin si voluisset Deus, potuisset olim prohibere & irritare Matrimonium cum omnibus alienigenis, propter rationem naturalem, quæ nunc est ratio juris Ecclesiastici, sed non constat nobis voluisse; & ideò tunc permanit illæsum jus quodammodo naturale cum alijs, exceptis Chananæis, contrahendi.

51. Probatur, hodie Matr. fidelis cum

Estò, reponit quispiam; quod tunc noluit facere, videtur hodie fecisse, elevando contractum Matrimonij ad dignitatem Sacramenti;

nequit autem esse Sacramentum fidei, contracti cum infideli, eò quod hic fit Sacramenti incapax. Ergo in lege nova tale Matrimonium jure divino non solum est prohibitum, sed etiam irritum.

Est sententia Vasquez.

Ita docet Vasquez de Matr. Sacram. disp. 2. cap. 4. n. 19. & sequentibus, dicens: Perpetuò in Ecclesia Catholica post Christi adventum id observatum est, ut inter baptizatos, etiam si alter tantum, aut uterque hæreticus esset, legitimum & ratum esset Matrimonium; tum etiam inter infideles non baptizatos esset verum & legitimum; inter fidelem nondum baptizatum & infidelem fideliter legitimum & verum esset; at inter baptizatum fidelem, aut hæreticum seu apostatam, & nondum baptizatum infidelem, aut etiam fidelem, & catechumenum, verum non esset Matrimonium, idque non Ecclesiastica constitutione aliqua, sed divino jure, ut infra videbimus.

52. Fundamentum, quia hodie est Sacramentum.

Hujus discriminis nulla alia reddi potest ratio, nisi quod post adventum Christi Matrimonium est Sacramentum propriè, & hoc verè recipi nequit, nisi à baptizatis: ut autem sit Sacramentum, oportet, ut uterque conjux baptizatus sit; alioquin, cum utriusque consensus & verba seu nutus, & corpora pro materia illius, quatenus Sacramentum est, esse debeant, si alter baptizatus non sit, verum non poterit esse Sacramentum. Ne autem hæc irreverentia fieret ex parte alterius huic contractui in nova lege, ut maneret in ratione sola contractus legitimi, & non esset verum Sacramentum in baptizato, cum tamen ratione Baptismi in eo esse deberet, divino jure effectum est, ut hujusmodi contractus Matrimonij, etiam in ratione contractus, nullus maneret, neque legitimus esset: contra verò, quia inter hæreticos baptizatos, & inter baptizatos, quorum alter hæreticus est, verum potest esse Sacramentum, manet etiam legitimus contractus, neque ullà ratione irritus fit.

53. Quare pro illis valent Matr. irrita usque infidelis.

Præterea: cum in non baptizatis non sit ulla obligatio ex parte alicujus, efficiendi Matrimonium Sacramentum; sed tantum legitime contrahendi, si velint, & ita ex parte nullius fiat Matrimonio irreverentia, etiam si non fiat Sacramentum, quia neuter illius secundum rationem Sacramenti capax est, liberum illis manet, ut, si velint, contrahant Matrimonium, & illud verum atque legitimum sit; neque video quæ alia ratio prædicti discriminis assignari possit: ex hac igitur traditione rectè colligitur veritas Catholica, quam Ecclesia definit (scilicet, Matrimonium in nova lege esse verum & propriè dictum Sacramentum) Scio sanè aliquos Scholasticos cum Soto existimasse, illud Matrimonium baptizati, cum non baptizata, irritum esse jure tantum Ecclesiastico; alibi tamen ego planè ostendam, non jure Ecclesiastico, sed divino, quod ad nos perpetuà traditione derivatum est, hoc ita fuisse statutum. Hucusque Vasquez.

Verum enim verò diu quæsitum istud alibi, non potui uspiam reperire; credo, quod manserit in calamo, impedito utique morte Auctoris.

ris, de quo lego sequentia verba: *Plura dum parat (quæ rerum humanarum est conditio) rapitur ad plures.* Puto autem ego, quod etiam si non fuisset raptus, haud planè ostendisset, non jure Ecclesiastico, sed divino hoc ita fuisse statutum.

54. *Hoc impedimentum habemus per traditionem Apostolicam*
 Non inficior perpetuam traditionem, ut patet ex antedictis; sed dico, traditionem esse Apostolicam, seu derivatam ab Apostolis; non autem divinam, seu derivatam à Christo immediate. Veluti jejunium quadagesimale, perpetuam traditionem ab Apostolis derivatum, servat universalis Ecclesia; non autem tamquam immediate à Christo institutum. Et alias plures traditiones Apostolicas habet Ecclesia, quæ tamen non probant sufficienter jus divinum. Ergo etiam impræsentiarum, quamquam hoc impedimentum Matrimonij habeat Ecclesia ex perpetua traditione à temporibus Apostolorum, non inde rectè inferitur; ergo ex jure divino.

55. *Probat ex Sanchez, non esse jus divini.*
 In lege nova nullum jus divinum positivum est, præterquam fidei & Sacramentorum, quod est commune Theologorum axioma. Cum ergo (inquit Sanchez sup. n. 7.) præceptum hoc non pertineat ad fidem, aut Sacramenta suscipienda; sed ad contractum naturalem, à Christo elevatum ad rationem Sacramenti, ritè celebrandum, si divinum naturale non est, nec divinum positivum erit.

Confirmatur. Et confirmatur: quia Christus in Matrimonio nihil immutavit, quod ad jus naturæ pertineret; sed tantum id, quod contractus quidam naturalis erat, elevavit ad esse Sacramenti. Ita Sanchez.

56. *Impugnatur.*
 Sed enim, dicit aliquis: non videtur satisfacere difficultati. Nam Adversarij dicent, hoc præceptum pertinere ad Sacramenta suscipienda: siquidem ad suscipiendum Sacramentum Matrimonij, prærequiritur Baptismus, secundum communiorem sententiam: ergo qui vult, ut suscipiatur Sacramentum Matrimonij, etiam præcipit, ut fidelis non contrahat cum infideli; nam sic contrahendo non susciperet Sacramentum Matrimonij. Atqui Christus voluit, ut fideles susciperent Sacramentum Matrimonij, sic ut aliàs non valeret; ergo Christus irritavit Matrimonium inter fidelem seu baptizatum, & infidelem, id est, non baptizatum.

57. *Ex institutione Christi, juxta Sanchez, Sacramentum est inseparabile à contractu Matr.*
 Subsumptum probatur ex Sanchio lib. 2. disp. 10. n. 6. ubi inter cætera ait: Ex Christi institutione inseparabile est à contractu Matrimonij esse Sacramenti; unde intentio non efficiendi Sacramentum, repugnat intentioni legitimæ faciendi Matrimonium, ut est contractus: sicut econtrà, qui intenderet facere Sacramentum Matrimonij, non autem contractum, nihil efficeret: quia ex Christi institutione hæc duo sunt inseparabiliter conjuncta & ita mutuo se ponunt ac destruunt. Sic ille.

Illatio. Infero: ergo fidelis invalidè contrahit cum infideli; quippè qui habeat intentionem non conficiendi Sacramentum, cum sciat, juxta sententiam Sanchij, se non posse conficere Sacramentum: nam hic Auctor loco cit. disp. 8. n. 2. docet, Matrimonium, contractum ex Ponti-

Bosco de Matrim. Pars II.

ficia dispensatione inter fidelem & catechumenam, ex parte neutrius esse Sacramentum: quia, inquit, Matrimonium in utroque conjugè est unum numero Sacramentum, sicut est unum numero Matrimonium: ergo si in uno non est Sacramentum, nec erit in altero.

Oppositum ego tenui Disp. præced. Sect. 4. Conclus. 5. sequentis tenoris: Matrimonium potest in uno contrahentium esse Sacramentum, & non in alio. Videantur ibi dicta. Quare hæc difficultas nos non premit; sicut videtur premere Sanchium, quamvis reverà nec eum expugnet, ut patebit ex his, quæ subscribo ex Aversa hic q. 18. sect. 1. §. *Qua enim asser-*

bantur.
 Quæ, inquit, asserbantur ex novo testamento (utputà: *Mulier cui vult, nubat in Domino, 1. Cor. 7.* Et: *Nolite jugum ducere cum infidelibus,* quæ Aliqui intelligunt de Matrimonio contrahendo cum fideli, & non contrahendo cum infideli) ab Alijs aliter exponuntur. Nempe, ut mulier nubat in Domino, id est, debito ordine & intentione. Ut fideles non ducant jugum cum infidelibus, id est, non communicent in operibus infidelitatis.

Ex institutione Sacramenti non sequitur, irritum esse Matrimonium, nisi contrahatur inter duos fideles, qui ambo sunt Sacramentorum capaces: quia potest adhuc valere Matrimonium in ratione contractus, quamvis non valeat in ratione Sacramenti; sicut adhuc valet inter infideles. Controversum autem est; num in tali conjunctione Matrimonium esset Sacramentum ex parte fidelis. Et vel dicitur, non esse in tali casu Sacramentum, sed merum civilem contractum, posseque hæc duo, etiam in persona fideli, separari, ut in alijs quodque casibus aliqui DD. admittunt. Atque ideo Christum non ita instituisse, ut non posset esse Matrimonium apud fideles, quod non esset Sacramentum. Vel dicitur, ut nos admisimus, posse idem Matrimonium esse Sacramentum ex parte unius contrahentis, scilicet fidelis, & non alterius scilicet infidelis.

Ex ratione demum Matrimonij, verè conjuges per se obligantur cohabitare, & reddere debitum. Et sic obligaretur etiam conjux fidelis cum infideli; nisi tamen timeat perversionis periculum: sive nisi offendatur ab illo per contumelias Creatoris: sive nisi desperet de conversione illius; quia tunc per accidens solvitur ab ea obligatione, sicuti solvi potest ex alio etiam capite, utpotè ex illius adulterio. Hactenus Aversa.

Responderet itaque Sanchez ad propositam difficultatem; suam doctrinam intelligendam esse de Matrimonio fidelis cum fideli, ubi utraque pars est capax Sacramenti, quod Christus voluit seu instituit, ut non solum illicitè, sed & invalidè contraheretur in sola ratione contractus, juxta ipsam & Alios plures; secundum me autem cum Alijs multis, prohibuit quidem Matrimonium, quod aliter fieret; non tamen satis constat, irritasse, Sed hic non est præsens casus.

H h h

58. *Auctor in hoc non consentit Sanchio.*

Resp. ad objectionem ex Aversa.

59. *Potest valere Matr. in ratione contractus, & non Sacramenti.*

60. *Conjux fidelis tenetur per se cohabitare infideli.*

Defenditur Sanchez.

lus

fus. Quis ergo? Quando fidelis contrahit cum infideli, ubi vel neuter est capax Sacramenti, ut vult Sanchez, vel solus fidelis.

61. Oportet ergo, ut Vasquez planè ostendat, Christum ita instituisse hoc Sacramentum, seu elevasse contractum Matrimonij ad dignitatem Sacramenti, ut nullo casu fidelis validè nubat in ratione contractus, & non Sacramenti. Quando id ostenderit, tunc expugnaverit Sanchium. Sed hoc opus, hic labor est; nam in primis, ipse Vasquez in 3. part. D. Tho. disp. 138. n. 63. docet, duos fideles posse Matrimonium contrahere, validum quidem in ratione contractus, secus ut est Sacramentum, defectu intentionis conficiendi Sacramentum.

Sacramentum istum, duo fideles possunt contrahere à Sacramento.

Hæc sunt ejus verba: Si quis solum vellet contrahere, nec confusè saltem intentionem haberet faciendi id, quod facit Ecclesia; nempè faciendi Matrimonium, tamquam quid sacrum & religiosum; fieret quidem contractus Matrimonij, non tamen Sacramentum, quod gratiam conferret. Ita Vasquezius. Quomodo autem hæc doctrina cohæreat præcedenti, de qua hic disputamus, relinquo judicio aliorum. Ego non video, quare potius duo fideles possint separare contractum à Sacramento validè ex jure divino, quàm fidelis & infidelis.

62. Quàmvis ergo concederemus, talem fidelem illicitè contrahere; quia facit irreverentiam contractui, separando hunc à ratione Sacramenti, quam haberet, si contraheret cum fideli; adhuc non sequitur, tale Matrimonium esse irritum jure divino positivo; quia multa fieri prohibentur, quæ tamen si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Omitto, fieri posse, ut fidelis nequeat alias commodas nuptias invenire; cur tali casu non posset licitè contrahere, et si, saltem infidelis, nequeat suscipere Sacramentum? Præsertim, si spes affulgeat conversionis seu Baptismi, nec Matrimonium commodè possit differri.

Fidelis aliquo casu etiam licitè posset contrahere cum infideli.

Quid si nulla sit spes conversionis conjugis infidelis?

Sed quid, si nulla sit spes conversionis; imò nec pacificæ cohabitationis? Cùm enim (inquit Averfa sup. §. Magis tamen) Matrimonium sit ex natura rei indissolubile, & nihilominus Christus concesserit, ut in tali casu possit dissolvi, eo ipso statuisse videtur, ut qui jam est fidelis, non possit validè contrahere cum infideli; alioquin ex tunc contraheret Matrimonium dissolubile contra rationem ipsius Matrimonij. Ita arguit præfatus Auctor.

63. Respondet autem: Ad hoc vel dici debet; non repugnare contrahi Matrimonium, hoc modo dissolubile: sicut fateri oportet; infideles inter se ita contrahere Matrimonium, quòd sit dissolubile per conversionem alterius eorum ad fidem. Vel dici poterit; tunc quidem, quando res est in tali statu, ut fidelis posset dissolvere Matrimonium, non posse ex jure divino Christi cum illo contrahere; sed de reliquo posse. Quare dum infidelis non consentit cohabitare absque contumelia Creatoris, tunc fidelem non posse cum illo contrahere; quo ca-

Secunda.

su Matrimonium antea contractum dissolvere possit. Aut etiam dicendo posse dissolvi Matrimonium ob solam obstinationem conjugis infidelis, nec etiam cum illo posse contrahi: sed saltem posse cum eo, qui vel suscepta fide petit Baptismum, vel paratus est suscipere, aut speratur suscepturus fidem; quo casu non potest dissolvi Matrimonium antea cum illo contractum. Quòd si post talem statum hic retrocedat, & in infidelitate obstinetur, benè posse dissolvi Matrimonium. Hæc ille.

Mihi magis placet prima responsio. Estò namque tali casu Matrimonium sit dissolubile; equidem non nisi per accidens, adeò ut, si statim ab inito Matrimonio, infidelis, mutatâ mente in melius, vellet pacificè cohabitare, aut etiam suscipere Baptismum, Matrimonium foret indissolubile. Igitur tale Matrimonium ex natura rei est indissolubile; id est, non aliter dissolubile, quàm ex voluntate Dei, qui indissolubilitatem instituit.

64. *Auctori magis placet prima responsio.*

Supposito ergo (prosequitur sup. Averfa) quòd ex natura rei & jure divino possit validè fidelis cum infideli contrahere, fatentur plerique ex iisdem Auctoribus, non posse licitè; sed talem contractum per se esse mortale peccatum. Quia id saltem convinci videtur fundamentis sup. pro invaliditate al-

An talis contractus sit peccatum mortale.

latis. Verùm ex alia parte, ea ipsa, quæ pro validitate adducta sunt, ostendunt, etiam licitè posse contrahi. Quare admittendum est, stando in solo jure naturæ & divino, nec esse per se illicitum talem contractum, quando non est invalidus; sed benè per accidens ab extrinseco, ob periculum perversionis in conjugem fideli, scandali in alijs fidelibus, perverſæ educationis in prole, aliorumque malorum effectuum, plerumque contingeret esse grave peccatum. Sicut etiam inveniuntur hæc pericula in Matrimonio inter Catholicos & Hæreticos: quod tamen non est per se illicitum jure naturali & divino; sed tantum ratione horum periculorum, & Ecclesiasticâ prohibitione. Sic ille.

65. *Negat Averfa, jure divino per se esse illicitum.*

Ex qua doctrina haud difficile erit solvere hanc quæstionem: An inter Indos novi orbis, recens ad fidem conversos, non solum valeat, sed etiam liceat Matrimonium fidelis cum infideli. Respondetur quippè; non esse per se illicitum jure naturali vel divino, sed tantum ratione horum periculorum, aut certè prohibitione & irritatione Ecclesiasticâ, ubi contrariâ consuetudine non est abrogata, & aliquando fuit recepta.

Apud Indos non est per se illicitum contrahi cum infideli.

Placet audire Dicastillonem hic disp. 7. n. 66. 699. ubi tractat de hac controversia, & inter cætera ait: Quoad nullitatem Matrimonij, videtur posse dici, quòd sicut lex separationis fidelis ab infideli non jure scripto, sed consuetudine introducta est; & tamen illa consuetudo probabiliter non censetur habere locum nunc in his Regionibus, in quibus nunc primò fides

An illi obligentur lege Ecclesiæ irritante. Probat quòd non, ex Dicast.

fides nascitur & propagatur: ita similiter hæc lex, inhabilitans fidelem ad contrahendum cum infideli, solâ consuetudine introducta, non censetur habere locum in iis Regionibus, in quibus nunc primò nascitur fides, & in hoc philosophandum sit, sicut in principio nascentis Ecclesiæ.

Accedit; quòd ex uno capite esset difficile paucos recenter conversos coarctare ad contrahendum inter se connubia; præsertim, cum sæpè nobiles & paris conditionis quoad sæculum, pauci soleant primò converti, quos adigere ad contrahendum cum inferioris notæ personis, esset magna occasio tentationis in fide susceptâ, multumque retraheret ad suscipienda: ex alio verò capite non parùm juvaret ad promovendam rem Christianam, quod ubi pericula perversionis non timeantur, per huiusmodi connubia incipiant alij infideles ad fidem allici. Hæc tamen Dicaftillo.

67. Confirmatur ex Sanchio Disp. 72. n. 5. ubi à prohibitione generali, quâ cavetur Matrimonium personæ fidelis cum hæretica, excipit ea loca, in quibus hæretici non denunciati, nec notorij Clericorum percussores, cum Catholicis permisti convivunt, ut in Germania, Gallia, Polonia; in iis enim ex consuetudine receptâ & toleratâ licent conjugia Catholicæ personæ cum hæretica, dummodò Catholica liberè permittatur, & absque perversionis periculo, in fide permanere. Quia ea conjugia ineuntur instar aliorum contractuum civilium, ob amicitia leges, & ad communem pacem, & Reipub. tranquillitatem tuendam. Hæc ille.

68. Illatio Dicaft. sup. n. 700. eadem ratione, & propter easdem causas, intelligi potest, quòd in Laponia & Indijs Orientalibus & Occidentalibus, ubi baptizati cum non baptizatis permisti convivunt, ex simili alia tacita concessione, vel consuetudine receptâ & toleratâ, fideles conjuges cum infidelibus, non solum in inito conjugio permanere, sed de novo etiam inire valide possunt & licitè. Unde existimo, standum esse consuetudini earum Regionum notæ & toleratæ, si quæ sit ita faciendi; semper tamen, quantum fieri potest, id evitandum esse. Sic ille.

69. Idem ego existimo; quàmvis censeam eum Sanchez disp. 71. n. 9. obligare hanc legem, etiam in illo casu, in quo moraliter certum est, fidelem non fore pervertendum; sequidem timor perversionis non est causa adæquata.

Probatio ex ratione.

Atque, ut esset, falsò dicitur, tunc cessare, quando hic & nunc constat fidelem non fore pervertendum. Quippè hæc lex non fundatur in præsumptione facti, seu perversionis futuræ; sed in præsumptione moralis periculi, quæ non est aliud, quàm generalis quidam timor ac opinio futuræ perversionis, secundum id, quod frequentius accidit; unde semper inest periculum morale, quòd ita sit, sicut præsumitur: & sic potius fundatur hæc lex in certâ scientiâ periculi, quàm in præsumptione, & ideo non debet cessare, nisi accedat dispensatio; aut circumstan-

Bosco de Matrim. Pars II.

tia ita mutantur, quòd jam plerumque perverfio non accidat; aut peccatum foret, in hoc particulari casu non contrahere cum infideli; vel certè nimis difficile, ut lex humana ad id posset obligare, v. g. si moriendum foret, aut contrahendum cum infideli.

Alioquì, si semper cessaret hæc lex, quando fidelis confidit, se non pervertendum, careret ut plurimum suo effectu; cum facillè de nobis magna præsumamus, & sæpiùs falsâ imaginatione delusi, securitatem à peccato homines sibi fingant, ubi tamen ex eventu constat, præsentissimum fuisse periculum. Patet in exemplo Salomonis, qui indubiè sibi finxit talem securitatem, & tamen cor ejus depravatum fuit. Igitur justus timor, qui semper subest, sufficiens ratio est, generaliter prohibendi tale Matrimonium, etiam pro eo casu, quo alioquì, spectato solo jure naturæ, foret licitum.

Simile exemplum habemus in lectione librorum hæreticorum, quæ prohibetur omnibus etiam doctis & firmis in fide. Item in prohibitione & irritatione Matrimonij clandestini, quæ obligat in casu particulari, quo constat cessare illa inconvenientia, propter quæ facta est. Si quidem id expedit bono communi; quia licet ex aliquo particulari Matrimonio, sic contracto, magnum bonum commune, & nullum damnum sequeretur; equidem maximum damnum timendum foret, si in tali casu id liceret; quippè facillè sibi homines eum fingerent, & sic multa Matrimonia manerent dubia & litigiosa. Alibi plura de hac re diximus, quæ possunt videri, & huic nostro casui applicari.

Illud quasi pro coronide ad calcem hujus Conclusionis addiderim, per infidelem intelligi debere etiam catechumenum, qui jam paratus est baptizari, tenens veram fidem, & in gratia constitutus. Quæ est communis doctrina, & colligitur ex cap. Cave, sup. citato, 28. q. 1. ibi: *Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sint Sacramento Baptismatis.* Ubi Gloss. verb. *Si Christiana*, explicat: *id est, catechizata.*

Unde neque fictè baptizatus, utpotè, qui coram Deo verum Baptisma non suscepit, potest valide fidei nubere. Sed neque hæreticus aut apostata infideli. Quòd illi tamquam verè baptizati, ut suppono, subdantur legibus Ecclesiæ, Matrimonium hoc irritantibus, seu ipsos illegitimantibus; nisi dixeris, hæreticos & apostatas non obligari impedimentis Matrimonij, solo jure Ecclesiastico constitutis, de quo infra latius tractabimus.

Nec obstat; quòd infidelis, seu persona non baptizata, minimè subdatur legibus Ecclesiæ, Cum enim Matrimonium postulet duos contrahentes habiles, eo ipso quòd Ecclesia reddit inhabilem fidelem seu baptizatum, ut cum infideli contrahat, corrumpit omninò Matrimonium, quod claudicare nequit.

Obijcitur præterea contra communem doctrinam decretum Concilij Chalcedonenfis cap. 14. aliàs, 13. ibi: *Qui verò adhuc baptizati non sunt, omninò non possent in hæretica Ecclesia baptizari,*

70. Item ab inconvenienti.

Probatio à simili.

71. Per infidelem hic intelligitur etiam Catechumenus. per cap. 15. 28. q. 1.

Itemque fictè baptizatus.

72. Occurritur objectioni.

Alia obijcitur ex Concilio Chalced.

tizari, nec in Matrimonio jungi hæretico, Iudæo vel pagano, nisi forte sponderit, se venire ad orthodoxam fidem, dum conjungitur personæ orthodoxæ. Ergo fidelis potest contrahere cum infideli, spondente se fidem recepturum.

Solutio Sanchez, ex 5019.

Respondet Sanchez sup. n. 2. ex Soto 4. dist. 39. q. un. a. 2. vers. *Hinc fit*: Intelligitur de sponsalibus de futuro sub eâ conditione cum infideli initis: *Si ad finem convertatur*. Quæ valida sunt, tamquam promissio de re bona, scilicet Matrimonio contrahendo cum fideli seu baptizato.

73. *Alia expositio d. Concily.*

Quid si ego dixero, etiam intelligi posse d. Canonem de Matrimonio de presenti, non quidem absolutè, & pro hoc tempore, quando illicitum est & invalidum, sed sub conditione futuri Baptismi, pro tempore, quo erit validum & licitum? Nam ut docui Disp. præced. Sect. 8. Conclus. 1. *Consensus matrimonialis recipit diem & conditionem*. Et Conclus. 6. *Matrimonium inter inhabiles si Pontifex dispensaverit, valet cognitâ dispensatione*. Ergo valet Matrimonium initum cum infideli, si Pontifex dispensaverit, uti potest dispensare, si tantum est impedimentum Ecclesiasticum, ut jam probavimus esse. Quid ni similiter valeat sub conditione Baptismi, cognitâ ejus susceptione? Non habeo rationem dubitandi.

Si autem à me quærat: an quæ fidelis cum infideli, eadem sit dispositio juris circa Matrimonium personæ orthodoxæ cum hæretica? Respondeo citius, negativè. Nam

CONCLUSIO III.

Valet Matrimonium personæ fidelis cum hæretica.

74. *Quæ hic dicitur persona hæretica.*

Persona hæretica hic dicitur, quæ post susceptum Baptismum errat circa aliquos vel omnes articulos veræ fidei. Porrò Matrimonium fidelis cum hujusmodi persona esse illicitum, exprimit Can. 72. Sextæ Synodi Generalis, in Trullo celebratæ, qui sic incipit: *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæreticâ conjungi, nec verò orthodoxam cum viro hæretico copulari, sed & si quid ejusmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi*. Hic est Achilles Adversariorum, quo expugnato facilis erit solutio aliorum argumentorum.

Quomodo intelligendus Can. 72. in Trullo. Prima expositio Sanchez.

Aliqui ergo respondent: d. Canonem, & alios omnes, quos Trullanos appellant, eò quòd apud Trullum palatium Regium editi sunt, auctoritate Concilij destitutos esse, utpotè quòd jam erat dissolutum, nullumque Romanum Pontificem eos approbasse; sed apertè improbasse Sergium Pontificem illius temporis. Ita Sanchez lib. 7. disp. 72. n. 2. & 7. & disp. 28. n. 7.

75. *Non placet Pontio.*

Sed hæc responsio non placet Pontio in sua Appendice de Matr. Catholici cum hæretico, cap. 1. ubi. n. 4. sic ait: Non dubito, Canones illos in dubium vocatos, eò quòd neque à legiti-

ma Synodo editi fuerint, & nonnulli ex eis quædam contineant Romanæ Ecclesiæ invisa, ut quæ de coelibatu Clericorum, & de junio Sabathi statuuntur.

Et n. 7. scribit in hæc verba: Cæterum, quamvis, ut dixi, non dubitem, Canones illos sextæ Synodi Latinis incognitos multo tempore extitisse, & nonnullos ex eis Romanæ Ecclesiæ prorsus adversos; tamen neque etiam dubito, his, quæ moribus Ecclesiæ Romanæ adversari videbantur, exceptis, alios omnes ab Ecclesia approbatos, & apud Græcorum Ecclesias vim legis obtinuisse, & diu servatos.

Primum, probatos reliquos ab Ecclesia fuisse, convincit testimonium Anastasij Bibliothecarij in præfatione in septimam Synodum ad Ioannem VIII. ubi sic scribit: *Ergo regulas, quas Græci in sexta Synodo perhibent editas, ita in hæc septima Synodo principalis sedes admittit, ut nullatenus ex illis illa recipiantur, quæ prioribus Canonibus vel Decretis Sanctorum Sedis hujus Pontificum aut certè bonis moribus inveniuntur adversa.*

76. *Probat istos Canones Trullanos plerisque fuisse receptos ab Ecclesia.*

Cumque lex ista de Matrimonij hæreticorum irritandis, non fuerit adversa, nec bonis moribus, nec his, quæ prioribus Canonibus Sedis Apostolicæ constituta fuerunt, cum nullus extet antiquior Canon, qui validas aut invalidas eas nuptias decernat; rectè sequitur, eum etiam cum alijs, qui non adversantur Decretis Romanorum Pontificum, fuisse receptum.

Accedit etiam: quòd Adrianus primus inter alios Canones, quibus se tuetur, advocat in auxilium Canonem hujus sextæ Synodi, & Sixtus V. Canonem de foeminarum abortu ex ista sexta Synodo disertis verbis mutuatus est.

77. *Confirmat.*

Apud Græcos autem eos Canones pro legibus habitos, ostendit passim Photij Nomocanon; frequentissimè enim ex his Canonibus leges depromit. Idem etiam ostendit Balsamonis ad eos Canones Commentarius, ubi sæpe etiam dicit, quando usû vel contrarijs legibus abrogati sint. Quòd si apud Græcos vim legis obtinuisse constat ex dictis, efficitur etiam, Catholicorum Matrimonia cum hæreticis apud illos irrita fuisse. Alia ergo illi Canoni sextæ Synodi solutio quærenda est. Hucusque Balsilius.

Ostendit illos Can. pro legibus habitos apud Græcos.

Et quam putatis eum invenisse? Duo (inquit n. 8.) sese mihi offerunt, quibus nos ab isto nodo extricare possimus. Primum est, id quòd dicebam lib. 7. cap. 47. concedi posse, Catholicorum Matrimonia cum hæreticis, primis sæculis fuisse irrita, quòd postea, vel contrariâ consuetudine, vel contrarijs legibus mutatum est, & valere permiffa.

78. *Prima responsio ad d. Can. 72. ex Pontio.*

Id quòd in primis mihi suadebat, quòd videam in Conciliorum antiquorum Canonibus, quibus Catholici cum disparis cultûs conjugè copulari prohibentur, simul conjungi Matrimonia Catholici cum infideli, & hæretico. Cumque Matrimonia cum infidelibus, paganis & Judæis irrita fuerint, videtur effici, idem primis sæculis judicasse Ecclesiam, de

Probat.

de Matrimonij hæreticorum, & id expressum fuisse in d. Can. 72. Sextæ Synodi.

Id etiam sæpè soleo repetere (cùm olim potestas constituendi impedimenta penes Episcopos esset & Concilia, sive nationalia, sive provincialia) multa fuisse impedimenta dirimentia apud aliquas Ecclesias, quæ in alijs minimè servabantur. Hæc est prima solutio.

Sequitur secunda: Nominè hæretici (inquit n. 9.) in eo Can. 72. non intelligitur is, qui propriè hæreticus est, id est, qui à fide Catholica defecit, sed is qui infidelis est, nondum suscepto Baptismo, & nuptias, cum eo contractas, irritas decernit. Sic Canonem istum interpretatus est Covar. in 2. edit. to. 1. de Matr. part. 2. cap. 6. §. 11. n. 5. ibi: Illud admonemus, Franciscum Torrensem libro uno in publicum edito de Canonibus sextæ Synodi conatum fuisse probare, plures Canones, qui sextæ Synodi esse feruntur, minimè ab ea editos fuisse, sed falsò illi suppositos.

Sed & hoc non est ita facilè admittendum, præsertim quoad Canonem, de quo disputamus. Nam & Can. 14. Synod. Chalcedon. & Laodicenæ Can. 10. & 31. atque Carthagin. c. 21. prohiberi videtur Matrimonium inter Christianum & hæreticam, quàmvis non sic præcisè, & in universum, ut in d. c. 72. quo irritum esse decernitur.

Quo tamen in loco Theodorus Balsamon, & idem in Nono Canone Photij tit. 12. c. 13. eundem Canonem tum in exemplo, tum in interpretatione, ita intelligit, ut sub hæretici nomine, infidelem fuerit interpretatus, juxta D. Pauli sententiam 1. ad Cor. 7. quâ & idem Canon expressim utitur. Atque ita postquam Theodori interpretationes veterum Canonum ipsè legi, communem sententiam (quæ est Conclus. nostra) veram esse, ac defendi posse & debere existimo. Ita Covar.

Subdo verba postrema d. Can. 72. Si autem aliqui, qui adhuc sunt infideles, & in orthodoxorum gregem nondum relati sunt, sunt inter se legitimo Matrimonio conjuncti, deinde aliter eorum convertatur ad fidem, altero in infidelitate manente, si fideli placeat cum infideli cohabitare, ne a se invicem separentur. Ex Divini enim Pauli sententia: Sanctificatus est vir infidelis &c.

Verùm enimverò ex his postremis verbis Adversarij rejiciunt dictam solutionem Pontij, dicentes: Nec potest dici, hæreticum pro infideli usurpari: quia valdè impropria esset locutio: & quia in principio, illius Canonis sermo habetur de hæretici cum Catholica Matrimonio, in fine autem, de conjugio fidelis cum infideli. Sic illi.

Respondetur: etiam in principio sermo habetur de Matrimonio fidelis cum infideli, sed contracto nondissolvendo. Porro hæreticum pro infideli usurpari, ita ut non solum significet eum, qui jam suscepto Baptismo in aliquot, vel in multis articulis ab Ecclesiæ doctrina discessit, sed & eum, qui nunquam Baptismi mysterium suscep-

pit, veluti Iudæum & Gentilem, prout usurpat Balsamon, teste Covar. sup. in d. Can. 14. Chalcedonenfi; fateor, inquam, quòd hæc usurpatio sit impropria locutio; imò, meo judicio, nequit sic usurpari in d. Can. 14. quandoquidem expressè distinguat hæreticum à Iudæo & Pagano, ut patet ex verbis sup. relatis: ut sit de d. Can. 72. in quo non fit hæc distinctio.

Porro ratio improprie interpretandi, seu usurpandi hæreticum pro omni infideli in hoc Canone, colligi poterit ex verbis Balsamonis sup. ad Nomocanonem Photij, quæ subijcio: *Legendum etiam 72. Canonem Synodi in Trullo & scies, quod fidelis cum muliere infideli non jungitur Matrimonio, etiamsi nonnulli, decepti à sine ipsius Canonis, qui docet de infidelibus, qui crediderunt post Matrimonium, aliud audacter dixerunt. Ego autem, qui scio esse orthodoxos Iberos, & nostra omnia suscepisse, & videmus illos Agarenis suas filias nuptiis tradere, miror & nescio, quomodo à suis sacerdotibus, qui legunt & sciunt decreta Canonum, hæc non prohibentur. Hæc ergo corrigi cupio potentissimi & sanctissimi nostri Imperatoris auxilio. Hæc Balsamon.*

Decipiuntur ergò (inquit Pontius sup.) qui postremam partem Canonis de infidelibus, primam verò de hæreticis intelligunt: convinciturque esse falsum hic Balsamonis Commentarius, qui planè docet, nonnullos, deceptos postremam partem Canonis, existimasse, fidelis cum infideli valere conjugium; cùm tamen in prima parte Canonis decrevisset, irritas esse nuptias. Et quidem si ea priora verba Canonis non intelligantur de infidelibus, non est in eo canone aliquid, unde colligi potuerit, fideles cum infidelibus non esse jungendos, aut eas nuptias non consistere; quod tamen affirmat Balsamon in eo Canone contineri. Sic Basilus.

Ratio igitur improprie usurpationis est; ne alioqui illo Canone non intelligatur irritum Matrimonium contrahendum à fideli cum infideli.

Sed responderi possit: nullam fuisse necessitatem irritandi istud Matrimonium; cùm ex Canonibus aliorum Conciliorum, atque communi praxi Ecclesiæ, satis constaret irritas; estò apud Iberos contrarium aliqui prædicarent.

Ut sit de hac interpretatione Balsamonis, quæ procul dubio impropria est. Nota mecum benigne Lector, hæresim in latiori significatione, sive in foro Dei, nihil aliud esse, quam errorem pertinacem circa articulum fidei in homine, qui se Christianum esse profitetur; credens utique Christum in carne venisse, mortuum, & resurrexisse &c. estò non sit baptizatus; neque enim requiritur realis susceptio Baptismi, ut quis coram Deo sit Christianus, distinctus à Iudæo & Pagano, ut patet ex cap. Cave, sup. allegato ibi: *Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sint Sacramento Baptismatis.* Ergò potest quis esse Christianus, juxta D. Ambr. tametsi non sit initiatus Sacramento Baptismatis.

Rogas: in quo ergò distinguitur à Iudæo & Pagano?

Contra ma-
ur.

79.
Secunda so-
luti, nomi-
ne Hæreti-
ci, intelligi
infidelium, ex
Covarru-
via.
Franc.
Torren-
sis.

80.
Post Theod.
Balsamon.

81.
Referuntur
postrema
verba d.
Can. 72.

Ex ipsis ar-
guitur con-
tra hanc
solutionem.

82.
Defenditur
solutio.

83.
Ratio im-
proprie hic
interpretandi
Hæretici;
ex Balsa-
mone.

84.
Declaratur
magis eni
Pontio.

Quid possit
responderi.

85.
Hæresis in
latiori signi-
ficatione non
supponit
Baptismum.

86.

In quo talis
hæreticus
distinguitur
à Iudæo &
Pagano.

Pagano ? Respondeo : in eo, quod Iudæus non profiteatur Christum venisse, sed adhuc venturum esse : Paganus autem neque venisse, neque venturum esse. Hæc latius, Deo dante, examinabimus proprio loco.

In foro Ec-
clesiæ hæresis
est error ho-
minis bap-
tizati.

Interim in foro Ecclesiæ (quæ non iudicat de his, qui foris sunt) ubi agitur de pœnis hæreticorum, hæresis significat errorem pertinacem in homine baptizato; atque adeo hæreticus usurpatur pro homine baptizato, qui pertinaciter errat circa aliquem articulum fidei Christianæ seu Catholicæ, quam tamen profiteatur. Hoc supposito.

87.
Obicitur
contra Con-
clus. c. 16.
28. q. 1.

Dispicimus alia argumenta Adversariorum, quæ leviora sunt. Cap. (inquunt) *Non oportet*, 28. q. 1. quod est ex Concil. Agathensi c. 67. interdicitur Matrimonium Catholicum cum hæretica. Et cap. *Cave*, 28. q. 1. æquè interdicitur, ac Matrimonium fidelis cum infideli, & ob easdem rationes; nimirum, ne fides Catholicæ, ex consortio infidelis, aut hæretici periclitetur, & ne proles in eo errore educetur. Si ergo hoc est irritum, etiam illud.

Occurrit
solutioni.

Nec dici potest; hæreticum ibi usurpari pro eo tantum, qui non est baptizatus; sic quippè ex dictis Canonibus minimè posset probari, Matrimonium cum hæretico, baptizato fore illicitum, contra communem sensum DD.

88.
Alia solutio.

Respondetur: ex d. juribus, nudè spectatis, juxta præcisam significationem verborum, nullatenus probatur, Matrimonium fidelis cum infideli fore irritum; sed tantum prohibitum, ut sup. diximus. Ex quo ergo probatur hæc irritatio? Quod eo sensu, scilicet irritante, sint ea verba recepta, quantum ad fidelem & infidelem; jam autem contrarius sensus, scilicet prohibens & non irritans Matrimonium fidelis cum hæretica, est communis DD. & in praxi usitatus.

Conclus. no-
stra est sen-
tentia D.
Tho.

Unus erit pro mille, Doct. Angelicus 4. dist. 39. q. un. a. 1. ad. 5. Dicendum, quod Matrimonium Sacramentum est, & ideo quantum pertinet ad necessitatem Sacramenti, requirit paritatem, quantum ad Sacramentum fidei, scilicet Baptismum, magis quam quantum ad interiorem fidem: unde etiam hoc impedimentum non dicitur disparitas fidei, sed disparitas cultus, qui respicit exterius servitium: & propter hoc, si aliquis fidelis cum hæretica baptizata Matrimonium contrahit, verum est Matrimonium, quamvis peccet contrahendo, si sciat eam hæreticam: sicut peccaret, si cum excommunicata contraheret, non tamen propter hoc Matrimonium dirimeretur; & è contrario, si aliquis catechumenus, habens rectam fidem, sed nondum baptizatus, cum aliqua infideli baptizata contraheret, non esset verum Matrimonium.

89.
Et usitatissima
in hodierna
praxi.

Estque hæc doctrina in hodierna praxi usitatissima: nunquam enim tales conjuges permittuntur aliud Matrimonium contrahere, quod tamen deberet permitti, si prius Matrimonium fuisset irritum; imò nec jubentur separari, quod tamen necessarium foret, ne viverent in continuo concubitu.

Hinc Bonif. VIII. cap. 13. de Hæret. in 6.

Decrevit (inquit) felix recordationis Innoc. Pa-
pa IV. quod propter hæresim maritorum, uxorum
Catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod
intelligendum fore censemus, nisi forte mulieres ipsæ
cum viris Matrimonia contraxissent, quos hæreticos
tunc censebant. Ubi in pœnam delicti mulier pri-
vatur suâ dote, sed nulla fit mentio separationis.

Patet etiam ex præallegatis verbis D. Tho. non militare utrobique easdem rationes: quia unum Matrimonium potest esse Sacramentum in utroque conjugè; aliud autem non. Noloit autem Ecclesiæ, ut Matrimonium valeret, nisi uterque conjux posset suscipere Sacramentum, estò ex malitia suâ aliquando non reciperent. Rationes ergò sup. allegatæ, quæ etiam hic militant, non probant impedimentum dirimens, sed solùm prohibens; sicut ibi, sic etiam hic.

Proinde principalis ratio, ob quam Ecclesiæ Matrimonium fidelis cum infideli irritaverit, videtur fuisse; quod Matrimonium hodie sit Sacramentum propriè dictum, Cumque Matrimonium fidelis cum hæretica sit verum & propriè dictum Sacramentum, liquet profectò, hoc Matrimonium illà lege irritante nunquam fuisse comprehensum. Ergo non valet hic argumentum à paritate rationis: quia reverà paritas non est.

Atque ut esset, adhuc non valeret, nisi ostenderetur, Ecclesiæ irrationabiliter irritasse unum Matrimonium & non alterum. Sanè rationabiliter fecisse, persuadet nimia frequentia Matrimonij inter Catholicum & hæreticam, maximè in partibus, ubi promixtè vivunt, & sæpius ita hæresis occultatur, ut difficulter sciri possit. Et sic manet satis superque solutum secundum argumentum Adversariorum.

Tertiò adducunt pro se legem: *Non dubium*, Cod. de LL. ibi: *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subssecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus, ut Legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat, ceteraq. quasi expressa ex legis licet voluntate colligere: hoc est, ut ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit inutile esse debere, quod factum est. Iam autem constat, quod Matrimonium Catholicum cura hæretica lege fieri prohibeatur, ut videbimus Concluf. sequenti: ergo si fuerit factum, pro infecto seu irritato habendum est.*

Confirmatur ex cap. 2. 35. q. 6. in principio: *Videtur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiamsi prius non habeat desponsatam. Nam quod contra interdicitum & ordinem Ecclesiæ factum est, tamquam inordinatum, ratum non haberi tam divina, quam humana legis proclamata auctoritas. Ita Cælestinus Ecclesiæ Florentinæ.*

Ubi videtur approbare d. legem: *Non dubium*. Nam Cælestinus primus secutus est Theodosium, hujus legis conditorem; electus enim est anno

C. 13. de
Hæret. in
6.

90.
Disparitas
inter Mar.
infidelium
& Hæreticorum.

91.
Principalis
ratio, ob
quam Ecclesiæ
irritavit
Matr. fidelis
cum infideli.

92.
Tertia ob-
jectio Adver-
sarium ex
l. 5. Cod.
de LL.

93.
Confirma-
tur ex c. 2.
35. q. 6.

anno 10. Imperij Theodosij, & lex lata est à Theodosio & Valentiano simul, qui ad Imperium adscitus est anno Christi 425. & Cælestini 2. ut notat Pontius lib. 5. cap. 3. n. 10.

94. *Certum est ex jure Canonico, quod multa fieri prohibentur, quæ tamen non iriuntur.* Quidquid sit de mente d. legis seu Legislatoris ejus, certum est ex jure Canonico, quod multa fieri prohibeantur, quæ tamen, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem. Vide quæ diximus de impedimentis Matrimonij prohibentibus, & non dirimentibus. Et nota mecum, d. cap. Videtur nobis, olim fuisse extrâ de Matr. contract. contrâ interdictum Ecclesiæ c. 1. Ita Gloss. ibi verb. Videtur. Hodie autem non reperitur.

Quid ita? Existimo: quia dicere videtur, Matrimonium, contractum contrâ interdictum Ecclesiæ, fore irritum; cum tamen in tit. illo expressè contrarium decernatur, cap. 1. in fine: Ad tertium reverti permittas, cum quo scilicet Matrimonium fuerat contractum contrâ interdictum Ecclesiæ. Et cap. 2. in fine: Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit: non est tamen conveniens, ut ob id solum, Sacramentum conjugij dissolvatur: alia tamen penitentia eis debet imponi, quia contrâ prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

95. *Illatio.* Ergò consimiliter, licet contrâ prohibitionem Ecclesiæ Catholicæ cum hæretica nupsisset, non est tamen conveniens, ut ob id solum, Sacramentum conjugij dissolvatur: alia tamen penitentia debet eis imponi, quia contrâ prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

96. *Resp. Pontij ad d. cap. 2.* Cæterum ad d. cap. Videtur nobis, respondet Pontius sup. lib. 7. c. 47. n. 12. Mihi videtur legem Ecclesiasticam interpretandam circa subiectam materiam. Itaque in eo casu, de quo loquebatur Pontifex, scilicet ejus, qui secundam uxorem duxerat, primâ vivente, & desponsatâ, quam tamen consanguineam esse sciebat, rectè & verè docuit Pontifex, nullum esse conjugium; quia contrâ ordinationem Ecclesiæ, non qualemcumque, sed eam scilicet, quæ nullum reddidit ejusmodi connubium, contraxerunt. Sic ille.

Hæc tamen responsio (inquit Card. Lugo de Virtute fidei divinæ disp. 22. sect. 2. n. 15.) licet quoad partem verâ sit, non est tamen vera, quatenus supponit, secundum Matrimonium factum fuisse vivente primâ uxore; nam in eo casu non præcesserat Matrimonium, sed promissio Matrimonij cum juramento, seu sponsalia; quare secundum Matrimonium non fuit ex eo capite invalidum, sed solum propter impedimentum consanguinitatis cum secunda uxore, quod ex ipso contextu constat, primò: quia si præcessisset aliud Matrimonium, & uxor esset superstes, secundum non solum esset contrâ legem Ecclesiæ, sed etiam contrâ divinam: ibi autem solum dicitur, esse contrâ legem Ecclesiæ, & idè non est ratum; quia quod contrâ interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, tanquam inordinatum ratum non habetur. Ita legit Eminent.

97. *Defenditur.* Verùm in textu habetur: Ratum non haberi;

tam divinâ quam humana legis proclamata auctoritas. Aveo autem scire, quæ sit illa lex divina, quæ in eo casu proclamata, secundum Matrimonium irritum, si non præcessisset aliud Matrimonium, & uxor esset superstes. Sanè præcessisse, statim ostendam ex ipso textu.

97. *Secunda expugnatio Lugonis.* Secundo (prosequitur Lugo sup.) quia ibidem, relicta secunda, jubetur vir primam recipere, non quia ejus uxor jam esset; sed quia ei fidem cum juramento dederat, prole ex ea suscepta: Cogendus est, inquit, eam recipere (non dixit, ad eam redire, sed recipere in conjugem) quam juravit & desponsavit, & ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem promissa servetur, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alij exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi, assumere non valeant.

98. *Retorquens.* Sed, pace Eminent: ex his ipsis verbis oppositum ego colligo, scilicet primam fuisse ejus uxorem. Siquidem juxta cap. Is qui, 30. de Sponsalibus, sponsalia de futuro transeunt in Matrimonium per carnalem copulam subsolutam, de quo alibi latius egimus: non est autem verisimile, quod hic generatio prolis præcesserit sponsalia jurata; nam communiter solet subsequi; idè enim promittunt Matrimonium & jurant, ut eâ viâ copulam obtineant; ergò in eo casu præcesserat Matrimonium, saltem præsumptum, atque adèd prima erat uxor, saltem præsumpta.

Nec obstat: quòd non dixerit: ad eam redire, sed recipere in conjugem. Siquidem & illa, quæ reverâ uxor est, recipitur in conjugem, ut manifestè patet ex cap. Gaudemus, 8. de Divortijs, circa finem ibi: Quod si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Igitur neque hæc impugatio Lugonis expugnat responsionem Pontij.

99. *Tertia impugnatio Card.* Addit Card. tertiam impugnationem, dicens: Tertio denique id constat; quia si superstes esset prima uxor, non opus fuisset devenire ad probandum consanguinitatem cum secunda uxore, ad declarandum irritum secundum Matrimonium. Constat autem intentum illius Decretalis fuisse, declarare modum, quo probanda erat ad eum finem consanguinitas, & an parentes & cognati admittendi essent, ut testes ad eam probationem; & ad hunc finem inferitur illa Epistola in libro Decretalium sub titulo: Quia Matrimonium accusare possunt. Statuit ergò Pontifex, eo casu secundum Matrimonium non valere, quia contractum fuit contrâ legem Ecclesiæ de impedimento irritanti consanguinitatis, ad quam consanguinitatem probandam, admittendi sunt parentes & cognati. Hæc ille.

100. *Non est eff.* Sed neque hæc impugnatio efficax est. Etenim unde constat, intentum istius Decretalis fuisse; declarare modum, quo probanda erat consanguinitas ad eum finem? Declarat quidem modum, sed quòd ad eum finem, scilicet ad invalidandum secundum Matrimonium, ibi non dicitur. Potuit Pontifex, & voluit ibi de-

cernere

cernere generaliter modum, quo possit probari consanguinitas, est in eo casu talis probatio non foret necessaria, nisi ad melius esse; quia primum Matrimonium non fuerat solemniter celebratum; sed, ut sup. dixi, tantum erat Matrimonium presumptum.

Ostenditur ex Binio.

Hinc apud Binium Tom. 1. Concil. huic Decretali proponitur hic titulus: *Quaestio de binis uxoribus, uni ductis, quarum prima non fuerat solemniter desponsata, expeditio.* Et ita intelligitur, quod dicitur in principio Decreti: *Etiamsi primam non haberet desponsatam, scilicet solemniter, id est, tamen si primum Matrimonium non fuerit verum, sed tantum presumptum.*

101. Approbatur responsio Pontij.

Manet itaque responsio Pontij vera, non tantum quoad partem, verum etiam quatenus supponit, secundum Matrimonium factum fuisse vivente prima uxore: est id non sit necessarium pro solutione difficultatis; nam sufficit, ut Matrimonium secundum in eo casu non fuerit irritum, propter legem tantum prohibentem, utpote factum cum impedimento irritante, aut ligaminis, aut certe consanguinitatis. Quapropter ex hoc Decreto Caelstini nullatenus probatur, Matrimonium haeretici cum Catholica esse irritum, eo quod fiat contra prohibitionem Ecclesiae.

102. Explicatur Reg. 64. in 6. ex Canis.

Neque officit Reg. 64. de Reg. juris in 6. *Qua contra jus sunt, debent utique pro infectis haberi.* Quippe, ut bene notat Canisius hic, nonnullis casibus ab hac regula disceditur: veluti in Matrimonio contracto post simplex continentiae votum: vel contra interdictum Ecclesiae, vel cum neophyta, id est, cum ea, quam quis ante Baptismum in fidei Christianae articulis instituit: Item in Ordinatione Clericorum & consecratione Ecclesiae, ab alieno Episcopo facta: item in sententia Judicis, durius, vel sub conditione lata. Haec & si quae alia sint, licet prohibente jure fiant, non tamen pro infectis habentur; eo quod jus expressè illa sustineat ex certis causis, non perseverando intra limites prohibitionis. Sic ille.

103. Expositio leg. Non dubium, ex Pontio.

Subsumo ego: atqui jus expressè sustinet Matrimonium Catholicae mulieris cum haeretico, arg. c. 13. de Haeret. in 6. ut sup. vidimus: ergo ab hac regula hic disceditur.

Et consimiliter à d. l. *Non dubium*, quae varias habet interpretationes, ut videre poteris apud Pontium lib. 5. cap. 3. ubi quinque reprobatis, ipse n. 11. scribit in haec verba: *Dico ergo in primis, ut constat ex integra, quae est in Novellis Theodosij C. Theodos. tit. 4. legem illam latam esse contra Curiales quosdam, qui cum prohibiti essent ad rerum alienarum procuracionem accedere, conducebant vel fidejuebant, contra legis mentem fraudulenter agentes.*

Loquitur in casu particulari de quibusdam Curialibus.

De illis ergo determinatè loquens, non de alijs, vult irritum esse pactum, conventionemve, etiamsi solum prohibuerit, & id extendendum esse ad veteres & Novellas constitutiones, scilicet de eo loquentes, ut Imperatori, quod fieri non vult, scilicet in eo casu, solum prohibuisse sufficiat, Itaque juxta hanc interpretationem,

non ita late patere existivaverim hujus legis dispositionem, sicut Bartolus, & vulgus interpretum existimat, sed solum ad speciem facti, de quo loquebatur, restrinxerim. Haec ille.

Sed quoniam Ecclesiasticae leges cap. *Imperiali*, 25. q. 5. Cap. *Vides*, dist. 10. & d. cap. *Videtur nobis*, praedictae legis *Non dubium*, dispositione utuntur in alijs casibus, & latius intelligunt; hinc Pontius duas alias interpretationes addit.

104.

Prima (inquit) est; in d. l. *Non dubium*, non decerni, factum contra legem esse irritum ipso jure; sed ut irritetur à Iudice in judicio ope exceptionis, & ideo indigere Iudicis sententia. Cui interpretationi favent illa verba: *Pro infectis etiam habeantur*; &: *Nullum contractum inter eos videri volumus subsolutum*: Id est, declarari & judicari debere per hominem. Unde d. cap. *Vides*, dicit Joannes Papa: *Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur*. Scilicet, quando dissolubile est: jam autem Matrimonium semel validum, nequit per sententiam hominis dissolvi; quia indissolubile est.

Alie due interpretationes d. leg. Prima.

Secunda interpretatio est (inquit Basilius sup. n. 13.) praedictam legem intelligendam esse cum ea generali regula, ita ut in terris Imperio subiectis, ubi ea lex viget, quidquid simpliciter prohibetur, nullum etiam sit. Addendum tamen, nisi actus talis sit, ut vel irritari non possit, aut ex lege vel consuetudine constet, cum actum irritare noluisse Legislatorem. Ita Pontius cum Alijs, quos citat.

105. Secunda.

Subsumo ego: atqui constat, saltem ex consuetudine, Legislatorem noluisse irritare Matrimonium haeretici cum Catholica, cum nupiam Gentium dissolvatur quoad vinculum: ergo d. lex *Non dubium*, non adversatur nostrae Conclusioni.

Requiritur autem ad validitatem hujus Matrimonij (inquit Averfa hic q. 18. sect. 2.) ut tam haeticus, quam Catholicus habeat, saltem in genere, aut virtualiter, intentionem incundi contractum firmum & indissolubilem: siquidem id requiritur, etiam cum contrahunt Catholici inter se, & haeretici, imò & quicumque infideles inter se. Quòd si quis intenderet contrahere solum ad tempus, sive contrahere vinculum dissolubile, & non aliter; sic planè non valeret Matrimonium, ex eo nempe capite, quòd apponit clausulam & conditionem contrariam substantiae Matrimonij, ut suo loco vidimus.

106. Quid requiratur ad valorem Matr. haeretici cum Catholica, ex Averfa Primò.

Item requiritur, ut aliquo modo in genere, aut virtualiter, habeat intentionem faciendi & suscipiendi Sacramentum, saltem sub generalitate faciendi, quòd facit vera Ecclesia, quaecumque illa sit, sive faciendi validum Matrimonium, quocumque modo fiat; quia hoc sufficit ad faciendum etiam Sacramentum. Quòd si quis penitus excluderet rationem Sacramenti, ita ut potius nolit facere contractum, quam consentiat facere Sacramentum; tunc putamus nec facere Sacramentum, nec contractum, quamvis Aliqui velint, posse sic per intentionem separari rationem Sacramenti à ratione contractus. Haec tenet Averfa, 2. q. 1. d. 1. in fine.

Secunda

Alie

107. *Oppositum secundi requisiti docet Auctor.*

Aliqui, inquam, quorum unus ego sum, & ideo contra Aversam sustineo, validum esse Matrimonium hæretici cum Catholica, imò & Catholicorum inter se, tametsi penitus excluderent rationem Sacramenti; validum, dico, in ratione contractus; ac proinde indissolubile per hominem.

Qua sit radix indissolubilitatis Matr.

Neque enim ratio Sacramenti propriè dicti est radix indissolubilitatis, ut alibi ostendimus; sed voluntas Dei, qui contractum Matrimonij instituit in primis parentibus ante peccatum, separatim à ratione Sacramenti propriè dicti, quam Christus ei annexuit in lege nova. Dubitas autem, an in primis parentibus fuerit ille contractus indissolubilis? Audi Christum Matth. 19. v. 8. *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Neque hodie est sic.*

108. *Contractus Matr. merè civilis est indissolubilis.*

Tametsi ergò tali casu contractus sit merè civilis, non ideo per hominem dissolubilis: quia & de ipso verè dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, sicut verè dictum fuit de conjugio primorum parentum, tametsi foret contractus tantum naturalis seu civilis; idque, quia formam suam immediatè acceperit à Deo, & non ab hominibus. *Non legistis* (inquit Christus sup. apud Matth. v. 4. & sequentibus) *quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit; Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergò Deus conjunxit, homo non separet.*

109. *Objectio.*

Si dixeris: hæretici nolunt contrahere indissolubilitè; putant enim suum Matrimonium dissolubile, cum passim videant apud suos dissolvi per potestatem civilem.

Solvitur.

Respondeo: error est manifestus, ut patet ex alibi dictis, & si quidem speculativus tantum, ita, ut si hæreticus sciret, Matrimonium suum esse indissolubile, vellet equidem contrahere, valet quod factum fuerit; fin autem nollet, planè non valet, ut sup. dicebat Aversa, defectu legitimi consensûs. Siquidem non consentit legitime in aliquem contractum, qui renuit servare formam ejus essentialè, qualis hic est indissolubilitas. Qui ergò non vult indissolubilitè obligari, convincitur profectò, non velle legitime contrahere.

Hinc Greg. IX. cap. fin. de Condit: appof. Si conditiones contra substantiam conjugij inserantur, putà, si alter dicat alteri: *Contrabo tecum..... donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiozem..... Matrimonialis contractus, quantumcumq; sit favorabilis, caret effectu.*

110. *Instantia.*

Infert aliquis: ergò apud hæreticos, qui docent Matrimonium esse dissolubile, sive propter adulterium, sive propter molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjugè, contractus non valet.

Dilatatur.

Respondeo N. C. quia ut plurimum tantum est error speculativus. Hinc nisi constet de expressa intentione aliter non contrahendi, valet contractus, & est indissolubilis, nisi velis omnes, qui contrahunt cum tali errore, reverà coram Deo esse concubinarios, quod nemo est hæcenus ausus

Bofo de Matr. Pars II.

dicere. Et non dubitò, quin si interrogarentur, an vellent vivere in perpetuo concubinato magis, quàm indissolubilitè contrahere, plerique responderent, se malle indissolubilitè contrahere. Quod sufficit, ut error ille non sit practicus, sed merè speculativus. Igitur ex eo præcisè capite, quod hæreticus nolit conficere Sacramentum, aut etiam indissolubilitè contrahere, judicari non potest, Matrimonium inter hæreticum & Catholicam esse invalidum.

Præcisè est hoc quoddam hæreticus nolit conficere Sacramentum. Matr. non est invalidum.

Sed quid, si subsint impedimenta aliqua, jure Ecclesiastico tantum dirimentia? Omnino est invalidum etiam inter duos hæreticos, nisi legitima consuetudine abrogata fuerint apud eos. De qua difficultate infra latius agam. Prius videamus; an Matrimonium inter hæreticum & Catholicam, vel inter Catholicum & hæreticam, aliquo casu possit esse licitum. Siquidem de per se illicitum esse, tam jure naturali, quàm positivo Ecclesiastico, nemo dubitat, & ostendo sequenti Conclusi. quæ talis est:

CONCLUSIO IV.

Matrimonium Catholici cum hæretica, etiam non denuntiata, illicitum est jure Ecclesiastico (ubi viget) nisi ipsa promittat conversionem. Sed & plerumque prohibetur jure naturali.

Posterior pars, scilicet præceptum juris naturalis, patet ex dictis Conclusi. 2. ubi de prohibitionè Matrimonij fidelis cum infideli, nam eadem aut saltem similes rationes hic militant, utputà, periculum perversionis Catholici, mala educatio prolis, discordiæ & similia, propter quæ lumen naturale dicit, tale Matrimonium esse evitandum, nisi hæc omnia cessent.

Matr. hæretici cum Catholica jure naturali est illicitum.

Quod attinet ad jus positivum, præter eos Canones, qui superius adducti sunt, extat Can. 16. Concil. Elibertini sequentis tenoris: *Hæreticis qui errant ab Ecclesia Catholica, nec ipsi Catholicas dandas puellas, sed neque Judæis, neque hæreticis (id est, Gentilibus) dari placuit, eò quod nulla possit esse societas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abstinere per quinquennium placet.*

Etiam jure Ecclesia, em Can. 26. Eliber.

Et can. 10. Concil. Læodic. scriptum est: *Eos, qui ad Ecclesiam pertinent, indifferenter filios proprios hæreticorum nuptijs minime sociare debere.*

Et can. 10. Læod.

Idem statuitur in Carthag. 3. can. 12. Item placuit, ut filij vel filia Episcoporum, vel quorumlibet Clericorum, Gentibus, vel hæreticis, aut schismaticis, thag. Matrimonio non jungatur.

Item can. 12. Carth.

Adde Can. 14. Concil. Chalced. act. 15. Et 14. *Quoniam in quibusdam provincijs concessum est Leviticis & Psaltis uxores ducere, statuit S. Synodus, non licere cuiquam ex his accipere secta alterius uxorem. Qui vero ex hujusmodi conjugio jam filios susceperunt; siquidem præventi sunt, ut ex se*

Chalced.

Et ex se genitis.

geniti apud Hæreticos baptizarentur, offerre eos Ecclesie Catholicae communioni conveniret: non baptizatos autem non posse ulterius apud hæreticos baptizari. Sed neque copulari debet nupturu hæretico, aut Iudæo vel Pagano, nisi forte promittat ad Orthodoxam fidem se per personam Orthodoxam copulam transferre.

113. Occurrunt objectioni.

Si dixeris in hoc Canone, ut in duobus præcedentibus, tantum prohibetur Matrimonium filijs & filiabus Clericorum. Respondeo, id factum fuisse, ut notat Pontius lib. 7. cap. 46. n. 4. quia hoc generaliter in Africa prohiberi non poterat, propter multitudinem Infidelium, Gentilium & Hæreticorum.

Interim alij Canones generaliter loquuntur, ut manifestum est. Et ideo nullus dubitat, quin hodie Matrimonia Catholicorum cum hæreticis sint illicita, etiam jure positivo, non solum quo per excommunicationem prohibetur omnis communicatio cum hæreticis, qualis indubie est contractus Matrimonij; sed quo specialiter cavetur hic contractus etiam in casu, quo alioquin, propter Extrav. *Ad evitandum*, licet communicare cum excommunicatis toleratis, seu non vitandis. Ex quo patet, quare in Conclus. addatur hæc particula: *Etiam non denunciata*.

114. An hoc jus Ecclesie in aliquibus locis sit consuetudinæ abrogatum.

Et verò, quoniam lex humana consuetudine potest aboleri, interposui hanc parenthesis: *Ubi est in vigore*. Quia, ut placet Sanchio lib. 7. disp. 72. n. 5. in aliquibus locis videtur amplius non vigere, propter oppositam consuetudinem. Fatentur omnes (inquit ille n. 4.) Matrimonium Catholicæ personæ cum heretica vel Apostata esse peccatum: imò multi explicant esse mortale: & id quidem est verissimum. Quia contravenitur iustissimo Ecclesie præcepto, interdicentis ea Matrimonia, propter periculum fidei imminens conjugii Catholico ac proli, ut patet ex Concil. Generali Chalcedonensi, Elibertino, Laodiceno, Carthag. & Agathensi. Quæ, dempto primo, quamvis provincialia sint, at sunt approbata à Pontificibus.

115. Affirmat Sanchez, ut in Germania etc.

Hinc tamen (inquit idem Auctor n. 5.) excipi debent loca, in quibus Hæretici non denunciati, nec notorii Clericorum percussores, cum Catholicis permixti convivunt, ut in Germania, Gallia, Polonia: in ijs enim ex consuetudine recepta & tolerata, licent conjugia Catholicæ personæ cum hæretica, dummodo Catholica liberè permittatur, & absque perversionis periculo, in fide permanere. Quia ea conjugia ineuntur instar aliorum contractuum civilium, ob amicitia leges, & ad communem pacem & Reipublicæ tranquillitatem tuendam. Hæc ille.

Item docet Azorius.

Et antè ipsum Azorius lib. 8. Instit. moral. cap. 11. q. 5. ubi in fine lego hæc verba: Ubi fuerit id consuetudine præsertim scita & tolerata à Romano Pontifice receptum, tutà conscientia fieri potest: nam consuetudo moribus utentium recepta vim habet contra leges & Canones. Sic Azorius.

116. Et approbat Gobat, quamvis non sciat ullam in-

Cui quidem doctrinæ (inquit Gobat in suo Alphab. trac. 9. n. 219.) & ego subscribo; sed nego, sciri à me ullam urbem, in qua Pontifex ullus expressè vel implicite approbavit talia conjugia. A se quoque ignorari, satis indicat

Tannerus to. 4. disp. 8. q. 4. n. 89.

Scio quidem dissimulari ab Illustrissimis Ordinarijs Constantiensibus; sed hæc dissimulatio non reddit tutos in conscientia Catholicos, sequentes doctrinam Sanchezij & Azorij, quibus non fuerunt perspecti mores Germanorum; tum, quia Constitutiones Synodales manent nihilominus in suo vigore; tum, quia nec ego, nec alij, quos interrogavi, sciunt nominare ullum locum nostræ Diocesis, in quo hæretici copulantes sibi Catholicas mulieres, non addant vel explicitè (quod ferè fit semper) vel implicitè hanc conditionem, ut scilicet mater se non immisceat filiorum educationi in rebus Religionem concernentibus: dicere autem, quòd nostri Illustrissimi Domini Ordinarij approbent etiam tacite hanc conditionem, est eos damnare apertè impietatis.

Item, in qua Papa talia connubia approbaverit. Tannerus.

Ergò non sunt licita talia conjugia, nisi, sepositis omnibus extrinsecis malis, adsit insuper gravis causa, videlicet spes sapiendi graves discordias, convertendi conjugem ad fidem, & ut addit Lessius in Auctario seu consil. moral. verb. *Hæreticorum cum Catholicis conversatio*, cap. 23. si puella nequeat inter Catholicos reperire conjugem paræ conditionis. Porro quia Germani DD. Tannerus & Laymannus, itemque Marchantius Belga, rectissime testantur, oriri communiter majora mala, quam bona; idcirco reor, esse rarum casum, quo sint à parte rei, & in individuo, licita hæc connubia.

117. Quid requiratur, secundam opinionem, ut sint licita.

Unde moneo, ex doctrina ejusdem Tanneri n. 93. Dominos Pastores, ut, quoad possunt, sese opponant talibus conjugijs, nec assistant, nisi susceptis ex justa causa, & sine morali periculo perversionis; nunquàm autem, planè nunquàm illis, quibus sponsi pasciscuntur de parte liberorù educanda Calvinisticè, Lutheranè &c. Hucusque Gobatius.

Cui lubens subscribo, donec quispiam clarè demonstraverit, consuetudinem in dictis terris fore rationabilem, & legitime præscriptam. Et verò consuetudo rationalis non est, quæ pugnat cum lege naturali aut Divina. Iam autem Matrimonium hæretici cum Catholica in plerisque casibus pugnat cum lege fidei, propter periculum malæ educationis prolium; & lege charitatis, ob periculum discordiarum, & scandalum aliorum fidelium. Unde autem constat, quòd in dictis provincijs passim cessent illa pericula, sic ut contrahentes sine alia justa causa nequidem venialiter peccent contra dictas leges?

118. Et subscribit Auctor.

Sanè pactum de parte liberorum hæreticè educanda, impium esse, & irritum, omnes consentiunt. Sanchez sup. n. 6. sic ait: Pacta, quæ in conjugijs quandoque ineuntur, ut quidam ex liberis nascituris fidei, alij autem hæresi adherent, sunt prorsus impia & irrita. Quòd sint contra jus Ecclesiasticum præscribens, ut soboles Sanchez. sequatur conditionem partis fidelis, cap. 2. de Convers. infidelium in fine: Respondemus: patri Conversi. (qui fuerat conversus) eundem puerum assignandam, infid.

119. Pactum de educanda parte liberorum hereticum, est impium.

Et 28. q. 1. cap. 10. ibi: *Fili autem, qui ex talibus (Iudæo & muliere Christiana) nati existunt, si-*

C. 10. 28. q. 1. dem

dem atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur Religionem, non judaicam superstitionem.

Pugnat etiam cum jure Divino, quo attentio, incumbit parentibus cura educandi liberos in fide, ipsique moribus, ut remedia salutis necessaria adipiscantur.

120. Non est illi-
vium exci-
pere partem
filiorum ab
educatione
haeretica, ex
Tannero.

Observat tamen (inquit Gobat sup. n. 222.) sapienter & singulariter Tannerus sup. n. 91. non repugnante, ut reor, Lessio, in casu quo Matrimonium Catholicæ cum hæretico licitum est, multumque momenti habiturum sit, ad publicum bonum promovendum; nec tamen via aut ratio suppetit, quâ à marito impetret liberam facultatem, universam prolem ad Catholicæ Religionis cultum educandi, non videri illicitum adijcere cautionem aut exceptionem, ut saltem aliqua pars filiorum, nihil impediendo marito, ad Catholicam Religionem informetur, nil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quæ tenetur pro viribus filios omnes in eadem Religione instituere. Ita Tannerus.

Probatio.

Et ratio est: quia in illis circumstantiis, mater solum habet se permittit ad malam educationem, quam commodè non potest impedire; secus quando positivè se obligat, ad partem filiorum hæreticè educandam, seu præjudicat per pactum juri suo, quod alioqui habet, ad Catholicè educandam.

121. Circum-
stantia, in
quibus est
licitum con-
trahere Ca-
tholico cum
haeretico, ex
Lessio.

Appositè Lessius sup. ad quæstionem: utrum in locis, ubi hæresis dominatur, licitum sit personæ Catholicæ contrahere Matrimonium cum hæretica? Respondeo (inquit) id ibi non videri illicitum, concurrentibus his circumstantiis. Primò, ut nullum sit periculum perversionis, & Catholica persona permittatur liberè vivere juxta suam Religionem. Secundò, ut permittatur ipsi educare proles Catholicè. Tertio, ut Catholico non sit facilè invenire patrem & commo- dum conjugem inter Catholicos. Quarto, ut hæreticus non sit denunciatus, ac notorius persecutor Clerici. Quinto, ut ibi passim sit consuetudo ita contrahendi, ita ut nullum sit scandalum. Ratio est, quia tribus prioribus circumstantiis concurrentibus cessat jus Divinum: & consuetudo tollit jus humanum, quo id erat prohibitum. Accedit: quòd summus Pontifex sciat, & permittat in multis regnis ita fieri, ubi hæretici & Catholici promixti vivunt. Hæc ille.

122. Notat Au-
tor, raro eas
occurrere.

Sed quæ sunt ista regna, in quibus Pontifex permittit ita fieri, non tantum dissimulando minus malum, ad evitanda majora; sed etiam approbando? Et quæ sunt ista regna, in quibus est consuetudo rationalis passim ita contrahendi? Vix invenies regnum, ubi hæretici & Catholici promixti vivunt, in quo passim occurrant tres priores circumstantiæ. Et idè ple- raque Matrimonia illicita sunt jure divino naturali, atque adeò jure positivo. Quippè consue- tudo nequit tollere jus divinum, ut apud omnes in confessio est. Sed neque tollit jus Ecclesiasti- cum, ubi manet jus Divinum; tali namque ca-

Bosco de Matrim. Pars II.

su consuetudo est irrationabilis, quia contra jus Divinum.

Cæterum inficiari nolo, nec verò possum, in aliquo casu Matrimonium personæ Catholicæ cum hæretica posse esse licitum, non solum jure Divino; sed etiam Ecclesiastico. Iure quidem Divino, quando, ut sup. ex Lessio audivimus, tres priores circumstantiæ occurrunt, & nullum alijs datur scandalum, qui ignorantes occursum harum circumstantiarum inducuntur eo exemplo ad similiter contrahendum: ubi tamen non est talis occursum, atque adeò ibi peccatur contra jus Divinum sic contrahendo.

123. Aliquando
tale Matr.
potest esse li-
cicum.

Ad hanc doctrinam stabilendam multa adferuntur exempla Sacræ Scripturæ Iacobi, Salomonis, Esther, & aliorum, qui contraxerunt cum infidelibus; & tamen Deo placuerunt, nec propterea reprehenduntur, de quibus satis egimus Conclus. 2. ut non sit opus hic ea repetere.

124. Probatio ab
exemplis.

Superfunt etiam post Christum plura exempla sanctissimorum virorum & foeminarum, cum infidelibus in infidelitate manentibus, conjugium incuntium. Cæcilia enim atque Lucia sanctissimæ foemina viris paganis ex voluntate parentum nupsere, qui tamen ad veram Religionem earum precibus postea sunt conversi. Satorius Arianam foeminam duxit uxorem, ut testis est Victor Uticensis lib. 1. Histor. Monica Patrio Ethnico nupsit, ut testis est August. lib. 9. Confess. c. 9. Ita Pontius in sua Append. c. 3. n. 12. ubi plura similia exempla adducit.

Et n. 13. probat hanc sententiam nonnullis testimonijs Patrum. Nam in primis, inquit, Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum hæc Matrimonia Catholicorum cum Infidelibus suo tempore frequentia fuisse scribit in hæc verba: At nunc pleræque, contemnentes Apostoli jussionem, junguntur Gentilibus, & templa Christi prostituunt Idolis, neq. intelligunt ejus corporis partem esse, cujus & costæ sunt. Reprehendit quidem id Hier. in sequentibus; mirum tamen, ea frequentia conjugia, si peccaminosa fuissent, tolerasse aut dissimulasse Ecclesiarum Pastores: sed sustinere, quia nequaquam eo tempore, & in illis circumstantiis illicita credebant. Hæc ille.

125. Probatur
testimonijs
Patrum. In
primis S.
Hier. etc.
Pontio.

Ego autem dico: sustinere; quia commodè non poterant impedire. Si enim licita credebant, quare Hiero. ea reprehendit, & dicit, taliter contrahentes contemnere jussionem Apostoli, & templa Christi prostituere Idolis? An forte hoc licitum est?

Sed non effi-
caciter.

Deinde adducit auctoritatem D. Aug. ex lib. de Fide & operibus cap. 13. (debet esse c. 19.) ibi: Sed quoniam malorum Christianorum mores, qui fuerant antea etiam pessimi, habuisse non videntur hoc malum, ut alienas uxores ducerent viri, & alienis viris famina nubarent: inde fortassis apud quasdam Ecclesias negligentia ista subrepsit, ut in catechismis competentium nec quærentur nec reperirentur hæc vitia. Atque inde factum est, ut inciperent & defendi, quæ tamen in baptizatis rara sunt adhuc, si ea nos negligendo non defensa faciamus.

126. Deinde D.
Aug.

mus. Talem quippe in quibusdam negligentiam, in alijs imperitiam, in alijs ignorantiam, probabiliter Dominus somni nomine significasse intelligitur, ubi ait: Cū autem dormirent homines, venit inimicus, & superfeminavit zizania.

Hinc autem existimandum est, nunc ea primū apparuisse in moribus, quāvis malorum Christianorum, quoniam Beatus Cyprianus in Epistola de lapsis, cū deplorando & arguendo multa commemoraret, quibus meritū dicit, indignationem Dei fuisse commotam, ut intolerabili persecutione Ecclesiam suam sineret flagellari, hac ibi omnino non nominat: cū etiam illud non taceat, & ad eosdem mores malos pertinere confirmet, jungere cum infidelibus vincula Matrimonij, nihil aliud esse asserens, quā prostituta Gentibus membra Christi: quæ nostris temporibus jam non putantur esse peccata: quoniam revera in novo Testamento nihil inde præceptum est, & idē aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum est. Hæc Aug.

127.
Hoc testimo-
nio putat
Pontius ni-
hil esse cla-
rius.

Subjungit Pontius: Quid clari⁹? Licere Aug. tempore ea conjugia fidelium cum infidelibus, planē affirmat, ita quidem; quia ob frequentiam & pericula & scandala cessabant; sicut & nunc in his provincijs, in quibus Catholici cum hæreticis unam Republicam constituunt, cessare dicunt multi. Hæc ille.

Sed nunquid etiam probant multi? Non sufficit dicere, sed probatum oportuit, quod dicitur. Attendite quid aliquando publicē in Hallis Lovanienfibus dictaverit Eximius Dominus ab Angelis: Quod si (inquit) contra incommoda & pericula, quæ ex tali Matrimonio hæretici cum Catholica oriri possunt, sufficienter sit provisum, ita ut cesset prohibitio legis naturæ; tunc ex minori causa, ut commoditate humani convictus, licet dispensabitur: imò in locis ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, non est opus dispensatione ex tolerata consuetudine.

128.
Quando sa-
tis sit provi-
sum incom-
modis &
periculis,
quæ solent
ex tali
Marr. pro-
curare.

Ut autem censeatur satis provisum, non requiritur evidens certitudo boni successus; sed sufficit prudens æstimatio moraliter adferens securitatem, ut si persona hæretica ostendat propinqua signa conversionis, si interponantur pacta juramento firmata, quod parti Catholicæ non erit molesta in Religione, illique permittit educationem prolium, quæ pacta poterunt firmari adjectione poenæ, ut restitutione dotis: item si talis sit pars hæretica, ut nullo modo videri vellet violasse fidem datam: item si (ut in multis contingit) parum curent de Religione, studentes tantum paci, convictui & œconomiz. Sic ille.

An per so-
lam fre-
quentiam.

Et credam ego, per solam frequentiam sufficienter provisum esse? Quid si frequenter contrabant cum pacto implicito vel explicito, ut mater se non immisceat filiorum educationi in rebus Religionem concernentibus, ut sup. testatur Gobatus? Censent' per istam frequentiam satis provisum esse? Scio, quod non censeas.

Et verò existimas, frequenter iniri Matrimonia inter hæreticam & Catholicam, cum illa provisione, quam Doctor ille exposulat? Credo, quod sit rara avis in terris nostris. Et dum ita

providetur, nūm idē cessat scandalum, quod datur ijs, qui ignorant illam provisionem, & sine ea contrahunt?

Quod attinet, ad D. Aug. quæro: an planē affirmet, suo tempore licitum fuisse, dimittere uxorem in adulterio deprehensam, & aliam ducere? Et tamen eodem modo loquitur de hoc Matrimonio, sicut de Matrimonio fidelis cum infideli. Nam verbis sup. allegatis continuò atexit: Sicut etiam illud ambiguum est, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris uxorem: & idē non ita claret, quid Ioannes ei non licere dicebat. De concubina quoque, si professa fuerit, nullum se alium cognituram, etiamsi ab illo cui subdita est, dimittatur: meritū dubitatur, utrum ad percipiendum Baptismum non debeat admitti. Quisquis etiam uxorem in adulterio deprehensam dimiserit, & aliam duxerit, non videtur aquandus eis, qui, excepta causa adulterij, dimittunt & ducunt. Et in ipsis Divinis sententijs ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur si alteram duxerit, ut quantum existima venialiter ibi quisque fallatur. Quamobrem quæ manifesta sunt impudicitie crimina, omnino à Baptismo prohibenda sunt, nisi mutatione voluntatis & penitentia corrigantur: quæ autem dubia, omnino conandum est, ne fiant tales conjunctiones. Quid enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?

129.
Expendit
auctoritas
D. Aug.

Dubitatur Aug. sive affirmat dubium fuisse, an liceret dimissa adulterā aliam ducere, non planē affirmat licuisse. Et consimiliter non planē affirmat licuisse conjugia fidelium cum infidelibus; sed aut licuisse, aut velut dubia derelicta fuisse: eo quod in novo Testamento nihil inde præceptum esset. Unde non negat præceptum naturale, sed tantum divinum positivum superadditum in nova lege.

130.
Aug. dubi-
tat, non af-
firmat, cer-
tū licuisse talia
Marr.

Et sanē istis Matrimonij tempore Aug. semper provisum fuisse contra perversionem conjugis fidelis, & malam educationem prolium, aliæque incommoda, quis audeat dicere? Atque sine tali provisione non licuisse, puto D. Aug. firmiter credidisse. An autem possit ita provideri, est alia quæstio. Supposito quod possit, & quod de facto provisum sit, non videmus, quæ lege in novo Testamento à Christo immediatè prohibeatur. Sed revertamur ad Pontium.

Denique (inquit n. 14.) sunt pro hac sententia Patres Africani. Nam cum generaliter in Africa prohiberi non possent ista conjugia, propter multitudinem Infidelium, Gentilium, & Hæreticorum, ne Matrimonia cessarent, prohibita ea conjugia fuerunt saltem filijs Episcoporum & Clericorum. Vide sup. Canones prohibentes, 22. Carthag. 3. & 14. Chalced.

131.
Adducit et-
iam Pontius
pro sua sen-
tentia PP.
Africanos

Ergo (inquit Basilij) Concilij Carthag. lege alijs hominibus & foeminis, præter filios Episcoporum & Clericorum, licebat iniire Matrimonia cum Infidelibus, Hæreticis & Paganis: & Concilij Chalced. lege alij, præter Clero deputatos, Matrimonia cum hæreticis iniire poterant, quāvis in 2. parte

Qui solis fi-
lij Clerico-
rum, & ip-
sis Clericis
prohibuit
vni isthac
Marr.

Canonis

Canonis foemina, ut fragilioribus, prohibeantur ista Matrimonia. Quibus satis aperte datur intelligi, alios homines, praeter Clero deputatos, posse alterius sectae foeminas Matrimonio sibi copulare.

Nam in materia de Legibus est ea doctrina communiter recepta, quae docet, extensionem fieri legis, ultra quam verba sonant, non solum ex alia parte legis aut ex consequentibus; sed etiam a contrarijs, ut cum lex nominatim quid in aliqua re statuit, intelligatur in re contraria contrarium velle, etsi non expresserit. Hinc enim in l. 22. ff. de LL. definitum est: *Cum lex in praeteritum quid indulget, in futurum vetat.*

Cum ergo lex Carthag. Concilij tantum de filijs Clericorum disponat, & constitutio Chalcedonenfis tantum de Clero deputatis, contrarium in his, qui vel filij Clericorum non sunt, vel non deputati Clero, disposuisse censetur. Et cum eadem Constitutio Chalcedonenfis de filiabus tantum disponat, ne nubant haeretico, vel Iudaeo, vel Pagano, aliter in viris dispositum existimandum est, ex eadem consideratione. Haec tamen Pontius.

Sed nunquid audiendus? Neutiquam, reponit quispiam; nam in materia de Legibus est ea doctrina communiter recepta, quae docet, neque legem, neque privilegium, ultra naturalem & civilem proprietatem verborum, nisi ad absurdum evitandum, ampliari debere, aut restringi; & argumentum a contrario sensu saepe saepius non concludere. Hinc in l. 7. ff. de LL. definitum est: *Leges & constitutiones futuris certum est dare formam negotijs, non ad facta praeterita revocari, nisi nominatim, & de praeterito tempore, & adhuc pendentibus negotijs cautum sit.*

Ergo tamen si dd. Concilia solum desponant de Clericis, & filijs Clericorum, non recte concluditur, contrarium in alijs per dd. Canones fuisse dispositum. Cum enim pleraque huiusmodi Matrimonia in alijs sint peccaminosa, quia iure naturae prohibita, nisi satis provideatur periculis, & incommodis, quae ex ipsis oriri solent; non est verosimile, Patres istorum Conciliorum voluisse positivè concedere licentiam alijs sic contrahendi; sic enim dedissent occasionem alijs peccandi; sed dissimularunt, propter majus malum evitandum; quia considerabant, quod eundem multitudo plebis legem Ecclesiasticam non observaret; atque adeo potius in destructionem, quam in aedificationem id alijs prohiberetur.

Video sic posse responderi: interim facile crederim, ex his, quae haec tamen dicta sunt, non obscure colligi, Matrimonium Catholici cum haeretico, Iudaeo aut Pagano non esse ita intrinsecè malum, ut nullà circumstantiâ reddi possit licitum, non solum iure naturae, sed etiam iure Ecclesiastico.

Siquidem ipsa Decreta superius adducta, quae prohibent tale Matrimonium, excipiunt casum, quo Infidelis vel Haereticus convertitur ad veram & Catholicam fidem, aut certe promittat conversionem. Nicen. cap. 53. ibi: *Modo ad fidem veniant; Laod. c. 31. si tamen se profiteantur,*

Christianos esse futuros & Catholicos. Chalced. c. 14. *Nisi forte promittat ad Orthodoxam fidem se per personam Orthodoxam copulam transferre.* Igitur stando in his Decretis non videtur necessaria dispensatio.

Dico: *stando &c.* quia consuetudo potuit obligationem inducere. An autem uspiam induxerit, quaestio est facti. Videant illi, quorum interest, id est, qui volunt contrahere. Et sic patet haec particula *Conclus. Nisi ipsa promittat conversionem.*

Neque ei contradicit Pontius, fortè nec Sanchez, quidquid dicat Lugo de Fide disp. 22. n. 17. Dubitatur (inquit) secundo, utrum haeretico, promittente conversionem, possit sine dispensatione Matrimonium fieri. Negat Sanchez d. disp. 72. n. 4. in fine, & Pontius in d. Append. c. 8. n. 6. Sic ille.

Pontius loco cit. nihil simile habet, & cap. 3. n. 1. nullà factà mentione dispensationis, ait: Illud apud omnes dubitatione vacat, quòd tunc saltem licitè contrahitur, si haereticus convertatur ad fidem, vel conversionem promittat; eam enim causam expressè Concilia, quae ea conjugia prohibuerunt. Ita Basil.

Quantum ad Sanchez, loco cit. relatà sententiâ Em. Sa (qui putat sufficere certam spem conversionis in Sum. verb. *Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus n. 8. fin.) continuò subdit: Sed non placet; durat enim praecipuum, quamdiu non redit ad fidem: & facillimo negotio posset inito Matrimonio non converti. Ubi videtur solum reprobare spem conversionis, non autem promissionem: nam hac positâ, nequit facillimo negotio, qui promittit, inito Matrimonio non converti. Sic, salvo meliori, posset Sanchez explicari.

Ceterum solam spem non sufficere, ibidem docet Eminent. hisce verbis: Non tamen probo, quòd idem Hurtado ibidem (disp. 76. §. 229.) hoc intelligit, quoties est spes certa de conversione conjugis: nam lex solum excipit casum, quo promittit conversionem: si ergo spes non sit ex promissione, sed vel ex bona indole haeretici, vel ex ejus animo non obstinato, vel alijs capitibus, necessaria erit dispensatio. Multoque magis necessaria erit, quando conjux haereticus promittit solum Catholico liberam fidei sui professionem, nullamque ei molestiam, vel alijs Catholicis inferre. Haec ille.

Et statim sibi objicit ex Hurtado §. 230. cessante contrariè sine, & ratione legis, cessat ejus obligatio: talis autem est casus, quo est spes certa conversionis Haeretici: nam finis prohibitionis est, ne minuatur numerus Catholicorum, si Catholicus ab haeretico conjuge pervertatur: & in hoc casu minuitur potius numerus haeticorum, reducto per Catholicum conjuge haeretico ad fidem: ergo in hoc casu cessat obligatio legis.

Respondet Card. non cessare contrariè finem legis, pumò: quia lex non prohibet nuptias absolute, sed quòd fiant sine scientia & con-

haereticus promittit conversionem.

135.
An id negot Sanchez, aut Pontius. Lugo.

Ostenditur quòd Pont. non neget.

136.
Idem declaratur de Sanchez.

An sufficiat sola spes conversionis? Negat Lugo.

137.
Obiectio est Hurtado.

Solutio Lugonis. Prima.

132.
Arg. a contrario sensu.

Rejicitur.

133.
Ostenditur hic non concludere.

134.
In aliquo casu licet tale Matr. etiam iure Ecclesiastico dem veniant; Laod. c. 31. si tamen se profiteantur.

sensu Pontificis : nullum autem damnum Religionis sequitur, ex eo quòd petatur consensus & dispensatio Pontificis, saltem quando peti potest.

138. *Secunda.* Secundò : quia licet hic & nunc fortasse majus sit bonum Religionis ex hoc Matrimonio, quàm ex ejus omissione ; non est tamen majus bonum, sed potius damnum Religionis, quòd possit id licite absque dispensatione fieri ; quia ex eo quòd non sit necessaria dispensatio, sequitur, quòd unusquisque potest fieri sibi iudex in hoc negotio, & contrahere cum hæretico, quando spem habet, quòd convertetur, quam spem facile sibi concipient & fingent pro suo desiderio : Unde sæpe cum spe solum apparenti & fallaci contrahent, & cum vero periculo perversionis.

Majus ergò bonum fidei & Religionis est, ut, etiam quando est vera spes conversionis, id fieri non possit sine consensu summi Pontificis, quàm quòd possit, ex qua licentia sequi possunt in alijs casibus majora mala. Hactenus Lugo. Erit itaque

CONCLUSIO V.

Iure Ecclesiastico non prohibetur personæ fidei contrahere cum hæretica, si ipsa promittat conversionem. Si solum sit spes conversionis aliundè concepta, necessaria est dispensatio, cujus sufficiens causa est, quæ, seclusa lege Ecclesiasticâ, excusat Matrimonium in iis circumstantijs à peccato.

139. *Matr. Catholici cum hæretico in aliquo casu est licitum. Pontius.* **B**asilii Pontius sup. in Append. c. 3. n. 2. inquit : Nullum legi hactenus, qui diceret, ita esse illicitum conjugium hæreticæ cum catholico, ut in nullo casu liceat, quàmvis audiverim non paucos, qui adeò periculum perversionis conjugis & prolis, quòd in hoc Matrimonio reperitur, exaggerarunt, ut dicerent, illud periculum evidens esse. Quòd si in his est periculum evidens ; nequaquam poterit licere ejusmodi conjugium. Nam cum istis periculis evidentibus subveniri non possit, aliàs evidentia non essent, fit ut Matrimonium, cui ista pericula evidentia conjuncta sunt, numquam liceat.

Et cap. 5. n. 2. ad idem propositum sic ait : Nonnullos audivi asserentes, in nullo alio casu licere, nisi in eo quem Concilia expresserunt, quàmvis neminem legerim ex his, qui typis mandarunt sua scripta, qui in ea opinione sit.

140. *Etiã absque spe conversionis.* Quare vera & communis sententia est, etiam cum conjugate hæretico, non redeunte ad fidem, posse licere nuptias. Cujus communis sententiæ est illud unicum fundamentum : quia etiam conjugate hæretico non converso, cessare potest

periculum perversionis conjugis. Catholici, propter circumstantias occurrentes, prudenter consideratas. Igitur eo cessante periculo, cessabit etiam naturalis prohibitio, sive cesset, quia convertitur infidelis, sive alio modo aut ratione.

Posse autem, non redeunte ad fidem hæretico, periculum perversionis evanescere, docent communiter DD. In primis illi, qui dicunt, nunc in Germania, & Regionibus infectis, licite contrahi à Catholicis Matrimonia cum hæreticis ; quia jam ipso usu convictus exigente, & attento etiam hominum ingenio & naturâ, qui de rebus Religionis parùm curant, tantùmque politicæ conservationi student, prudenter judicatur, periculum illud cessare. Ita Basilii.

Sed aliter loquuntur de Germania Tannerus & Gobatius, ut sup. audivimus. Et præterea, nunquam cessare periculum, probatur in primis ex sacris Litteris, Gen. 24. vers. 2. & 3. Dixitque (Abraham) ad servum seniore domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat : *Oppositum probatur ex Scrip. Gen. 24.* **Pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem te per Dominum Deum cali & terra, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananeorum, inter quos habito.**

Et Gen. 26. vers. 34. & 35. ita scriptum est : *Et Gen. 26.* **Esau autem quadragenarius duxit uxores, Judith filiam Beeri, & Basemath filiam Elon ejusdem loci : quæ ambo offenderant animum Isaac & Rebecca.**

Adde : quòd Gen. 34. vers. 14. responderunt filij Jacob Sichein, postulanti Dinam in uxorem : *Item Gen. 34.* **Non possumus facere, quod petitis, nec dare sororem nostram homini in circumciso : quod illicitum & nefarium est inter nos.**

Omitto alias Scripturas veteris Testamenti, in quibus, ut sup. vidimus, prohibentur à Deo hujusmodi Matrimonia. Nam solum probant periculum sæpius esse connexum, & ideò jure naturali plerumque non licere ; non tamen colligitur illud periculum inseparabile esse. Etenim quòd dicitur 3. Reg. 11. vers. 2. *142. Explicatio alia Scriptura de eo quòd plerumque fit.* **Certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos earum, prædictio tantùm fuit ejus, quòd in eo populo eventurum Deus pro sua infinita scientia cognoscebat.**

Alioqui, ut notat Pontius sup. c. 4. n. 11. Pontius, sequeretur in primis, esse de fide, tale periculum cum eo Matrimonio jungendum. Item, istud Matrimonium cum infideli, in sua infidelitate manente, nunquam licere nec licuisse. Item, quotquot ea conjugia contraxerunt, vel deinceps contraxerint, & lapsos & lapsuros esse. Quæ omnia sunt contra communem DD. omnium sensum, & sanctissimorum hominum exemplis, ex sacra & humana historia supra adductis, refelluntur.

Quòd ergò dictum est à Deo : *143. Quid significent ea verba 3. Reg. 11. Certissime enim avertent &c. non tantùm fuit indicatio periculi ; sed etiam eventus futuri prædictio in eo populo, ad idolorum cultum valde propenso. Ita Pontius.* **Certissime enim avertent &c.** non tantùm fuit indicatio periculi ; sed etiam eventus futuri prædictio in eo populo, ad idolorum cultum valde propenso. Ita Pontius.

Eventus, inquam, futuri, non in quolibet particulari casu ; sed ut plurimum ; quòd omnino sufficiens erat, ut Deus superadderet judiciale & positivum præceptum, ratione cujus jam non liceret

Quia potest evanescere periculum perversionis.

141.

Oppositum probatur ex Scrip. Gen. 24.

Et Gen. 26.

Item Gen. 34.

142.

Explicatio alia Scriptura de eo quòd plerumque fit.

143.

Quid significent ea verba 3. Reg. 11. Certissime enim avertent &c. non tantùm fuit indicatio periculi ; sed etiam eventus futuri prædictio in eo populo, ad idolorum cultum valde propenso. Ita Pontius.

ceret

ceret hujusmodi Matrimonium, etiamsi periculum perverſionis, inspectis circumſtantijs, ceſſaret, dummodò ſcœmina ad Iudæorum Religionem non tranſiret.

Atque in hunc ſenſum accipienda ſunt, quæ adduci ſolent ex Paulo & Patribus: tantum enim indicant verosimile periculum, quod in iſtis conjugijs intervenire ſolet, & idèò condemnant ea, & ut illicita reprobant. Sunt enim frequenter plena periculis: non tamen convincunt, eſſe hujusmodi pericula inſeparabilia.

Et eodem modo explicari poſſent Scripturæ ſup. adductæ ex libro Geneſ. quàmvis aliqui aliter eas interpretentur. Salianus to. 1. Annalium anno mundi 2178. n. 7. hæc habet: Adduntur & aliæ rationes, cur Abraham à Chananæorum affinitatibus abhorreret; gravis ſcilicet idololatria & perverſi mores. Sed id malum omnium non fuit. Melchisedech enim & Abimelech veri Dei cultores erant, ut antedictum eſt, & multos habebant ſubditos, non indignos Principibus ſuis. Abhorruerit potius à Gente, quæ antiquo Noè maledicto teneretur, & poſt aliqua tempora funditus eſſet exterminanda. Ideoque non oportebat cum ea Gente ſemen Abraham commiſceri atque confundi, ne cum ea ſimul interiret.

Idem etiam obſervavit Iacob, ut apparet ex Gen. 27. verſ. 46. Dixitq. Rebecca ad Iſaac: Tadet me vita mea propter filias Heth: ſi acciperit Iacob uxorem de ſtirpe hujus terræ, nolo vivere. Sed aliqui filiorum ejus laxiores in ea re fuerunt, ut conſtat ex Gen. 38. verſ. 1. & 2. Eodem tempore descendens Indas a fratribus ſuis, divertit ad virum Odollanitem nomine Hiram. Viditq. ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: & accepta uxore ingreſſus eſt ad eam.

Idem Salianus anno 2238. n. 4. cum explicat nuptias Eſau cum duabus ſcœminis Chananæis, quas ex ſententia Joſephi atque Chryſoſtomi, duxit inconſulto patre, inquit: Quæ fidem aliquam accipiunt ex eo, quod ait Moyses, ambas offendit animum Iſaac & Rebecca. Idque ſive ob improbatam cognationem cum alienigenis, ſive propter morum improbitatem, ſive propter Religionis diſſimilitudinem, ex qua Eſau in periculum idololatriæ trahebatur, ut notavit Abul. Cajet.

Targum Onkelos explicans eam offentionem, ait: Et fuerunt rebelles atque immorigera verbo Iſaaci & Rebecca. Septuaginta: Et erant contententes, ſive contentioſa adverſus Iſaac & Rebecca. Targum Hieroſolymit. Et fuerunt rebelles & inflato animo colentes idola, nec recipientes dotrinam neque ab Iſaac neque à Rebecca.

Portaſe etiam offendebant; quia duæ erant, cum Iſaac unicâ ſemper contentus vixiſſet; & quia, ut ſit, invicem rixabantur, & Iſaac naturâ mitiſſimus, diligebat pacem, & cedere malebat quàm contendere, ut in cauſa puteorum perſpectum eſt. Quâ improbitate earum bene uſus eſt Dominus, avertens utriuſque animum à contrahendo nuptias cum Jacobo, in quo ſpes ſumma benedicti ſeminiſ, cum iſtiusmodi mulieribus &

ſimul Iſaaci virtutem & patientiam moleſtijs domesticis exercens, & meritorum coronas multiplicans. Hæc Salianus.

At verò Leonardus Marius Gen. 24. Noluit (inquit) Chananæas Abraham, quod per Matrimonium promiſſas ſibi benedictiones, vellet etiam ad patruales & cognatos derivare, eos ſic liberaturus de Idololatria, in qua etiam ipſi erant, ut & Auguſtinus docet, & ex Idolis Rachelis ſatis conſtat, etſi ſimul agnoſcerent Deum verum. Hæc ille.

Reſtat reſponſio filiorum Jacob. Gen. 34. ad quam die, quod ait Scriptura ibidem verſ. 13. Reſponderunt filij Iacob Sichem & patri ejus in dolo, ſcientes ob ſtuprum ſororis. Non poſſumus &c. ut ſup. non quod illis non liceret ea conjugia: nam Iacob poſteà Dinam dedit Principi idololatriæ; ſed ut circumciſos tertio die occiderent.

Patet ex poſt facto, quod reſertur verſ. 25. & 26. Et ecce diè tertio, quando graviſſimus vulnerrum dolor eſt, arreptis duo filij Iacob Simeon & Levi fratres Dinæ gladijs, ingreſſi ſunt urbem confidenter, interfectiſq. omnibus maſculis, Hemor & Sichem pariter necaverunt.

Præterea notant aliqui: aliud eſſe Matrimonium inire cum Paganis, & ex eis filiam ſibi copulare, aut illis filiam nupti tradere, quod nullâ lege poſitivâ Dei tunc prohibitum erat: aliud verò unâ cum conjugio ſimul cum Idololorum cultoribus habitare, & cum illis unum populum conſtituere, quod Sichem & Hemor unâ cum Matrimonio poſtulabant, verſ. 10. Et habitate nobiſcum. Id autem tunc fuit illicitum Hebræis, non ex aliquo divino præcepto expreſſè illis tradito; ſed traditione Majorum, quæ vel inſpiratione divinâ, vel revelatione aliquâ duxerat originem. Etenim coadunatio hominum in unum populum, requirit unitatem legis & Religionis, quæ ſi diverſæ fuerint, malè coaleſcet populus in unum corpus pacificè & quietè vivens.

Omnibus itaque Scripturæ & SS. Patrum auctoritatibus perlectis & perſcrutatis, ſit reſolutio finalis: non convincunt inſeparabilitatem peccati ab hujusmodi Matrimonio; ſed frequentiſſimam connexionem peccati, vel contra fidem, vel contra charitatem. Tanta enim communicatio cum hæretico, quæ reddat communicantem de ſua fide ſuſpectum, qualis indubiè eſt hæc communicatio, ſi aliqua, prohibetur ratione fidei, quia eſt contra externam fidei confeſſionem.

Ratione etiam charitatis obligat hoc præceptum, primò, ad vitandum ſcandalum proprium, ne quis in periculo errandi ſe conſtituat. Deinde, ad vitandum ſcandalum proximorum, qui eo exemplo facilè ad familiarem communicationem cum hæreticis incitantur, & in periculo conſtituuntur. Denique, ad vitandum nocentum ipſiſmet hæretici, qui & hujusmodi communicatione ſit audacior, & in ſuo errore pertinacior.

Inſuper ubi fides non eſt, diſſeillimè viget mutuus amor, juxta illud Ambroſij lib. 1. de Abrah.

Expoſitio
Marij.

147.
Quomodo
intelligendâ
reſponſio fi-
liorum Iacob
Gen. 34.
Primò.

148.
Secundò.

149.
Talia Matr.
plerumque
ſunt illicita;
vel contra
fidem.

Vel contra
charitatem.

144.
Interpreta-
tio Scriptu-
rarum ex
Gen. addu-
ctarum, ex
Saliano.

145.
Explicatur
nuptia Eſau
cum duabus
ſcœminis, ex
ead.

Ratio offen-
ſe Iſaaci &
Rebecca.
Primâ.

146.
Secundâ.

Abrah. c. 9. *Quomodo autem potest congruere charitas, si discrepet fides?*

150. *Videtur etiam periclitari in ejusmodi Matrimonij bonum fidei, cum conjugis, saltem infidelis, castitas periclitetur; quod etiam exprefit loco cit. Ambr. & duplici ratione confirmat.*

Prima (inquit) conjugij fides castitatis gratia est. Si idola colat, quorum pradicantur adulteria: si Christum negat, qui praeceptor & remunerator est pudicitiae, quomodo potest diligere pudicitiam? Ecce primam rationem.

Audi secundam: Accedit aliud insigne castimoniae, si credas, à Deo tibi, quod sortitus es conjugium, datum. Vnde & Salomon ait: (Proverb. 19.) A Deo preparatur viro uxor. Non possunt hoc dispares fide credere, ut ab eo, quem non colunt, putent sibi impartitam gratiam. Periclitatur rursùm bonum prolis; siquidem jure timeri potest ejus prava educatio. Ita Pontius sup. c. 2. n. 10.

Item bonum prolis.

151. *Quis ergò miretur, si ea Matrimonia infelices habeant exitus; cum plerumque illicitè contrahantur, vel contra praeceptum naturale jam explicatum, vel contra praeceptum positivum, quia absque dispensatione? Quamquam & infelix exitus non sit infallibile signum, Matrimonium fuisse peccaminosum.*

Probatur exemplo Salomonis, qui, ut sup. diximus, licitè contraxit cum filia Pharaonis, juxta communem opinionem Interpretum S. Scripturae. Creditur enim illa à veri Dei cultu postea discessisse, & maritum uxorium in suam insaniam pertraxisse. Vide Pontium sup. c. 4. n. 14.

152. *Sed accipe (inquit n. 15.) exemplum aliud memorià dignum, quod in ejusmodi rebus sæpè animum meum consolatur. Expeditionis primae Ludovici Francorum Regis in Palestinam auctor fuit Bernardus, adhortator & persuasor. Quàm prudenter, quàm sanctè eam expeditionem suaserit, quis dubitet? Infelix fuit belli exitus hominum judicio, metienti omnia juxta praesentis utilitatis regulas.*

Rectè itaque fieri potuit, ut prudens hominum judicium nonnunquam Matrimonia amplexatum sit, ut media ad conservandam pacem Ecclesiae, vel de novo acquirendam: & Deus, ob aliqua occulta peccata, vel absconditos suae providentiae fines, permiserit, ut longè diversum exitum haberent, & hostiles potius inimicitias parerent, & multorum ruinam. Quare ex infelici aliquorum conjugiorum exitu, ad impugnandum judicium Matrimonij contracti, vel judicium vel consilium de eo contrahendo, argumentum sumi non potest. Hæc ille.

153. *Quæ cum ita sint, liquet profectò, & plusquam meridianum est, Matrimonium Catholicum cum hæretico, non adeò esse illicitum, ut nunquam liceat. Licet autem non solum, dum hæreticus convertitur ad fidem Catholicam; tunc quippè non est Matrimonium cum hæretico, sed potius cum Catholico; aut dum promittit conversionem, cum verosimili spe promissionis adimplendæ, quem casum ipsa Decreta Ecclesiae exceperunt: sed etiam quandoque dum sola spes*

Quando licet Matrimonium Catholicum cum hæretico.

est conversionis, imò nulla spes, sed moralis certitudo perseverantiæ, accedente dispensatione Pontificis, aut alterius habentis potestatem; & quod plus est, cum aliquo etiam periculo perversionis, tali existente causâ, propter quam licet seipsum ei periculo exponere.

Sed, amabo, rogat aliquis; quæ causa justa dispensationis, & quæ circumstantia, in qua licet seipsum periculo exponere?

Suppono, omne periculum posse cessare tam propriæ perversionis, quàm malæ educationis prolis, etiam permanente conjugè in sua hæresi, ut docet Pontius sup. c. 5. n. 2. dicens: Cum periculum perversionis cessare possit, etiam conjugè hæretico non converso; vel quia, ut dixi, conjugè hæreticus parùm de Religionis diversitate curat, solum communem victum, pacem & tranquillitatem amans, & rei familiaris sedulam administrationem; vel quia sub eo pacto nuptiæ celebrantur, ut liceat conjugi fideli suam Religionem liberè profiteri, idque securè caveretur, quantum prudentia humana assequitur; negari non potest, etiam sinè conversione hæretici ad fidem, posse in aliquibus casibus licere conjugium.

Imò expediens esset hæreticis, ne perpetuò à Catholicorum conjugijs arcerentur, in suis comitijs legem ferre, quâ capitali constitutâ poenâ prohiberent, ne quis hæreticus conjugem fidelem à sua Religione avertere conaretur, & ut proles apud conjugem fidelem esset usque ad pubertatem. Eâ enim sancitâ lege, nulla esset causâ, frequenter loquendo, repudiandi ea conjugia. Hæc ille.

Itaque licet conjugium Catholicum cum hæretico, juxta Pontium sup. n. 4. vel quando ille convertitur ad fidem, vel est conversionis spes, eamque promissit, vel quando, etiam si conversionem non promiserit, tamen ex pacto permittitur Catholicus vivere juxta Religionis Catholicæ ritum unâ cum sua familia, & rectè etiam debito tempore prolem educare.

Istud tempus debitum putat Pontius esse, ut statim audivimus, tempus pubertatis, eò quod sic parens Catholicus sufficienter ex parte sua prospicit salutem filiorum. Qui si postea à Catholica fide recedant, id eorum inconstantiæ, non di. Quod illud commendandum tamen est (inquit Averfa q. 18. sect. 2. §. Præter hæc) ut etiam parens Catholicus, pijs consilijs & monitis, quantum in se est, studeat filios in eadem fide confirmare.

Admittit etiam Pontius, posse Catholicum licitè cum hæretico contrahere, absque ullo tali pacto antecedenti; animo tamen & firmo proposito curandi, quantum potuerit, ut filij in fide Catholica instruantur, eorumque spiritualis educatio sibi committatur; ac postea seriò efficaciter procurando, ut filij Catholicam fidem suscipiant ac retineant; quia sic videtur etiam suæ obligationi, quoad filiorum curam pro eorum salute, satisfacere. Et potest quidem hoc admitti (inquit Averfa) quando gravis causa vel necessitas inpelebat ad contrahendum, non præ-

154. *Supponitur omne periculum posse cessare ex Pontio.*

155. *Consequenter.*

156. *Sufficit patrem debitum tempore prolem Catholicè educandam illud commendandum tamen est (inquit Averfa q. 18. sect. 2. §. Præter hæc) ut etiam parens Catholicus, pijs consilijs & monitis, quantum in se est, studeat filios in eadem fide confirmare.*

156. *Acquiretur semper tale pactum Pontio. Averfa.*

præmissio alio pacto. Sic ille.

157. Obligatio parentum debet educandi proles ex Lugone.

Appositè Lugo sup. n. 26. Parentibus (inquit) incumbit obligatio procurandi bonam & religiosam singulorum filiorum educationem; quomodo ergò possunt se pacto obligare, ad eam curam circa aliquos abjiciendam, & non procurandam eorum salutem? Si fieret pactum de non subveniendi filijs, etiam extremè indigentibus, vel de non corrigendis, cum commodè fieri possit, & alijs similibus, quæ sunt intrinsecè mala, & contrà præcepta naturæ, atque ideò non possunt in pacti obligationem venire: quia nemo potest se obligare ad aliquid, quod de se, & independentè à pacto est intrinsecè malum, quale esset deserere prolem, & non procurare ejus salutem, quando commodè saltem posses. Ita Eminent.

Est juris natura.

Et prosequitur n. 27. Habent enim parentes de jure ipso naturæ strictam obligationem procurandi bonam filiorum educationem, atque adeò non possunt contrahere Matrimonium, nisi cum intentione satisfaciendi huic obligationi: imò tenentur, quâ potuerint securitate, præcavere futuræ proli, ut possit benè educari. Non tamen tenentur abstinere à Matrimonio, eò quòd prævideat, ipsis invitis, prole esse malè educandâ.

Quid si prævideant prolem ipsi invitis malè educandam?

Sicut uxor, quæ ex corruptis viri moribus prævidet, filios malè ab ipso educandos, & ad suorum vitiorum consortia trahendos, non ideò debet nec potest abstinere à reddendo debito conjugali; sed debet solùm habere animum procurandi postea, ut filij benè educentur: & sicut potest reddere idem debitum viro leproso, vel aliter infecto, prævidens, prolem fore eodem morbo inficiendam; sic antecedenter potest contrahere Matrimonium, præviso eo filiorum periculo spiritali, à quo facilius poterunt filij seipso, si voluerint, liberare, quàm à lepra, vel alio corporali morbo.

158. Non tenentur abstinere à Matr. exemplo uxoris, que tenetur reddere debitum.

Sic Græci Christiani prævident filios suos à Turcis, adhuc parvulos, usurpandos & nutriendos ad militiam, sub secta Mahumetana; non tamen ideò debent à nuptijs, & earum usu abstinere, cum damnum illud totum proli sit parentibus involuntarium: deberent tamen illud præcavere aliter, si possent; & debet etiam uxor Catholica pacisci, si potest, ut filij, usque ad pubertatem saltem, sub ejus cura & educatione sint; quòd si postea à fide defecerint, sibi imputent: neque enim Augustini lapsus in hæresim imputari debuit matri Mónica, qui cum usque ad pubertatem optimè educaverat.

Item exemplo Gracorum.

Denique: si neque mater hoc pacto impetrare potest, sufficit, si habeat animum procurandi ex parte sua bonam proli educationem, & id postea exequatur, licet obtinere non possit; quia, ut notat Pontius sup. c. 7. n. 4. magis tenetur conjux præcavere periculum perversionis propriæ, quàm perversionis filiorum; sicut salus propria multò magis strictè procuranda singularis est, quàm aliena, etiam singulorum filiorum, & aliorum quorumcumque. Hactenus Card.

159. Sufficit, quod habeant animum procurandi bonam educationem.

Hæc sunt verba Pontij: Quæ omnia (putè Bosco de Matrim. Pars II.

Pontius.

incertum esse, an proles suscipienda, an antè usum rationis moritura &c.) ideò à me confidenter, ut ostendam, non tantam diligentiam adhibendam requiri in præcavendo periculo perversionis proli, ac in præcavendo periculo perversionis Catholici contrahentis. Nam hoc periculum ab initio imminet & certum est: ac illud incertum, an futurum sit. Minor ergò cautio adhibenda in eo casu, quàm in isto est: adhibenda tamen aliqua & prudens. Hæc ille.

Quanta autem securitas (inquit Lugo sup. n. 21.) desideretur implendæ promissionis, quando Matrimonium fit sub promissione conversionis, vel promissâ libertate conjugii, & ejus familiæ, vivendi ritu Catholico; & an sufficiat pactum cum juramento, vel desiderentur pignora, obsides, vel aliæ poenæ, quæ ad executionem conduci possint, tractat idem Pontius c. 5. n. 4. qui videri poterit; est enim res tota hæc moralis, spectans ad prudentiam, cujus judicium ex varijs circumstantijs particularibus omninò pendet. Sic Eminent.

160. Quanta hic securitas requiratur implendæ promissionis ex Lugone.

Pontius sup. c. 5. n. 5. quærit, an sit idoneum medium ad eam securitatem, quòd contrahatur tantùm Matrimonium ratum, & differatur consummatio, ut interim sumatur experimentum, an implenda promissa sint ab hæreticis, an secus: & si impleverint, consummetur Matrimonium; si secus, petatur à Pontifice dissolutio Matrimonij rati nondum consummati. Resolvit autem pro parte negativa; quoniam non omnia, quæ hic solent promitti, possunt impleri antè consummationem.

An sit idoneum medium ad eam securitatem, quòd differatur consummatio Matr. rat. Pontio.

Quando (inquit) non potest antè consummationem in effectum deduci, quòd pacto firmatum est, sed plura & potiora sunt, quæ consummato Matrimonio implenda sunt, nemo prudens medium istud amplecti potest; & loco Matrimonij rati, minus inconveniens medium esset, sponsalia tantùm inire, aut contractus præmittere de incendis nuptijs, qui juramento firmantur. Tum quia, ex dilatazione consummationis Matrimonij quæ securitas desumi poterit, ut credamus, fidelem conjugem non averendum per hæreticam, si neque cohabitant, neque in eadem urbe commorantur? Et ut credamus, hæreticum permittendum fideli, ut suo ritu vivat, si toto eo tempore antè consummationem non est in potestate conjugis hæretici? Et ut credamus, conjugem hæreticum facturum copiam conjugii fideli, ut prolem rectè educare valeat, siquidem ea non suscipitur, nisi consummato Matrimonio? Eorum omnium securitatem ex dilatazione consummationis desumere vellet, nescio, quàm cum ratione & prudentia conveniat. Hæc ille.

161. Probatur pars negativa.

Et alià plura adducit ad idem probandum, quæ omitto brevitatè gratià; hoc tantùm addo: fortè nec Pontificem posse dispensare in Matrimonio rato, ut alibi vidimus.

Concludit autem Pontius d. n. 5. hisce verbis: Atque hæc mihi de capiendâ securitate in communi dicenda visa sunt; cum tamen tota hæc res humanæ prudentiæ committenda sit, quæ

162. Conclusio Pontij.

K k k

quæ

quæ in singulari causa ex particularibus circumstantijs, ex gentis ingenio & moribus, ex servata in alijs rebus, aut pactis, aut conjugijs fide publicâ, ex necessitate etiam standi promissis, ex potentia, quæ sit penes conjugem Catholicum, aut eius consanguineos, ad efficiendum, ut re ipsâ pactiones impleantur, judicare poterit, an sit verisimile, hæreticum reverà præstiturum, quod promissit. Sic Basil.

An plena securitas sufficiat ad dispensandum.

163. *Iusta causa dispensandi, bonum commune Pontidis.*

Sed dicit aliquis: habeo plenam securitatem, nunquid ea sufficit, ut Pontifex dispense in sua lege, prohibente eiusmodi Matrimonium? An fortè adhuc requiritur alia causa, ut non solum validè, sed etiam licitè dispense?

Dico in primis (utor verbis Pontij sup. c. 8. n. 4.) non dubitamus, commune pacis bonum vel aliquorum regnorum concordiam, aut tranquilliorum statum Catholicorum alicujus regni, causam sufficientem præbere dispensationi, etiamsi neque hæreticus petat dispensationem, neque conversionem promittat. Cur enim necessariò requiretur ad dispensationem ea conversionis promissio? Ad vitandum periculum? Minimè. Supponimus enim sublatum esse periculum, & solum obstare legem Ecclesiasticam. Ad tollendam autem obligationem ejus legis Ecclesiasticæ, cur non erit causa sufficiens commune bonum, & ea quæ diximus, cum vel solà eà subsistente causâ, non dicetur Pontifex uti suâ dispensatione ad dissipationem, sed ad ædificationem?

Probat ex alijs legibus.

Adde: in alijs legibus Ecclesiasticis non minus strictè obligantibus, neque minoris momenti, dispensare Pontifices ex similibus causis, imò & minus gravibus; velut in Matrimonio viri cum duabus sororibus, aut ejusdem fœminæ cum duobus fratribus, & in Matrimonio rato non consummato, & in convictu & communicatione cum ipsi hæreticis etiam diuturnâ. Ergò commune bonum, & ea quæ diximus, justam præbebunt dispensationi causam. Hæc ille. Et Alij communiter.

164. *An talis causa requiratur.*

Sed nunquid talis causa requiritur? Dico rursus (auditis Pontium sup. n. 4.) Si tantum istis conjugijs obstet lex Ecclesiastica; quia legis naturalis obligationi sufficienter consultum est & satisfactum; mihi videtur, vel solam commoditatem convictus humani præbere justam causam dispensationi, neque majorem requiri. Itaque sicut, ut dispense Pontifex in aliquo affinitatis, vel consanguinitatis gradu, sufficiens causa est commoditas ipsa conjugij, quòd non possit mulier ita commodè nubere, aut quia ex conversatione & colloquio cum consanguineo, fama ejus aliquantulum denigrata est, eandem etiam causam existimo sufficientem, ut Pontifex dispense in eo, quòd Catholicus Matrimonio jungatur hæretico. Sic ille.

165. *Probat 1.*

Probat primò: quia semel sublato periculo, quod jure naturali obstabat, non est, cur ea non reputetur causa sufficiens; cum, sublata naturali obligatione, Ecclesiastica, quæ remanet, non

multum urgeat, ut ad eam abolendam gravior causa requiratur.

Secundò: quia non minus fundamentum si- *Secundò probatur.* ve causa requiritur ad derogandum legi ex parte, quàm ad dispensandum in ea, comparatione alicujus personæ, ut satis manifestum est, cum eadem videatur esse ratio. At ut derogetur isti legi Ecclesiasticæ ex parte, sufficit commoditas conjugiorum. Ergò etiam ad dispensandum cum aliquibus.

Minorem probo ex consuetudine recepta apud Germanos & Polonos, & alias Regiones, apud quas sine ulla dispensatione Catholici Matrimonio copulantur hæreticis. Nam quidquid de eo sit, an illi peccent contrà jus naturalè; at non peccant contrà legem Ecclesiasticam jam abrogatam. Ea autem consuetudo ex eo vires capit ad derogandum legi; quia adesse creditur consensus Pontificis derogantis. Sicut ergò tunc à principio consuetudinis præscriptæ adfuit sine peccato consensus Pontificis, derogantis legi comparatione illorum hominum, ob communem convictum, & Matrimonij commoditatem, ita etiam nunc absque ullo peccato poterit Pontifex ex eadem causa dispensare, ut Catholicus copuletur Matrimonio cum hæretico. Ego sanè nullam invenio diversitatis rationem. Hæc ille.

Sed enim, dicit aliquis: diversitatis ratio *166. Impugnatur primò.* est; quòd consensus Pontificis, derogantis legi, fundetur principaliter in ipsa consuetudine, non verò in sola commoditate Matrimonij; unde primi actus, per quos consuetudo introducta fuit, indubiè prohibiti erant illâ lege, & per consequens illiciti. Porro consensus Pontificis, dispensantis in hac lege, fundatur in sola commoditate Matrimonij.

Deinde: quod dicit Pontius: *Quidquid de eo sit, an illi peccent contrà jus naturale, at non peccant contrà legem Ecclesiasticam jam abrogatam; nullatenus placere potest, nisi ostenderit per consuetudinem, contrariam juri naturali, posse abrogari legem Ecclesiasticam, quod nunquam ostendit; quia consuetudo abrogans legem, debet esse rationalis, ut Omnes fatentur, & expressè decernitur cap. fin. de Consuet. in fine: Non tamen est usque aded valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationalis, & legitime sit præscripta.* Hinc non est credibile, Pontificem consensisse in abrogationem suæ legis in dictis Regionibus, quando contrahitur Matrimonium contrà jus naturale; id est, cum periculo perversionis; sed ad summum, dum jure naturali licet. *Secundò.*

Cæterum benè notat Pontius, adfuisse consensum Pontificis à principio consuetudinis præscriptæ; non autem à principio consuetudinis inceptæ. Sed nunquid consuetudo præscripta, dispensandi ob solum convictum & commoditatem Matrimonij?

Quinimò videtur consuetudo oppositum docere: nam Pontifices rogati, ut dispensarent, dixerunt, se nec debere, nec posse dispensare, nisi adfit causa aliqua publici boni, Ecclesiæ & Religionis.

gionis restauratio & augmentum. Ita refert Pontius sup. Respondet autem, illa verba intelligenda esse de debito honestatis, multa enim licent, sed non omnia expediunt.

168. Sed hæc responsio non satisfacit, secundum Lugonem sup. n. 32. quia dum Pontifex dicit, se nec debere nec posse, plus aliquid negat, quam expedire. Vidi enim ego (inquit) Principi, enixè postulanti dispensationem ad quoddam Matrimonium, responsum prudenter Romæ fuisse; *Dubium esse, an Pontifex possit dispensare, certum non expedire*; ubi aperte condistincta fuerunt illa duo: *Non posse, &: Non expedire*. Ita Eminent.

Non semper requiritur hic utilitas publica immediata, ex Lugone.

Qui tamen ibidem n. 28. putat, sicut in alijs materijs, sic etiam in hac non semper requiri immediatè utilitatem publicam & communem ad dispensandum; sed sufficere utilitatem privatam immediatam; quamvis hoc etiam indirectè & consequenter redundet in utilitatem communem. Qualis autem ea causa esse debeat, puto in hac materia regulam generalem tradi posse, quidquid sit de alijs materijs, eam causam ad dispensandum sufficere, quæ, seclusâ lege Ecclesiasticâ, sufficeret, ut in ijs circumstantijs Matrimonium licitè fieri posset.

169. Probat primò à posteriori per secundum argumentum Pontij, jam satis ventilatum. Et addit: Licet, stante adhuc lege, requiratur adhuc causa aliqua, ad solvendum unum subditum ab ea lege; quando tamen pericula hujus Matrimonij cessant, semper invenitur causa aliqua positiva, nempe spes conversionis hæretici, vel certè, quod non contrahat cum hæretico conjuge, & tolliatur omnis spes fidei in ejus liberis. Sic Eminent.

Sufficit ea causa, quæ seclusâ lege Ecclesiæ redderet Matrimonium licitum. Probat 1. ex eod.

Quid ergò si non sit spes conversionis, & jam firmiter proposuerit abstinere ab omni alio contractu? Respondeo: sufficere causam generalem, scilicet cessationem finis legis in casu particulari.

170. Secundò (inquit Lugo sup. n. 30.) & à priori probari potest: quia lex Ecclesiastica, prohibens hæc Matrimonia, duplicem potest habere rationem; alteram puniendi hæreticos, prohibito cum illis commercio in nuptijs; alteram vitandi periculi, quod Catholici possent incurrere. Utraque autem hæc ratio cessat, quando Matrimonium illud de se non esset jure naturæ illicitum.

Secunda probatio.

Nam quod attinet ad punitionem hæreticorum, jam id videtur Decreto Concilij Constantiensis justas ob causas abrogatum in favorem Catholicorum, in ordine ad hæreticos non denunciandos, nolente Ecclesiâ cum tanto Catholicorum dispendio punire hæreticos, prohibendo Catholicos ab eorum convictu. Quando ergò aliunde cessat etiam periculum Catholicorum in casu particulari, vel sunt alia bona præponderantia huic periculo, ob quæ, seclusâ illâ Ecclesiæ prohibitione, æstimaretur licitum illud Matrimonium, nihil restat, ob quod Ecclesiæ debeat adhuc in hoc casu legis rigorem non relaxare, nec ex hac relaxatione præjudicium aliquod

Bosco de Matrim. Pars II.

Religionis timeri potest. Sic ille.

Igitur tametsi cessatio finis legis negativa in casu particulari per se non tollat obligationem; equidem videtur esse sufficiens ratio, ut Superior per dispensationem eam tollat. Voluit enim merito Ecclesiæ reservare sibi hoc judicium, an cesset, vel non cesset periculum in hoc casu particulari, & utrùm bona Matrimonij præponderent periculo. Quia nimirum, ut sup. adhuc dixi, ipsi contrahentes nequeunt esse boni & æqui iudices in propria causa.

171. Negatio cessatio finis legis est causa sufficiens dispensandi

Sicuti lectio librorum hæreticorum prohibetur omnibus, ut sup. dixi, etiam firmis in fide, ob periculum, quod ex ea timetur; cessante autem hoc periculo, vel etiam ob spem majoris boni, manente adhuc aliquo periculo, dispensat sæpè Pontifex & facultatem legendi concedit. Non tamen vult, quod etiam in ijs casibus, in quibus rationabiliter licentia concedi potest, aliquis possit propriâ auctoritate, & sine aliqua facultate legere, quia multi non essent boni iudices: unde idem ferè periculum in genere sequetur.

172. Probat 2. simili in lectione librorum hæreticorum.

Sic in casu nostro, cessante periculo, vel compensato alijs bonis, quæ ex natura rei Matrimonium licitum reddant, potest semper licitè dispensatio concedi: non potest tamen sine dispensatione fieri: quia ex hac potestate maneret semper periculum, saltem in genere loquendo, quod potuit Ecclesiæ lege universali præcavere.

Si tamen necessitas urgeret, ut legeretur liber hæreticus, cujus lectio necessaria est ad bonum fidei, & non est recursus ad sedem Apostolicam, posset ex Epikeia legi: quia ille casus non est lege comprehensus: idem dicendum est de Matrimonio cum hæretico, positus eisdem circumstantijs, & eadem necessitate, ut docet Pontius sup. cap. 8. n. 5.

173. Quid si urget necessitas & non sit recursus ad Pontificem. Pontius:

In eo (inquit) tantum casu, etiam non petita, neque expectata dispensatione, fieri posset (Matrimonium Catholici cum hæretico) quando ratione occurrentium circumstantiarum, per Epikeiam judicaretur, eam legem Ecclesiasticam in eo casu non solum deficere negativè, sed contrariè; & damnosa esset tunc legis observantia. Ad quod judicandum magnâ prudentiâ opus est; cum & res gravis sit, & aliàs Pontifex, qui dispensationem negaret, superiorem non habeat.

Quibus consonat, quod docet Suarez lib. 6. de LL. c. 18. n. 23. ubi hæc habet: At verò si sit Princeps supremus, qui negat dispensationem, quæ judicatur debita, standum est iudicio, seu voluntati ejus, nisi nocumentum tam grave immincat, ut non possit lex humana obligare cum tanto discrimine: quia extrâ hanc necessitatem lex non relaxata per dispensationem, semper obligat. Itaque secundum hos Auctores, & rei veritatem, negante Pontifice dispensationem, pro eo præsumendum est.

174. Negante Pontifice dispensationem, pro eo præsumendum est.

Sicut etiam econtrâ (juxtâ Pontium ibidem n. 6.) concedente Pontifice dispensationem, pro eius justificatione præsumendum est, quoties verè & fideliter causæ & circumstantiæ ei propositæ sunt. Quia (inquit) non potest hoc in

175. Vix etiam as concedente, pro justitia dispensationis.

dubium verti, nisi affirmetur unum è duobus; aut Pontificem rem eam non benè considerasse, neque satis perspectam habuisse, neque attendisse, an in eis circumstantijs propositis cesset subversionis periculum, & an satis cautum sit debitæ proles educationi; aut errasse dispensando. Quodlibet affirmare, temeritatis est.

Nam si inconvenientia adeò nota sunt, ut manifestum sit, non cessasse periculum juxta regulas humanæ prudentiæ, magnæ oscitantæ argueretur Pontifex, si in eis circumstantijs dispensasset; & in ea specie dispensaturum credi non potest. Si verò res tantum est dubia, & videmus eam dispensationem Pontificis emanasse, magna temeritas est, plus de suo privato judicio præsumere eum, qui adhuc affirmat non licere, quam de judicio Pontificis.

175. *Communis modus agendi Catholicorum in rebus dubijs.*
Enervat quidem ea consideratio modum, quem Catholici unicum observant, eximendi se à multis scrupulis in rebus dubijs. Satis enim se tutò agere credunt, si consulant Pontificem in re dubia, & obtentâ ab eo dispensatione operentur. Itaque ex nullo alio capite certius judicare possumus, sinè scrupulo operari nos posse, quam si re ad Pontificem verè delatâ & cum illo communicatâ, ipse dispense. Quare qui dispensatione Pontificiâ jam obtentâ, adhuc tale Matrimonium illicitum judicaret, gravissimus esset penis coercendus, tanquam, qui injurius esset auctoritati Pontificiæ. Hactenus Bafilii.

176. *Aliquando non sufficit militas privata ad dispensandum.*
Lugo. Quid ergò ad responsum Romanum, sup. adductum ex Lugone? Respondere possumus (inquit ipse sup. n. 33.) occurrere non semel casus, in quibus, stante solum causâ utilitatis privatæ, dispensari licitè non possit; accedente bono publico, possit; v. g. quia constat non cessare periculum perverisionis conjugis Catholici, quo casu, etiam seclusâ lege Ecclesiasticâ, non posset licitè contrahi, nisi accederet bonum publicum, sufficiens ad compensandum illud periculum.

Rursus cum periculum hoc non consistat in indivisibili, potest quidem magnâ ex parte cessare, sed adhuc remanere aliquid sufficiens ad reddendum illud Matrimonium, de jure naturæ illicitum quidem, non tamen malitiâ mortali, sed veniali. In his ergò & alijs similibus casibus, potest Pontifex meritò dicere, se nec debere, nec posse dispensare, nisi accedat causâ boni publici & Religionis, quod compenset periculum illud, & reddat Matrimonium de jure naturæ licitum, & liberum ab omni culpa gravi & levi. Quando verum bonum privatum ad id sufficeret, vel quando periculum reverâ cessaret, tunc dicimus, posse etiam Pontificem communiter licitè tollere impedimentum prohibitionis & legis humanæ. Sic Eminent.

177. *Objeção.*
Sed dicit aliquis: ob nullam causam licet se exponere periculo saltem proximo peccati, sicut ob nullam causam licet peccare: quippè exponere se illi periculo, est peccare. Siquidem

est velle peccare, velle autem peccare, peccatum est. Ergò ob nullam omninò causam licet se exponere periculo proximo perverisionis; atque adeò contrahere Matrimonium cum hæretico.

Respondetur: quidquid sit de periculo proximo, de quo nos alibi egimus, saltem videtur esse licitum, se exponere periculo remoto, seu probabili tantum, & non moraliter certò. Semper (inquit Pontius sup. c. 6. n. 2.) mihi persuasi, ob eximiam aliquam & urgentem causam posse Catholicum Matrimonio jungi cum hæretico, quàmvis exponat se probabili perverisionis periculo: dum tamen contrahit cum firmo proposito non labendi, fidsisque de divina misericordia & gratia, fore, ut eripiat ab eo periculo sinè crimine: siquidem urgente Dei causâ, illud subire periculum non reculat. Sic ille.

178. *Quæ sit justa causa exponendi se periculo perverisionis.*
Porro justam causam putat, augmentum & propagationem Ecclesiæ, vel tranquillum ejus statum, vel libertatem Catholicorum, qui sub aliquo hæretico Principe & consiliarijs hæreticis oppressi tenentur.

Atque hanc suam doctrinam probat in primis, exemplo Iudith, quæ sinè dubio cum periculo suæ castitatis, ut aliqui Patres & Expositores observant, accessit ad exercitum Assyriorum, & ad Holofernem ducem exercitus. Serarius in cap. 13. Iudith. q. 4. An vitæ castitatisque periculum rectè adierit, sic respondet: In castitatis verò periculum sese dare, neque ullus neque ulla debet, nisi vel casto modo castitas minuenda esset, vel graves justæque rationes ostenderent, periculum illud vitari posse; & licet aliquando difficulter posset, posset tamen; & ejuscemodi essent tempora, ut in solem & pulverem prodeundum foret.

179. *Declaratio quid sit ex Serario.*
Et post pauca: Potuit etiam bonis justisque rationibus animum inducere, ut crederet posse se Dei cum gratia & auxilio, quod tot jam precibus, lacrymis, jejunijs, & faccis implorârat, & porro adhuc in ipsis etiam hostium castris imploratura erat, pervincere, ne pudicitia jacturam ullam faceret. Cum enim corporis animique illecebras tot & tam præclaras haberet, futurum credebatur, ut sua in potestate Holofernem totum teneret, ab militum omnium injuria ipsius acerbis præceptis defenderetur, ab ipsomet etiam faciliè impetraret, ut vim nullam adhiberet, non nisi precibus & blanditijs ad noctem invitaret: sed antequam nocte ullâ inquinaretur, anteverteret omnia, & illius complexum quoquo tandem modo effugeret: omnium tamen maximè illum occidendo, idque vel in ipso primo cubiculi aditu lethalem in ejus viscera cultrum aliquem adigendo, vel in cubili manibus eum ambabus strangulando vel suffocando, vel denique eò ipso modo, quo negotium tandem perfectum est, somni merique plenum proprijs armis abruendo. Quod si horum, contra quàm certissimè speraret, nihil omninò posset, obnoxiam quidem corporis injuriæ futuram, animo tamen castissimo

mo semper mansuram confidebat. Haecenus Serarius. Non igitur erat periculum proximum, seu moraliter certum, probabile tamen.

180.
Testimonium D. Ambr. de Iudith.

Idemque agnoscit D. Ambr. lib. 3. de Officijs c. 13. ubi haec habet. *Vtique (quod in illis Pythagoreis duobus mirantur) non expavit mortis periculum, sed nec pudoris, quod est gravius bonis foeminis; non unius ictum carnificis; sed nec totius exercitus tela trepidavit. Et infra: Honestatem servata est Iudith, & dum eam sequitur, utilitatem invenit. Honestatis enim fuit prohibere, ne populus Dei se profanis dederet, ne ritus patrios & sacramenta proderet, ne sacras virgines, viduas graves, pudicas matronas barbarica subiceret impuritati, ac obsidionem deditioe solveret. Honestatis fuit se malle pro omnibus periclitari, ut omnes eximeret periculo.*

Expenditur Matr. Esther. Pontius.

Aliud quoque (inquit Pontius sup. n. 4.) praesenti causae accommodatissimum exemplum nobis suppeditat liber Esther. Catholica & sanctissima foemina nupsit Assuero Idolorum cultori. Quot illa quantisque se periculis exposuit! Non manifestavit genus, non Religionem, suadente Mardochæo, de cuius agebat cuncta consilio, circumdata erat ethnicis famulabus, assistebant Eunuchi infideles, actionum Estheris spectatores.

181.
Quomodo excusetur Esther à culpa.

Excusatur autem Esther à culpa, quod de consilio Mardochæi istis se periculis exposuerit, qui divino instinctu, & aliquid boni populo Iudaeorum praesagiens, ejus Matrimonij consiliator fuit. Unde c. 4. dixit Estheri: *Et quis novit, utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore paraveris?*

Licet ergo se exponere salutis spiritualis periculo, in Matrimonio fidelis cum infideli & haeretico, ex aliqua magna causa, sicut Esther se exposuit, nubens Assuero Pagano. Haec ille.

Et verò si de divino instinctu loquimur, quod agitur non potest esse malum; nam Deus non potest esse Auctor mali, & ipse potest hominem, in periculo constitutum, facillimè à peccato praeservare. Quid ergo miramur, si Esther licitè contraxerit: & si Iudith licitè exiverit ad castra Assyriorum, nam & ipsa dici posset hoc fecisse ex instinctu divino; unde haec exempla sunt potius admiranda, quam imitanda.

182.
Potest subinde quis licitè se exponere peccati periculo. Probatur ex Pontio.

Tametsi negare nolim, tales circumstantias posse occurrere, in quibus liceat se exponere alicui periculo peccati, ut Pontius sup. n. 5. probat auctoritate quatuordecim Scholasticorum Doctorum, & n. 6. testimonio D. Basilij in lib. de Constit. monast. cap. 4. ubi ait: *Qui urgente aliqua causa & necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cum alias nolit, non tam dicitur amare periculum, quam invitatus illud subire, & ideo magis providebit Deus, ne in illo pereat.*

Confirmatur.

Denique n. 7. confirmat hanc doctrinam ex multis conclusionibus receptis apud DD. quae fundamentum istud necessariò supponunt. Longior fuero quam oportet, si eas omnes hic reci-

taverim & expendere. Ideò superfedeo & finio cum hisce ejus verbis: Ex his ergò facile percipitur, offerre se periculo peccandi tu ne demùm esse peccatum, quando fit sine urgenti causa, vel necessitate ad id obligante & impellente; non verò, si talis adsit causa.

Nec verò semper necessarium est, ut ea urgens causa sit spiritualis animæ salus; sed sufficere etiam temporalis boni alicujus gravem causam, ut in conjugio Estheris cum Assuero, Iudith cum Holoferne, clarè cognoscitur; quamvis remotè etiam in illis Matrimonijs versaretur spiritualis salus & utilitas Iudaicæ gentis, & ejus Religionis conservatio: in casu etiam praegnantis foeminae, cui licitè praebetur medicamentum cum periculo aborsus; aut salutis aegroti, qui accipit medicinam cum periculo pollutionis, aperiùs multò conspicitur.

Nec verò requiritur semper, ut sit causa involuntaria, aut ex necessitate proveniens; sed satis est, etiam si sit causa voluntariè quaesita, sicut in eo intelligimus, qui dubius de potentia Matrimonium contrahit, qui potest per triennium experiri suam potentiam cum periculo pollutionis; & in conjugio Estheris cum Assuero; & in confessore, qui confessiones audit cum periculo pollutionis; & in magistro, qui materiae de castitate & vitijs oppositis studio vacat cum eodem periculo, quod contendi & studendi munus voluntariè suscipitur. Ita Pontius paucis immutatis.

Verùm (inquit Averfa q. 18. sect. 2. §. Pontius in Appendice) in hac re multò major causa servanda est, quando urget periculum perversionis in fide, duraturæ deinceps absque emendatione, ut sanè in hoc genere timendum est: quia sic anima exponitur irreparabili perditionis periculo; ita ut nunquam liceat exponere se tali damno. At quando periculum instaret solum de aliquo lapsu in peccatum mortale, facile postea emendabili; & ex una parte probabile esset, hominem lapsurum; ex altera verò esset etiam probabile, constantem futurum: tunc ex gravi necessitate & causa admitti potest, licitum esse, exponere se tali periculo.

Et hoc tantùm suadetur exemplis adductis. Nam Iudith incurrebat solum periculum violandæ tunc castitatis: aut fortè ne vi præcipua opprimeretur, absque suo consensu & peccato. Esther violandæ solum Religionis pro tunc in aliquo externo ritu, vel fortè ne gravi metu adigeretur facere aliquid contra præcepta positiva suæ legis, atque adeò etiam sine peccato, secluso legis odio vel contemptu. In eodem etiam dicto sensu locuti sunt alij Doctores, concedentes, licere interdum ex gravi necessitate aliquod mortalis peccati periculum subire. Haecenus praefatus Auctor.

Et non adeò malè, quando foret periculum proximum perversionis, & constaret omnino, perversionem duraturam deinceps absque emendatione. Sed nunquid semper id constat?

183.
An sufficiat gravis causa boni temporalis.

An debeat esse causa involuntaria.

184.
Iudicium Averfa de hac re.

185.
An verum?

Quamvis timendum sit, quod durabit pro tempore illius conjugij; equidem fieri potest, ut brevi conjugium per mortem hæretici sit dissolvendum, & Catholicus contrahens habeat firmum propositum perseverandi in sua fide, & si contingat deficere, quantocyus, soluto Matrimonio, hæresim abjurandi.

Requiritur
gravior
causa expo-
nendi se pe-
riculo per-
versionis,
quam alie-
rius peccati.

Atque ut timeret perversionem, duraturam deinceps absque emendatione, quid tum? Inde solum sequi videtur, periculum perversionis gravius esse, & ideo fore necessariam gravio- rem causam se illi exponendi; ut bene notat Lugo sup. n. 22. in fin. dicens: Sicut periculum perversionis non consistit in indivisibili, sed in aliquibus majus, in aliquibus minus est; ita causas sufficientes ad Matrimonium cum eo periculo non consistere in indivisibili, sed in aliquo, in quo periculum gravius est, graviore causas requiri; in alijs verò minores sufficere, in quibus periculum minus est: in omnibus tamen, quantum fieri poterit, præcavendum esse & curandum, ut media adhibeantur, ut conjugij postea periclitari incipienti opportunè subveniatur. Sic ille. Addo ego, & ut conjux jam perversus ad fidem revertatur.

186.
An major
causa requi-
ratur, ut
Catholica
nubat hære-
tico, quam
vice versa.

Hæc occasione dubitari potest; an major causa exigatur, ut uxor Catholica detur viro hæretico; an verò major, ut uxor hæretica accipiat-ur à viro Catholico. Pontius sup. cap. 4. n. 16. dicit, valde præ oculis habendum esse, an fidei Principi & Regno, omni ex parte fidei, & puræ & sinceræ fidei detur uxor hæretica & infecta; an verò principi infideli, qui populo hæreticorum imperat, detur uxor fidelis. In primo enim longè major deformitas est, cum timeri possit à Regina animum Regis abalienante à vera & sincera fide, & ab ejus fœminis & familiâ infectâ, totius regni incolas inficiendos fore.

Resolutio
Pontij.

At verò in secundo casu non est tanta deformitas, neque tantum periculi imminere videtur, cum solius Reginæ animus exponatur periculo, & aliàs possit esse spes maritum ad veram fidem reducendi (ut sæpè contigisse Historiæ narrant) & consequenter ejus subditos. Igitur in primo casu periculum est commune, in secundo autem particulare.

187.
Alia regula
ex Concil.
Laodic.

Alia regula (inquit Card. sup. n. 23.) colligi potest ex Concil. Laodiceno can. 31. relato in cap. Non oportet, 28. q. 1. his verbis: Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, vel filios, vel filias dare; sed potius accipere; si tamen se profiteantur Christianos esse futuros & Catholicos.

Ubi non constituitur differentia inter filios & filias; sed inter, Dare, &, Accipere; quæ differentia difficilè intelligitur, cum semper uxor videatur accipi, & vir videatur accipere; quare si non expedit filium dare uxori hæreticæ, non expedit eam pro filio accipere.

Responditur.

Possunt tamen hæc verba in alio sensu intelligi; nempe non expedire, quod Catholici filios vel filias Matrimonij causâ dent hæreticis, ut apud ipsos mancant, propter periculum filij

vel filiarum Catholicarum, qui ad hæreticos mittuntur, meliusque esse, si hæretici filios vel filias suas Catholicis dent, ut Matrimonij causâ apud Catholicos mancant: tunc enim fides Catholica illos facilè lucrabitur. Hoc autem videtur partim esse contra regulam à Pontio adductam, qui difficilè dicit, accipiendam esse filiam hæretici, & hæreticam à viro Catholico in provincia Catholica, quam dandam uxorem Catholicam viro hæretico, in provincia hæretica. Ita Eminent.

Ego autem dico: nusquam Pontium talem regulam adduxisse. Nam loquitur solum de Matrimonio Regum & Principum, ut patet ex ejus verbis sup. allegatis, de quo ipse Lugo n. 25. scribit sequentia: Aliquando ex circumstantijs poterit esse plus periculi in Matrimonio Catholici cum hæretica, ut in exemplo à Pontio adducto, si Rex Catholicus accersat sibi uxorem hæreticam, à qua ejus subditi Catholici infici poterunt; & ideo difficilis visa fuit peritio dispensationis, ut Serenissimus Rex Poloniæ duceret Palatini filiam hæreticam; cum tamen à Clemente 8. concessa fuisset dispensatio, ut Dux Barenfis Catholicus duceret Catharinam Henrici 4. Regis sororem hæreticam, quia ab hac non imminabat periculum infectionis.

Econtra verò, si Catholica detur Principi hæretico, & mittatur è regno Catholico ad provinciam hæreticam, poterit aliquando id facilius permitti; quia licet sit aliquod periculum perversionis uxoris, est periculum particulare, cui præponderare potest spes aliqua conversionis viri & subditorum, vel certè quod Catholici majorem libertatem habebunt sub umbra Principissæ Catholicæ, quæ cum sint bona publica & communia, præferenda sunt bono privato: in quo casu loquitur Pontius; cujus doctrina à fortiori majorem haberet locum, si vir Catholicus accerseretur ad regnum hæreticorum, ut duceret Reginam hæreticam, & ibi maneret: nam esset eò major spes reductionis uxoris, & subditorum, quò major est auctoritas & potestas viri Principis, quam fœminæ ad conciliandas voluntates conjugis & subditorum.

Vix tamen unquam liceret, vel dispensari deberet, ut vir hæreticus accerseretur ad ducendam Principissam Catholicam in Provincia Catholica, ut ibi dominaretur: esset enim minor spes conversionis viri, & major multò timor & periculum, quod Princeps hæreticus perverteret uxorem, & subditos paulatim à vera fide transferret ad suam hæresim cum communi damno totius Regni.

Itaque totum hoc pendet ex circumstantijs, quæ prudenter ponderandæ sunt; & videndum, an sit majus bonum, quod speratur, quam malum, quod timetur; & an certior sit spes, quam periculum, vel econtra. Hucusque Card.

Hinc, cæteris paribus, existimat ipse sup. n. 24. facilius posse dispensari, ut Catholicus accipiat uxorem hæreticam, quam ut hæreticus accipiat uxorem Catholicam: quia regulariter major

188.
Pontius lo-
quitur de
Maur. Re-
gum tan-
tium &
Principum.

Quid de eo
sentiat Lu-
go. Prima
pars.

189.
Secundum

190.
Tertia.

Conclusio
Lugonis.

191.

Facilius, se-
cundum
eum, potest
dispensari ut
major

Catholicus accipiat hereticam, quam e contra.

major spes esse potest, quod vir trahat uxorem ad suam Religionem, quam e contra, propter majorem nimirum auctoritatem, qua vir pollet, & propter majorem subjectionem, quam uxor habet, quæ semper esse videtur sub potestate viri, & facilius privari poterit à viro libertate necessariâ ad exercitium propriæ Religionis. Sic ille.

Quomodo intelligendum Concil. Laodic.

Et in hoc sensu intelligit d. Can. Laodiceum, in quo differentia constituitur inter, *Dare*, &, *Accipere*. Quia (inquit) filia communitè dantur, & accipiuntur, non filij: ille enim dat, qui filiam è domo sua ad domum viri mittit: qui autem filiam hæretici ad suam domum accersit ut uxorem filij sui, non dicitur filium suum dare hæreticis; sed potius filiam hæretici accipere pro suo filio. Unde quia regulariter uxor sequitur virum, & vadit ad domum, & ad patriam viri, non e contra, idè regulariter facilius erit promittendum Matrimonium hæreticæ cum Catholico, quam Catholicæ cum hæretico. Ita Eminent.

192. An sit illicitum contra here cum hæreticis propter excommunicationem vel statum peccati mortalitatis. Ratio pro sententia affirmativa

Quidquid sit de hoc Can. qui loquitur de hæreticis, qui se profitentur, id est, promittunt Christianos & Catholicos esse futuros, quibus absolutè licet & filias & filios dare: videri posset alicui generaliter esse illicitum cum hæreticis non conversis, etiam cessantibus alijs incommodis, contrahere Matrimonium; tum propter excommunicationem, quæ innodati sunt, tum quia existunt in statu peccati mortalitatis.

Quippè per excommunicationem majorem privantur susceptione & administratione Sacramentorum; & similiter per peccatum mortale si non administratione, saltem susceptione Sacramentorum: atque adeo contrahens cum ipsis Matrimonium, videtur peccare, indigno administrando Sacramentum, & ab indigno id recipiendo; quæ duo planè illicita sunt in administratione & susceptione aliorum Sacramentorum, saltem quando commodè aliter fieri potest.

Quod addo: quia scio Eucharistiam posse administrari peccatori occulto, & me eam posse petere, etiam à peccatore publico, quando id suadet necessitas, vel notabilis utilitas.

De hac difficultate, quæ non prava est, disputavimus satis prolixè 1. Part. hujus Operis Disp. 1. Sect. 7. Conclus. 15. ad quam remitto Lectorem. Dicam hic breviter quod sentio.

193. Excommunicatio non obstat firmitati Matrimonij, ex c. 6. de eo qui duxit.

Quantum ad excommunicationem, in primis hæc non obstat firmitati Matrimonij, ut expressè probat cap. *Significasti*, 6. De eo qui duxit &c. ibi: *Legitimum iudices Matrimonium supradictum, excommunicato manus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesie impensurus. Ita Innoc. III. Episc. Spolet.*

Casus d. 10. tit.

Casus autem propositus Pontifici hic erat: *Quidam civis Spoletanus P. nomine, dimissâ uxore legitimâ, euidam meretrici adhefit, & quia monitus non dimittebat eandem, fuit excommunicatus: tandem uxor sua mortua est, ipse vero cum ea Matrimonium contraxit. Quæritur an tale Matrimonium teneat? Ita Gloss.*

Et continuo attexit: *Respondet Papa, quod nisi alter eorum in mortem defunctæ uxoris sue fuerit machinatus; vel eâ vivente sibi ad invicem fidem dederunt de Matrimonio contrahendo; Matrimonium legitimum censendum est: & si ille absolutionem petierit, absolvatur.* Ergo non obstante excommunicatione, legitimum fuerat Matrimonium: unde non jubetur de novo contrahere, sed absolvi.

Secundo: hodie per Extravag. *Ad evitanda*, excommunicatio, nisi fuerit denunciata, vel notoria Clerici percussio, non prohibet alijs fidelibus communicationem cum excommunicato, tam in administratione, quam in receptione Sacramentorum, ita ut ad requisitionem ipsorum, excommunicatus possit eis Sacramenta administrare, & ipsi possint ea requirere, nisi aliquid aliud obstat, ut infra adhuc dicam. Iam autem moderni hæretici regulariter non sunt denunciati, vel notorij Clericorum percussores. Ergo ex hac parte præcisè, id est, ex eo quod sint excommunicati, non est illicitum cum eis contrahere Matrimonium.

Sed pone, aliquem esse specialiter denunciatum, aut notorium Clerici percussorem, dico: Matrimonium fore peccatum mortale ex parte utriusque: hæretici quidem; quia excommunicatio privat receptione Sacramentorum, quæ est materia gravissima: ex parte autem fidelis, qui scienter cum eo contrahit: quoniam participat in Sacramento, qui est unus ex causis, in quibus participatio cum excommunicato est mortalis, secundum Omnes. Intellige, nisi utilitas vel necessitas excuset.

Sed & peccare mortaliter, qui contrahit cum excommunicato nec denunciato, nec notorio Clerici percussore, docent Nunnuli apud Sanchez lib. 7. disp. 9. n. 7. non ex ratione & meritis excommunicationis; sed ex vi legis charitatis de vitando scandalo, & generalis obligationis, non cooperandi ad peccatum alterius. Cum enim Decretum Concilij Constantiensis in nullo faveat ipsi excommunicato, ut in fine dicitur, liquet profectò, quod ipse peccet. Maximus namque favor esset excommunicati, si posset absque culpa vacare Sacramentorum ministerio, quo ratione excommunicationis antè id Decretum privatus erat.

Respondetur: maximus favor esset, si id posset, etiam ab alijs non requisitus; nos autem dicimus, id posse facere tunc, quando ab alijs fidelibus, quos Concilium voluit relevare, fuerit requisitus; ne alioqui dictum Decretum careat suo fine, qui in eo exprimitur, ibi: *Ad evitanda scandala & multa pericula, subveniendumque conscientijs timoratis: statuit etiam, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum administratione vel receptione &c. At si peccatum esset, sic excommunicatos prævenire, petendo ab ipsis Sacramenta, vel ipsos alloquendo, eadem scandala & pericula, scrupulique timoratorum pullularent: nempe, si excommunicatus ille est paratus ministrare, vel si illum induco, vel si necessitatem requisitam habeo, vel si illum prævenio*

194. Probatur per Extravag. Ad evitanda.

195. Quid si foret hæreticus non toleratus.

An lex charitatis obliget ad non contrahendum cum excommunicato.

196. Declaratur quod non est d. Extravag.

prævenio in colloquijs communibus &c.

Cum ergo prohibitio, ne excommunicatus ministraret Sacramenta, descendat ex ipso jure Ecclesiastico, potuit utique jus Ecclesiasticum hanc prohibitionem restringere ad omnes excommunicatos, qui aut denunciati, aut notorij Clericorum percussores existunt: ad cæteros autem in eo solo eventu, in quo ipsi suâ sponte se ingerunt. Quare minimè peccabunt, quando à petentibus præventi, ipsis ministrant.

197.
Confirmatur, ex ead.

Id autem intendisse facere prædictum Concilij Constant. Decretum, vel ex eo constat, quod non stet, me non teneri vitare hunc excommunicatum, & ipsum peccare mecum participando. Quare dum dicitur in d. Decreto, non relevari per illud excommunicatum, debet intelligi directè & ex intentione; secus indirectè & quatenus est necessarium, ut fideles tutè & plenè possint frui privilegio participandi cum ipso excommunicato. Ita Sanchez sup. n. 8. ubi veriorem existimat hanc sententiam.

Sanchez.

Objectio.

Nec conferret dicere, prædictum Decretum concessisse administrationem & receptionem Sacramenti: at contrahere Matrimonium cum excommunicato, non est recipere ab ipso Sacramentum, sed participare in ministrando & recipiendo simul cum ipso excommunicato Sacramentum, quod illicitum videtur, nec concessum in prædicto Decreto. Aliàs liceret mihi inducere prædictum excommunicatum, ut simul mecum interesset Sacro, aut ministraret alijs Eucharistiam.

198.
Solvitur, ex Sanchez.

Sed respondetur (inquit Sanchez sup.) contrahere Matrimonium cum excommunicato, verè esse recipere ab illo Sacramentum, & in receptione cum illo participare: quod in prædicto Decreto indulgetur. Quia uterque contrahens verè ministrat & recipit Matrimonij Sacramentum. Ita Sanchez. Iam autem excommunicatus, qui mecum simul interesset Sacro, nec recipret, nec ministraret mihi Sacramentum. Similiter & qui alijs ministraret Eucharistiam.

Excommunicatio præcivè non reddi Matr. illicitum ex parte alterius.

Igitur ex hac parte, id est, ex eo præcisè, quod hæreticus sit excommunicatus, illicitum non est, ut sup. adhuc dixi, cum eo contrahere Matrimonium, nisi foret vitandus; estò etiam ipse præveniret contrahentem, & absolutionem obtinere non posset. Peccat quidem excommunicatus præveniendo; sed hæc malitia, quanta quanta est, ponitur ante contractum, ita ut contrahens nullatenus in eam influat.

199.
Decretum objectioni, ex Lugo.

Si dixeris: etiam in ipso contractu peccat. Respondeo, Neg. Quia (ut benè notat Lugo de Sacram. disp. 8. n. 232.) poterit ad minùs ille, qui prævenitur ab excommunicato, ipse denudè petere ab ipso Matrimonium: non enim privatur jure, quod habet ad petendum & inducendum excommunicatum; tunc autem jam excommunicatus poterit licitè contrahere, etiam nondum absolutus, quando absolutionem obtinere non potest, quia in favorem alterius petentis, ipse potest communicare cum eo licitè; ergò etiam si excommunicatus præveniat, adhuc

non excommunicatus poterit acceptare, si fiat de inducto inducens & petens, prout uno verbo fieri potest. Ita Eminent.

At verò Sanchez sup. in fine sic ait: præventus ab excommunicato, ut secum ineat Matrimonium, non inducit ad peccatum indignæ susceptionis excommunicati, qui, si vult, potest absolutionem obtinere; sed solum utitur jure suo, & malitiâ alterius, ut suæ consulat contrahendi necessitati. At si excommunicatus absolutionem obtinere non posset, tunc nullo modo liceret cum illo tunc contrahere; quia non potest excommunicatus licitè facere. Hæc ille.

200.
Opinio Sanchez.

Verùm jam ostendimus, quomodo adhuc licitè possit facere. Et quoniam semper licitè potest facere, quando absolutio possibilis est; propterea, estò nolit eam obtinere, sed velit permanere in sua hæresi, & per consequens velit in statu peccati mortalis Sacramentum Matrimonij suscipere ac ministrare, propterea, inquam, tunc Catholicus minimè censetur cooperari ejus peccato, si consulens suæ utilitati cum eo contrahat. Sicut qui consulens suæ utilitati contraheret cum alio Catholico, existenti in malo statu, minimè censetur cooperari ejus peccato, quod posset evitare, si vellet. Sic etiam excusamus à peccato, qui recipit, nummos ad usuram, ab usurario parato, quando iis indiget: & qui ex urgente causâ exigit juramentum ab eo, quem ex malitiâ certò novit pejeraturum, aut per falsos Deos juraturum. Vide 1. Part. hujus Operis Disp. 1. Sect. 8. Conclus. 4. 5. & 6. ubi de susceptione Sacramenti à ministro malo & excommunicato.

Ex parte verò probatur.

Igitur Matrimonium Catholicis cum hæretico non est necessariò peccatum, sive ex ratione & meritis excommunicationis; sive ex vi legis charitatis de vitando scandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius, ut satis constat ex hæcenus dictis; ac proinde manet verum, quod Matrimonium personæ Catholicæ cum heretica non adeò sit illicitum, ut nunquam liceat.

201.
Conclus. finalis.

Atque hic fuisset finis præsentis Sectionis, nisi aliquis à me quævisset: an impedimenta Matrimonij, jure Ecclesiastico tantum introducta, obligent etiam hæreticos, apud quos non sunt in usu. Responsio erit

CONCLUSIO VI.

Lex Ecclesiæ, dirimens Matrimonium, obligat Hæreticos, etiam apud quos ex odio seu contemptu non est in usu.

Per hæreticos hic intelligimus baptizatos, qui pertinaciter errant circa articulum fidei: hi quippè ratione Baptismi pertinent ad Ecclesiam, & ejus legibus subjiciuntur, secundum omnes DD. Catholicos. Nec est ulla ratio, excipiendi leges matrimoniales, supposito ergò quod

202.
Qui hic intelliguntur per hæreticos.

quod lex Ecclesie, dirimens Matrimonium, apud hæreticos sit sufficienter promulgata, & acceptata, neque per contrariam consuetudinē abrogata, nemo dubitat, eam obligare. Sin autem non fuerit sufficienter promulgata, aut certè ex legitima causa non acceptata, vel contrariam consuetudinē abrogata, Omnes fatentur, eam non obligare magis hæreticos, quàm Catholicos.

De quo ergò hic disputatur? Respondeo: an hæretici, qui ex contemptu & odio Ecclesie nolunt acceptare ejus leges, aut observare, hoc ipso sint liberi ab earum obligatione; & per consequens valeant eorum Matrimonia, celebrata juxta leges naturæ & divinas, contra legem Ecclesiasticam dirimentem?

103. *Sententia Marchantii hæreticos exemptos esse à legibus Ecclesie.*
 Petrus Marchantius to. 3. Trib. Sacramt. tract. 1. tit. 6. q. 4. Conclus. 4. de hæreticis, qui jam extrâ Ecclesiam facti sunt & legibus Ecclesie se subduxerunt, hæc scribit: Et si (inquit) tales Ecclesie ratione Baptismatis subiecti sint, & regi per Ecclesiam possint, quamdiu tamen non reguntur, sed schismate & infidelitate separati sunt, consentit illo tempore actu ab Ecclesie humanis & positivis legibus liberi, sive in ignorantiam invincibilem suæ obligationis, sive in conscientie erroneæ dictamen, sive in dissimulationem Ecclesie, illam libertatem quis referat: quo posito, ad jura naturæ & positiva divina ac politica revertantur necesse est, ad tollendam universalem orbis confusionem. Unde & pia mater Ecclesia, etsi illa (Matrimonia hæreticorum) ut Sacramenta non admittat, illa tamen non damnat; sed & conversos ab hæresi, in Matrimonijs suis relinquit, etsi ad Sacramentum rationem interdum pijs suasionibus inducat. Sic ille.

204. *Reprobatur à Lugone.*
 Nunquid audiendus? Card. Lugo de Pœnit. disp. 15. sect. 7. n. 147. hanc doctrinam de exemptione à legibus Ecclesie, dicit esse absurdissimam. Quærit ibi, an hæretici obligentur præcepto Confessionis annuæ, & partem negativam probat: quia si hæc lex lata esset etiam pro hæreticis, non videretur prudens & rationalis, cum certum sit, ipsos eam non observaturos, atque adeò solum deferviret, ad dandam materiam novi peccati in ejus violatione.

Respondet autem Card. hoc argumentum multò magis probaret de alijs legibus Ecclesiasticis, quòd non debeant hæreticos obligare; atque adeò ipsos non peccare contra legem jejunijs, vel abstinentiæ à carnibus, nec incurrere excommunicationem, & Censuras latas pro varijs criminibus. Quæ tamen omnia absurdissima sunt.

205. *Probat hæreticos obligari legibus Ecclesie, primo ex ratione.*
 Ratio autem est; quia ad hoc, ut lex aliqua universalis sit prudens & justa, non debemus attendere, an sit futura utilis huic personæ vel illi, sed toti communitati; cui si utilis sit, lex est rationalis, nec debet restringi ad solas illas personas, quæ eam probabiliter observabunt: nam per hoc daretur ansa, ut multi malitiosè se subtraherent à legum obligatione, ponendo se in tali statu, in quo, propter ipsorum perversita-

Bosco de Matrim. Pars II.

tem, non crederentur observaturi legem, & sic non intelligerentur obligari. Hæc ille.

Atque adeò baptizati liberi erunt ab omnibus sanctæ Ecclesie præceptis, quæ vel scripta, vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se suâ sponte illis submittere voluerint: cuius oppositum definivit Concil. Trid. sess. 7. de Baptif. can. 8.

Audio reponentem: planè liberi erunt, sed ex conniventia, & dissimulatione piæ matris Ecclesie; Trid. autem loquitur de rigore juris, sive de obligatione in actu primo, aut potestate obligandi.

Respondetur: non est pia mater, quæ favet rebellibus suis, quo permaneant in sua rebellione, & alijs dat occasionem rebellandi, & eam pedibus conculcandi.

Et verò, quòd signum hujus dissimulationis? Nunquam legitis privilegia, concessa missionarijs Capucinis Provinciæ Helvetiæ? Inter cætera, Bona Gratia in Sum. verb. Missio, hæc enumerat: Dispensandi cum conversis ad Fidem Catholicam in 3, aut 4. gradu consanguinitatis & affinitatis, simplici & mixto, quoad præterita Matrimonia, & in prædictis casibus prolem susceptam declarandi legitimam. Item: dispensandi cum ipsdem super impedimento publicæ honestatis justitiæ, ex sponsalibus proveniente. Item: dispensandi cum ipsdem super impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante. Item: dispensandi cum ipsdem in impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

Ad quid illæ dispensationes, seu privilegia dispensandi, si Ecclesia non damnat Matrimonia hæreticorum; sed & conversos ab hæresi in Matrimonijs suis relinquit? An fortè solum data sunt pro Matrimonio personæ hæreticæ cum Catholica, quòd secundum omnes celebrari debet juxta leges Ecclesie? Nullum vestigium talis limitationis reperitur in ipsis: ergò gratis asseritur talis limitatio.

Et non solum enumerata jam impedimenta obligare hæreticos; sed etiam impedimentum raptus, colligitur ex hac clausula, quæ subjungitur apud Bona Gratia dictis privilegijs. *Ha verò matrimoniales dispensationes non concedantur, nisi de consensu Episcoporum, ubi erant, & cum clausula, dummodò mulier non fuerit rapta, vel si rapta fuerit, in potestate raptoris existat.*

Hinc subscribere non possum huic conclusioni Marchantij sup. Matrimonia hæreticorum, quæ juxta leges naturæ, & divinas positivas, ac civiles contrahuntur, contractus naturales & civiles sunt, ac intrâ suam positam legitimam Matrimonia. Sacramenta tamen non sunt.

Hæc, inquam, doctrina non placet: quia reverà hujusmodi Matrimonia sub legitimis legibus non sunt contracta. Siquidem, ut supponitur, contrahuntur contra leges Ecclesiasticas, quæ irritant Matrimonium, non solum in ratione Sacramenti, sed etiam in ratione con-

Secundò ex Concil. Trid. Trid. Trid. Trid. Trid.

Explicatio Concil.

Rejiciunt.

206.

Privilegia dispensandi cum hæreticis conversis in impedimentis Matr. ex Bona Gratia.

207.

Impedimentum raptus obligat hæreticos.

Alia opinio March. Matr. hæreticorum esse valida in ratione contractus, secus Sacramenti.

108.

Non placet Auctori.

tractus civilis; imò, secundum mea, & aliorum communiter principia, non in ratione Sacramenti, nisi quia in ratione contractus civilis, in tantum, ut si maneat contractus civilis validus, Ecclesia non possit facere, quin valeat Sacramentum, nisi aliquid aliud obftet.

Reprobatur
ex Concil.
Trid.

Etenim *Declarat* Synodus Trid. sess. 21. c. 2. hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantiâ, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicaret.

Nota: *Salva illorum substantiâ.* Quomodo autem manet salva substantia Sacramenti Matrimonij, si Ecclesia possit facere, ut contractus validus, manens talis, qui antea à Christo fuerat ad rationem Sacramenti elevatus, amplius non sit Sacramentum, quidquid contrahentes intendant? Iam quippè aliqua materia & forma Sacramenti Matrimonij, à Christo instituta, amplius non est materia & forma.

209. Nunquid Ecclesia potest facere, ut panis & vinum non sint materia consecrationis, aut aqua materia Baptismi, aut oleum materia Unctionis, & sic de alijs? Clarum est apud Omnes, quòd non, si panis maneat panis, & sic de alijs. Ergò Ecclesia non potest facere, ut aliquis contractus Matrimonij manens validus in ratione contractus, quem Christus voluit esse materiam & formam Sacramenti Matrimonij, non sit amplius materia & forma Sacramenti. Hercule hæc fuit Summa difficultatis, propter quam in Concilio Trid. tot Patres, quos alibi adduximus, negaverint Ecclesiæ potestatem irritandi Matrimonium clandestinum.

Ecclesia potest irritare Matr. hæreticorum etiam in ratione contractus.

Dico ergò: Ecclesiam posse irritare Matrimonia hæreticorum, non solum in ratione Sacramenti, sed etiam contractus civilis. Addo: non irritasse in ratione Sacramenti, nisi irritaverit in ratione contractus, atque adeò Matrimonia illa, si valeant in ratione contractus, etiam valere in ratione Sacramenti, nisi aliquid obftet præter leges Ecclesiæ, quæ, ut vult Marchantius sup. eos non obligant, quod ibidem quæst. 10. repetit hisce verbis:

210. In Hollandia duplex reperitur Christiana Resp. ex Marchant.

Advertendum est in Hollandia, quoad spiritualia, duplicem velut reperiri Christianam Rempubliam. Alia est Pseudo-Ecclesia, quæ est hæreticorum & Synagoga Sathanæ, in qua ritus sacri & cæremoniæ transferunt, vel in politicas sanctiones, vel in adulterinos ritus: unde ut Matrimonia non sint clandestina inter eos, vel contrahuntur coram Magistratu, vel coram Ministro. Et cum hæc Respublica non tantum sit hæretica, sed etiam schismatica, non agnoscens caput Ecclesiæ & Vicarium Christi, frustra de legibus Ecclesiæ ab illis servandis disputamus, cum nec Legislatorem agnoscant, nec legem, & jugum excusserint. Unde sive ex eorum conscientia, sive argumentosa, sive et-

iam dissimulante, & non urgente Ecclesiâ vera sua præcepta, quia inutiliter illa urgeret, tamquam exleges à lege Ecclesiastica habendi sunt. Sic ille.

Quæ doctrina si vera est (quod difficulter mihi quispiam persuaserit) dico: Matrimonia clandestina hæreticorum esse vera Sacramenta, suppositâ debitâ intentione conficiendi Sacramentum; sicut Catholicorum Matrimonia clandestina forent vera Sacramenta, si Ecclesiæ suam legem irritantem tolleret, & sicut sunt verum Sacramentum in terris, in quibus illud Decretum non fuit debitè promulgatum.

An fortè dixeris: hæreticos non posse suscipere Sacramentum Matrimonij, neque ministrare, tametsi servant omnes leges tam divinas, quam humanas, & velint Sacramentum conficere? Ubi Christus vel Ecclesiæ requisivit veram fidem internam, ad ministrandum aut suscipiendum verum Sacramentum? Nonne hæreticus validè absolvit in articulo mortis, validè consecrat Eucharistiam, validè baptizat &c.? Censen, hæreticum non posse validè confirmari, ordinari, inungi? Quare ergò non posset validè suscipere & administrare Sacramentum Matrimonij? Credisne, personam Catholicam, quæ contrahit cum hæretica, non suscipere verum Sacramentum Matrimonij, aut non ministrare illud, si nihil aliud obftet præter hæresim? Cur porrò similiter non erit verum Sacramentum inter hæreticos, si nihil aliud obftet præter hæresim?

Dices: supponit Marchantius, eos non servare leges Ecclesiæ. Sed quid inde? Ecclesiæ non vult eos obligare suis legibus, ut Marchantius etiam supponit; cur ergò Matrimonium eorum non est Sacramentum, sicut esset, si Ecclesiæ nullas leges statuisset?

Marchantius sup. probat, non esse Sacramentum: Quia contractus Matrimonij, ut Sacramentum esse possit, legibus Ecclesiasticis firmari debet, & ad Ecclesiam solam pertinet, materiam & formam Sacramenti declarare: si igitur hæretici, quæ ad contractum matrimoniale necessaria esse Ecclesiæ declaravit, non observent, jam Sacramenti ratio illorum Matrimonij deesse constat; quia materiam & formam, sive substantiam necessariam, ab Ecclesiæ declaratam, non servant, & absque debita materia & forma Sacramentum consistere nequit.

Ex his infero I. utroque hæretico, viro & sceminâ Matrimonium contrahentibus, non servatis legibus Ecclesiæ necessariò requisitis, si alteruter ad veram fidem convertatur, sicut liberè potest, in conjugio remanere, omni periculo subversionis; & contumeliæ Dei sublatò, si infidelis consentiat habitare cum illo; ita periculo aliquo subversionis permanente, posse Catholicum relinquere conjugem hæreticam, & ad alias nuptias, quantum est ex lege Evangelica & Apostolica, transire.

Ratio est: quia Matrimonium illud non fuit

211. An Matrimonia clandestina hæreticorum sint Sacramenta.

Hæretici possunt suscipere & ministrare verum Sacramentum.

212. Evasio præcluditur.

Probat ex March. Matr. hæreticorum non esse Sacramenta.

213. Prima illatio, eos ad fidem convertos posse Matr. dissolvere.

Probatio Sacra-

Sacramentum, sed contractus merè naturalis & civilis; adeoque nec per omnia indissolubile, sicut nec infidelium Matrimonia. Unde sicut infidelis (ut ait Apostolus) si discedit, discedat: ita si hæreticus discedit, discedat.

Dixi: *Quantum est ex lege Evangelica & Apostolica*; sine dubio enim in externo foro civiles leges, ob Reipublicæ bonum, hæreditates, successiones prolium &c. contradicerent separationibus illis: loquor autem ego in foro conscientie.

214. Infero II. fideli Matrimonium contrahenti cum hæretica, non servatis conditionibus per Ecclesiam necessariò requisitis, sicut Matrimonium nullum est, sic in foro Ecclesiæ & conscientie, omnia, Matrimonium illud subsequencia, pro invalidis & illicitis haberi, ut sunt concubitus, tactus, legitimatio prolium, mutue successiones.

Ratio est, quia nec in ratione contractus, nec in ratione Sacramenti Matrimonia illa subsistunt. Dixi: *In foro conscientie*; in foro enim civili nonnunquam tolerantur; in foro autem Ecclesiæ & conscientie merè fornicationes sunt. Hactenus præfatus Auctor. Consequenter utique ad sua principia; sed quia principia non valent, idè nec prima illatio valet.

215. Quod ne gratis dicere videar: quæro i. quis instituit Sacramentum Matrimonij? Nunquid Ecclesia? Fidei est, à Christo fuisse institutum; atque adeò materiam & formam Sacramenti à Christo fuisse declaratam antecederet ad leges Ecclesiasticas; alioquì non fuisset Sacramentum, nisi post leges Ecclesiasticas, quod non puto Marchantium admitturum. Et verò quæ illa materia & forma, nisi contractus naturalis & civilis? Ergò si Matrimonium hæreticorum est verus contractus naturalis, servat materiam & formam à Christo declaratam. Cur ergò non sit Sacramentum?

Quia, inquis, non est firmatum legibus Ecclesiasticis, vel potius, quia est infirmatum per leges Ecclesiasticas. Ast quæro ego, ubi Christus dedit Ecclesiæ potestatem infirmandi rationem Sacramenti, relinquendo firmam rationem contractus? Hoc probandum est, & non supponendum.

216. Interrogo rursùm: Ecclesia si vellet, posset invalidare Matrimonium hæreticorum in ratione contractus civilis? Cur minùs, quàm Matrimonium hæretici cum Catholica? Si alteruter (inquit Marchantius) Catholicus sit, & non servatis legibus Ecclesiæ contrahat, nec contractus quidem Matrimonialis validus est; quia fidelis, juxtà Ecclesiæ statuta & leges ad validum contractum requisitas, contrahere debet.

Sed nunquid etiam hæreticus deberet, si Ecclesia absolutè vellet? Affirmat Marchantius, ut sup. audivimus, quando ait: *Etsi tales Ecclesia ratione Baptismatis subiecti sint, & regi per Ecclesiam possint*. Si possint regi & reguntur in contractu matrimoniali quoad rationem Sacramenti, quis revelavit Marchantio, quòd non regantur?

Bosco de Matrim. Pars II.

tur etiam quoad rationem contractus, vel si non reguntur quoad hanc rationem, quòd regantur quoad illum?

Nec valet dicere; nullum sequitur inconveniens ex irritatione Sacramenti; plurima autem sequuntur ex irritatione contractus civilis. Nam respondetur: eadem inconvenientia sequuntur ex irritatione contractus inter Catholicum & hæreticam. Et tamen illa ab Omnibus admittuntur. Ut taceam, quòd jam antè non semel dixi, non esse in potestate Ecclesiæ, separare rationem Sacramenti à contractu inter fideles, id est, baptizatos; imò, ut Multi putant, nequidem ab ipsis contrahentibus, qui nolent Sacramentum conficere; quàmvis ego sim in opposita sententia.

Rogat aliquis: Cur potius contrahentes possint facere illam separationem, quàm Ecclesia. Respondeo: quia per hoc contrahentes non mutant substantiam Sacramenti; nam præter materiam & formam, quam relinquunt intactam, requiritur intentio ministri, faciendi quòd facit Ecclesia; contrahentes autem sunt ministri. At verò Ecclesia nequit id facere, nisi statuendo aliam substantiam Sacramenti; scilicet, non quemlibet contractum validum, quem Christus instituit seu elevavit ad dignitatem Sacramenti, sed contractum validum, factum secundum leges Ecclesiæ.

Sicuti si Ecclesia declararet, non quamlibet ablutionem cum aqua naturali & prolotione horum verborum, *Ego te baptizo* &c. esse validum Sacramentum Baptismi; sed tantum illam ablutionem, quæ fieret secundum leges Ecclesiæ: putas, quòd Ecclesia habeat talem potestatem à Christo, & quòd propterea ablutio, facta contra leges Ecclesiæ, non foret validum Sacramentum? Erras toto cælo.

Ex his infero: utroque hæretico viro & feminâ Matrimonium contrahentibus, non servatis legibus Ecclesiæ necessariò requisitis, si alteruter ad veram fidem convertatur, nullatenus posse transire ad alias nuptias; estò foret periculum subversionis, aut contumeliæ Dei; eo semper salvo, ut inter eos fuerit validus contractus Matrimonialis; dato etiam, quòd non fuisset verum Sacramentum ex defectu intentionis contrahentium.

Ratio mea est: quia nuppiam tale privilegium conceditur hæreticis, sed solis infidelibus, id est, non baptizatis, quando per Baptismum incorporantur Ecclesiæ, & fiunt membra Christi. Sic communiter intelliguntur illa verba Apostoli 1. Cor. 7. v. 15. *Quòd si infidelis discedit, discedat*. Nam (ut ait Innoc. III. cap. Quanto, 7. de Divort.) *etsi Matrimonium verum inter infideles (id est, non baptizatos) existat, non tamen ratum: inter fideles autem (id est, non baptizatos) verum & ratum existit*.

Rationem subdit: non quia est Sacramentum, sed, *quia Sacramentum fidei (id est, Baptismus) quòd semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugij Sacramentum; ut ipsi in conjugibus, illo durante, perduret*. Ubi per-

LII

Conjugij

217. Non est in potestate Ecclesiæ separare rationem Sacramenti à contractu inter fideles.

Cur potius ipsi contrahentes possint id facere.

218. Illatio Auctoris, contraria 1. illationi March.

Probatur ad rationem.

Secunda illatio.

Probatur.

Oppugnatur prima illatio.

Defenditur.

Sed perperam.

Conjugij Sacramentum, nequit intelligi proprie dictum Sacramentum; nam certum est, illud non perdurare, sed transire. Quid ergo? Vinculum Matrimoniale.

219. Si ergo inter hæreticos sit verum vinculum Matrimoniale, lucet profecto, quod eorum Matrimonium non tantum sit legitimum, sed etiam ratum; quia Sacramentum fidei, quod semel admiserunt, ut supponitur, numquam amittitur; ac proinde vinculum Matrimoniale in conjugibus, illo durante, perdurat.

Dico ergo rursus: ex hypothesi, quod hæretici, qui jugum Ecclesiæ excusserunt, tamquam exleges à lege Ecclesiastica habendi sint, Matrimonium inter eos celebratum contra eam legem, esse verum & proprie dictum Sacramentum, nisi aliquid aliud obstet. An autem sint exleges, est alia quæstio.

220. Ego, cum Alij communiter, sustineo partem negativam, & constanter assero, etiam hujusmodi hæreticos Ecclesiæ legem, dirimentem Matrimonium, obligare, nisi contrariâ consuetudine fuerit abrogata. Ut autem consuetudo abroget aliquam legem, requiritur ut sit rationalis & legitime præscripta, uti sup. probavimus ex cap. fin. de Consuetud.

Illam ergo consuetudo, quæ apud Catholicos abrogaret impedimentum dirimens, etiam eundem habebit effectum apud hæreticos. Sed quia non observatio legis ex contemptu Legislatoris, apud Catholicos non valet abrogare legem Ecclesiæ; neque talem effectum habebit apud hæreticos. Et ratio est; quia est consuetudo irrationabilis, utpotè pugnans cum lege, non solum Ecclesiasticâ, sed etiam naturali, quæ vetat contemptum legis & Legislatoris.

221. Ex quo patet, quare in Conclus. addiderim illam particulam: Etiam apud quos ex odio & contemptu non est in usu. Et quia communiter hæretici ex odio & contemptu Pontificis, seu Romanæ Ecclesiæ, nolunt observare ejus leges, sive Matrimoniales, sive in alia materia, hinc consuetudo ipsorum contraria nequit legem Ecclesiæ abrogare.

Consuetudo (qui titulus si non favet hæreticis, certè nullus alius patrociniabitur) non potest tollere vim legis (inquit Lessius in Auctario ad 1. 2. verb. *Præscriptio*, cas. 1. n. 3.) nisi ex tacito vel expresso consensu Principis, quod maximè habet locum in legibus Ecclesiæ. Atqui non præsumitur Ecclesia consentire in illas consuetudines, aut eximere illos à communi lege, cum sint rebelles Ecclesiæ, neque nullam in hac re favorem aut benignitatem mereantur. Alioquin magnum ex sua contumacia commo- dum mererentur.

Et sanè mirum esset, hæreticos esse exemptos à jejunijs, à carniurn abstinentia, à cultu festorum, ab impedimentis Matrimonij, jure Ecclesiastico inductis, & similibus, eò quod ipsi, Ecclesiæ auctoritate contemptâ, aliam consuetudinem servant.

222. Idem confirmat usus Ecclesiæ; nam simul atque ad fidem redeunt, statim Ecclesiæ consue-

tudinibus obstringuntur; & Matrimonia in gradibus prohibitis ab Ecclesia dissolvuntur. Hæc ille.

Omitto responsum Card. missum ad Episcopum Trichariensem, de quo satis egimus præcedenti Disp. Sect. 9. Conclus. 5. in quo expressè declaratur, Matrimonium hæreticorum, contractum sine præsentia Parochi & testium, ubi hæc est possibilis, non valere.

Nec dici potest: non valere in ratione Sacramenti; secus ut est contractus civilis; siquidem Trident. non tantum declaravit Sacramentum irritum, sed decrevit, hujusmodi contractus irritos & nullos esse; & Omnes admittunt, talem contractum inter Catholicos esse omnino nullum & irritum, etiam in quantum est contractus naturalis & civilis. Quæsitum ergo fuit ab Episcopo Trichariensi, num eo modo foret invalidum Matrimonium hæreticorum. Dum igitur respondent, non valere, intelligunt eo modo quo non valet Matrimonium Catholicorum. Vide quæ dixi loco sup. cit. ubi magis expenditur d. Declaratio.

Porò non est ratio; quare Ecclesia minus irrita habeat Matrimonia, quæ fiunt contra alias leges Ecclesiæ dirimentes, dummodò fuerint sufficienter promulgatæ & acceptatæ. Censetur autem sufficienter promulgatæ, quæ continentur in jure communi, quod antè exortam hæresim ubique erat receptum.

Et verò non acceptatio sine justa causa, non videtur suspendere obligationem legis; quippè hæc suspensio, quanta quanta est, dependet à voluntate Legislatoris, ut notat Lessius sup. n. 1. Suppono (inquit) Ecclesiam, Concil. Oecumenicum, seu Summum Pontificem, in quo est Ecclesiastica potestatis plenitudo, posse obligare etiam nolentes & non recipientes; neque scio ullum Doctorem, qui id ausit negare, cum potestas ipsis non sit data ab hominum collectione, sed immediate à Christo.

Itaque cum DD. dicunt, Ecclesiæ legem non obligare, nisi sit recepta; supponunt, Ecclesiam non intendere aliter obligare, ne filios suos multis peccatis implicet, & gravia illis incommoda inferat. At hoc in præsentî casu supponi non potest respectu hæreticorum, qui ex contemptu Ecclesiæ legem rejiciunt & recipere nolunt. Quis enim credat, Ecclesiam suâ lege, quam tulit de Matrimonij clandestinis, non intendere obligare hæreticos, qui in aliqua Parochia sunt Catholicis permixti, si ipsi contumaciter legem rejiciant? Ita Lessius.

Et quidem (prosequitur) si hæreticorum numerus ibi est minor, Catholicorum major, & à Catholicis Decretum illud recipiatur, non est dubitandum, quin etiam hæretici teneantur. Quia omnes obligantur, quando à majori parte communitatis lex est recepta: tunc enim absolute recepta censetur. Itaque Matrimonia eorum erunt invalida in eo loco, sive hæreticus cum hæretica, sive cum Catho-

Inter hæreticos vinculum Matrimoniale semper perdurat.

Hæretici non sunt liberi à lege Ecclesiastica.

Non observatio legis ex contemptu non abrogat legem.

Talis communiter est non observatio apud hæreticos.

Et ideo non abrogat leges Ecclesiæ, juxta Lessium.

Confirmatio.

in ex usu Ecclesiæ.

Et responso Card.

223. Evidentia precluditur.

224. Non acceptatio legis sine justa causa non suspendit obligationem, ut Lessius.

225. Sufficit quod major pars communitatis recipiat legem.

lica contrahat, nisi formam à Concilio præscriptam servent; quia illa forma ibi absolutè est recepta.

Idem videntio, etiamsi major pars eorum, qui sunt in illa Parochia, sit hæreticorum, qui ex contemptu nolunt recipere. Quia nulla est ratio, cur Ecclesia utatur illà benignitate adversus suos rebelles: nimirum, ut nolit eos communi legi adstringi, si eam non receperint. Hactenus Lefsius.

226. Matr. hæreticorum prohibita jura divina, & irrita lege Ecclesie, sunt invalida, ex Gobatio. Probatur.

Apponam hic, quæ de præsentis puncto lego apud Gobatium in suo Alphabeto tract. 9. n. 41. Mihi certum videtur, omnia Matrimonia quæ hæretici celebrant cum impedimento juris divini impediendo tantum, & simul cum impedimento juris Ecclesiastici dirimente, esse invalida coram Deo & Ecclesia.

Ratio est: quia hoc ipso, quòd Deus directè vetet talia Matrimonia, præsumendum est, Pontificem nullo prorsus modo consentire in illa, cum sit Romani Pontificis, omnino ratione tueri jura divina, cap. Ecclesia, 56. de Elect. Ergò nulla consuetudo efficiet, ut subsistant hæc conjugia. Hujus generis est dumtaxat impedimentum voti solemnitis castitatis, & simplicis in Societate Iesu; nec puto vivere ullum sincerè Catholicum, qui nuptias Monialis, aut Clerici, in Majoribus constituti, non habeat præincestissimis.

227. Ratio quare consuetudo non possit hic prævalere, ex eod.

Ratio singularis, ob quam nulla consuetudo possit robur afferre id genus infamibus lascivijs, est; cum, quia consuetudo, quæ Canonice obviat institutis, nullius debet esse momenti, cap. Ad nostrum, de Consuet. qui Canon, si restringatur ad consuetudinem irrationabilem, est apud Theologos & Canonistas extrà omne dubium. Tum, quia consuetudo, ex qua disrumpitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, irritanda est, cap. Cum inter, de Consuet. Quanta autem disruptio sequeretur, si Papa suo quasi calculo comprobaret nuptias Monialis cum filio Prædicantis? Hæc ille.

Expenditur.

Sed quæro ego: antequam vota simplicia in Societate Iesu dirimerent Matrimonium post contractum, putas, quòd Pontifex suo calculo approbaverit tale Matrimonium? Cur ergò approbaret, si modò per contrariam consuetudinem talis effectus tolleretur? Cur non possent tales circumstantiæ occurrere, ut Pontifex justè illa vota privaret dicto effectu, quem ex sola ejus voluntate acceperunt? Tunc autem consuetudo est rationabilis, quando non pugnat cum lege naturali aut divinà, & aliquà nititur ratione judicio prudentis, tali scilicet, propter quam Legislatores non solum validè, sed etiam licitè possent legem suam revocare.

228. Consuetudo hæreticorum contrahendi cum Monialibus, consanguineis in 3. aut 4. gradu, aut alio impedimento dirimente jure Ecclesiastico, nititur tali ratione? Si (inquit Gobat sup. n. 43. illi viginti Romani Pontifices, qui à Leone X. usque ad S. D. N. Clementem IX. sederunt super Cathedram Pe-

tri, coram adessent, atque interrogarentur, utrum unquam tacitè approbaverint conjugia, ab hæreticis inita cum impedimento dirimente, ij mihi videntur responsuri, se nihil minùs unquam cogitasse, etiam implicitè.

Et ratio est: quia si frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem, cap. Bonæ, 23. de Elect. longè potiori jure præcluditur spes omnis favoris aut indulgentiæ Pontificiæ illis, qui omni ratione conantur Pontificem spoliare suà potestate. Et singulariter hoc tempore excusandi sunt Pontifices Romani, si sese quoad possunt opponant ijs, quæ hæretici agunt contrà sacros Canones, quandoquidem in omnibus Conventibus, ac nominatim Monasteriensi voluerint æternum excludi omnem Pontificiam potestatem circà articulos conventos, etsi Ecclesiæ Orthodoxæ summè noxios. Ita Gobatius.

Igitur consuetudo hæreticorum non nititur aliqua ratione, propter quam Pontifex ipsos licitè possit ab his impedimentis eximere; & idèò irrationabilis est, quæ nullo tempore potest præscribere.

Sed enim, dicit aliquis: hoc est quod quaeritur, & videtur ratio sufficiens, quòd orientur gravia incommoda, si A catholici viderent, suos liberos, natos ex talibus connubijs, haberi à nobis pro illegitimis; & idèò non admitti ad dignitates Ecclesiasticas, sacrosque Ordines.

Respondet Gobat sup. n. 44. Lutherani & Calvinistæ parùm curant, utrum sui liberi habeantur à Papa pro spurijs, an pro legitimis; sicuti ostendunt, celebrando solemnissimè tot Matrimonia cum impedimento ligaminis, item cum impedimento voti atque Ordinis.

Equidem eorum filij non postulant sacros Ordines, quando sunt alieni à nostra Religione; ergò nihil tunc morantur Pontificis annutum; si autem postulent jam reducti ad ovile Christi, initiabit vel ipse Pontifex, vel certè dispensabit facillimè quoad impedimentum illegitimitatis; imò si sit opus, legitimabit integrè. Idem dic de dignitatibus Ecclesiasticis, ad quas aspirant tales Neophyti.

Contentundum quidem A catholici etiam ad Abbatias, Canonicatus, Episcopatus; sed non expectunt Papalem benedictionem; & prorsus mihi persuadeo, Romanos Pontifices tam parùm, etiam tacitè, auctoritatis tribuere illis Matrimonijs carnalibus, ac tribuunt spiritualibus. Sic ille.

Adde ego: eadem inconvenientia oriri ex Matrimonijs hæreticorum cum Catholicis, quæ tamen ab omnibus habentur invalida. Quæ igitur rationabilis causa, propter quam Pontifex licitè possit rebelles suos facere exleges, & tantum velle obligare Catholicos?

Enimverò nemo potest eximi ab obedientia propter inobedientiam, nec per suum absum potest quis derogare potestati Superioris, aut

229. Quare notè censetur approbata à Pontificibus.

230. Objectio.

Solutio est Gobat.

231. Alia solutio.

Nemo eximitur ab obedientia propter inobedientiam.

aut illam aliquo modo minuere; quia hoc intrinsecè includit inobedientiam, nec præsumitur Superior cum aliquo quasi dispensare propter ejus abusum; quia esset irrationabilis voluntas contra nervum disciplinæ; imò contra vim & efficaciam legis. Et proinde dicendum est, valorem legis pendere quidem ab acceptatione subditorum (non tamquam à causa essentiali, quæ sola est voluntas Superioris promulgata; sed tamquam à conditione, sinè qua Superior non vult obligare) subditorum, inquam, sed morigerorum, dum adest aliqua justa causa non acceptandi; non autem rebellium, qui ex mero odio & contemptu legem rejiciunt.

232. Hinc Alex. VII. die 24. Septemb. 1665. damnavit hanc propositionem ad minus tamquam scandalosam: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.* Ergò talis non receptio minimè est signum, Principem nolle obligare; maximè quando apertè contradicit, & clarè ostendit, se velle equidem obligare, ut impræsentiarum fieri, constat ex dictis.

232. *Populus peccat non recipiendo legem promulgatam sinè justa causa*

Quæ cum ita sint, videntur nobis, & plerisque alijs, omnia Matrimonia A catholicorum, facta cum impedimento juris etiam Ecclesiastici (de divino & naturali nemo negat) esse irrita.

Estque aperta sententia facultatis Theologicæ Viennensis in Austria, in responso, quod ea dedit ad quæstionem ipsi propositam die 18. Maij an. 1655. ab Excelso Regimine Austriæ his verbis: *An Concil. Trident. etiam A catholicos Austriacos in causis Matrimonialibus ita obliget, ut si extra Austriam, sinè proprij Parochi consensu, in Hungaria copulentur, pro veris & legitimis conjugibus taliter copulati non sint habendi.*

233. *Quædam responsio Facult. Theologicæ Viennensis.*

Ad hanc quæstionem (inquit Gobat sup. n. 468.) priusquam responderet illa inclyta Facultas, supposuit & asseruit expressè, A catholicos degentes in Austria, ubi Decretum Tridentini ubique promulgatum est, omnes obligari illo, ac deinde hanc inter cæteras dedit resolutionem: *Si ejusmodi A catholici in fraudem Decreti Trid. eo sine, ut sinè proprij Parochi præsentia Matrimonium contrahant, ad illas Hungariæ partes, ubi Decretum non ligat, proficiantur, eorum Matrimonium ita contractum est irritum.* Ergò ex sensu atque consensu tam præstantium Doctorum, in materia practica, & in ordine ad praxim consutorum, connubia A catholicorum sinè præsentia proprij verique Parochi, sunt eo modo irrita, quo Catholicorum. Hæc Gobatius. Quæ imponent finem huic Conclusioni & Sectioni.

Restat explicandum impedimentum Ligaminis. De quo instituitur

SECTIO XII.

D E

IMPEDIMENTO LIGAMINIS.

1. *Quid hic sit ligamen.*

Ligamen hic est vinculum prioris Matrimonij, rati sive consummati, quo durante, posterius Matrimonium, ratum sive consummatum, invalidum est. Dico: *Quo durante;*

quia dissoluto Matrimonio rato, vel per Professionem solemnem, aut per dispensationem Pontificiam: & similiter dissoluto Matrimonio consummato per mortem aut dispensationem divinam, redit prior libertas validè contrahendi, quæ per præcedens Matrimonium ablata erat: ablata, inquam, jure Divino, sive per primævam Matrimonij institutionem. Sit igitur

cum pluribus simul contrahere. Olim licuit viris. Ubi diffusius & evidentius ostendimus, Polygamiam (id est, contractum Matrimoniale unius cum pluribus simul) jure divino non tantum esse illicitam, sed etiam invalidam. Videantur ibi dicta, quia nimis longum esset ea omnia repetere.

Sufficiat testimonium Christi Matth. 19. v. 9. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mæchatur.* Et Marci 10. v. 11. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.*

Probatur ex Matth. 19. & Mar. 10.

Consonat Apostolus Rom. 7. v. 3. *Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* Cur ita, si vivente viro validè contrahitur cum alio viro?

3. *Item ex Rom. 7.*

CONCLUSIO I.

Matrimonium cum secunda, vivente primâ uxore, jure Divino est nullum.

2. *Polygamia jure divino est invalida.*

Hic repeti possent ea, quæ de Polygamia diximus Disp. præced. Sect. 5. Conclus. 7. sequentis tenoris: *Nequidem infulcra nunc licet*

Et ratio breviter est: quia nemo potest validè tradere alteri, quod suum non est; jam autem secundum primam institutionem hujus contractus, renovatam à Christo in lege novâ, vir accipit potestatem in solidum corporis mulieris, & è converso, juxta illud Apostoli 1. Cor. 7. v. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ergò durante vinculo prioris Matrimonij, posterius Matrimonium invalidum est.

Quod